

Uhlíková deponia v lesích a ve vybraných typech ekosystémů ČR

Michal V. Marek

Laboratoř ekologické fyziologie rostlin

Ústav systémové biologie
a ekologie

AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY

VULHM-OPOČNO 7.4.2006

Cyklus uhlíku, tj. Globální Uhlíkový Cyklus (GUC) může být považován za **ZÁSADNÍ** cyklus globálního ekosystému protože:

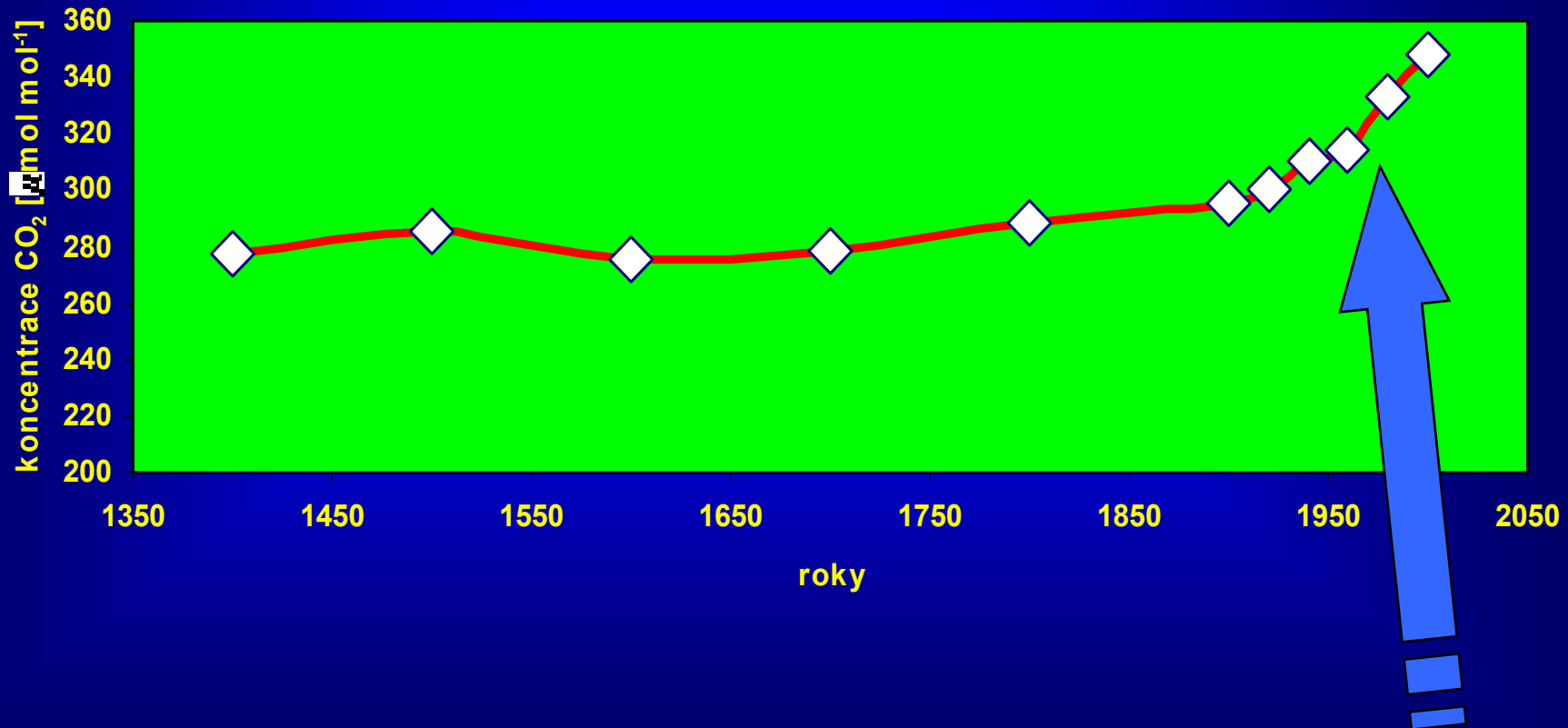
I. je **BEZPROSTŘEDNĚ** spjat z klimatem Země, s koloběhem vody a živin, s fotosyntetickou produkcí biomasy

II. může být považován **KŘIŽOVATKU** mezi organickým a anorganickým světem

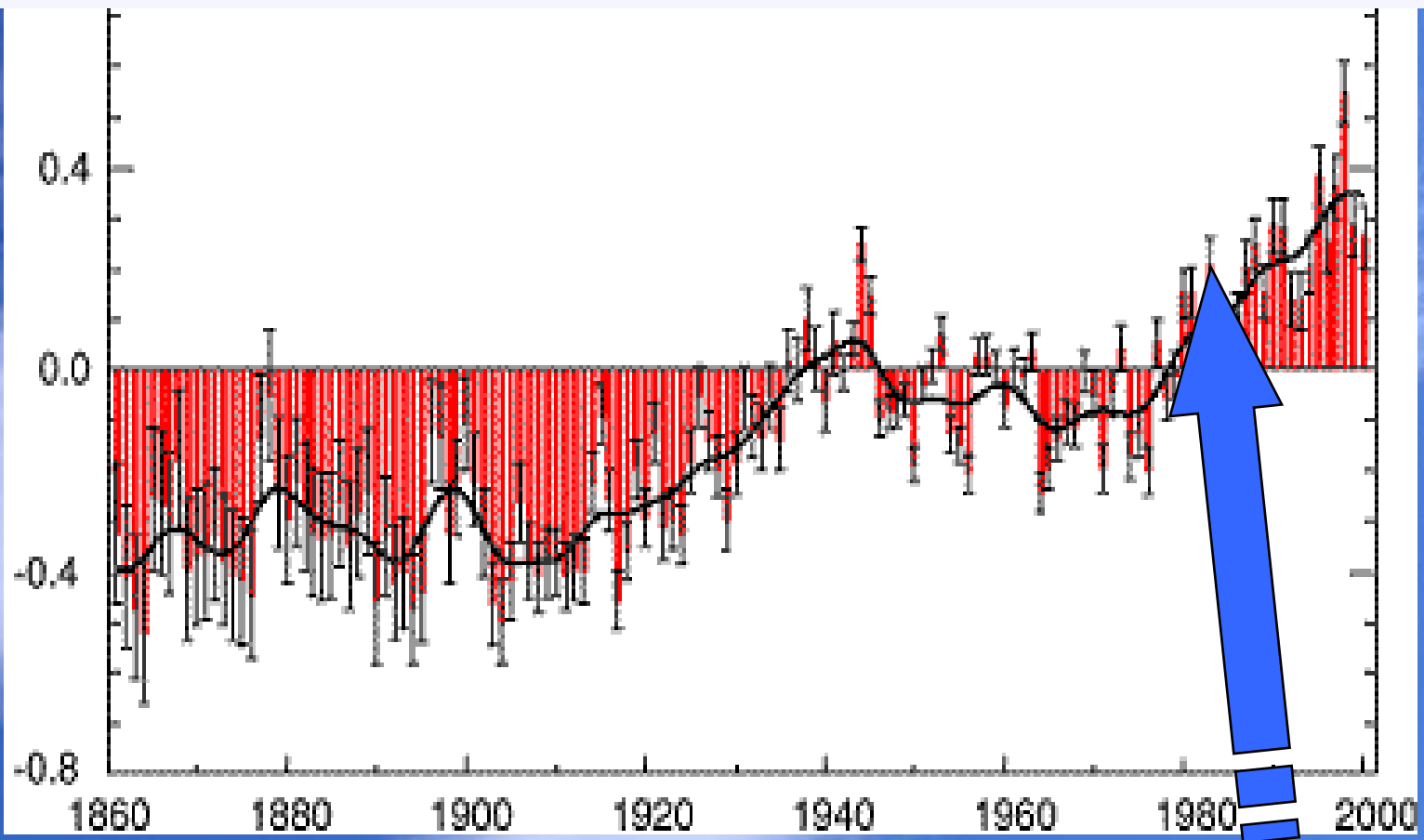
III. Plné porozumění GUC je **ZÁSADNÍ** pro pochopení environmentální historie Země

Časový průběh atmosférického obsahu CO₂

stanovené analýzou vzduchových bublin uzavřených v arktickém ledu (období 1300 až 1950) a přímým měřením (1950 až 2000)

Graf znázorňuje kolísání průměrných ročních teplot v atmosféře vzhledem k průměru let 1961-1990 během posledních 140 let. Černá linka zaznamenává dlouhodobější trendy potlačováním náhlých krátkodobých výkyvů

Současná měření ukazují, že globální terestrická biosféra **absorbuje** více atmosférického C než **ho uvolňuje**.

Podle IPCC (2001) v 80. letech byla terestrická absorpce **1,9 Gt C** za rok, zatímco v 90. letech vzrostla na **2,3 Gt C** za rok.

Vzhledem k tomu, že emise fosilních paliv meziročně kolísají v rozmezí méně jak 4 %, a oceánický koloběh C je dosti stabilní, lze vyvozovat, že **většina meziroční variability toků C souvisí právě s jeho terestrickým cyklem.**

Předpokládá se (IPCC 2001), že k **nejvýznamnějším místům příjmu C patří oblasti lesů temperátní zóny severní polokoule**. Na základě měření byl v rámci zemí EU stanoven roční záchyt C ve výši 0,4 Gt

Je prokázáno, že v posledních desetiletích **evropská deponia C vykazují zřetelnou vzrůstající tendenci** (IPCC 2001). Určující faktory tohoto trendu jsou zřejmě spojeny s přihnojováním přirozených i umělých ekosystémů jak zvyšujícím se obsahem dusíku v atmosféře, tak i oxidu uhličitého.

Terestriální biota v současné roční bilanci zadrží okolo 2,3 Gt C. Toto zadržené množství přibližně vyrovnává ztrátu C způsobeno odlesňováním tropických lesních ploch. Při odlesňování se ročně do ovzduší dostává přibližně 2,0 Gt C. Současné vědecké poznatky dokládají, že hospodářské lesy ročně zachytávají cca 6 GtC /ha.

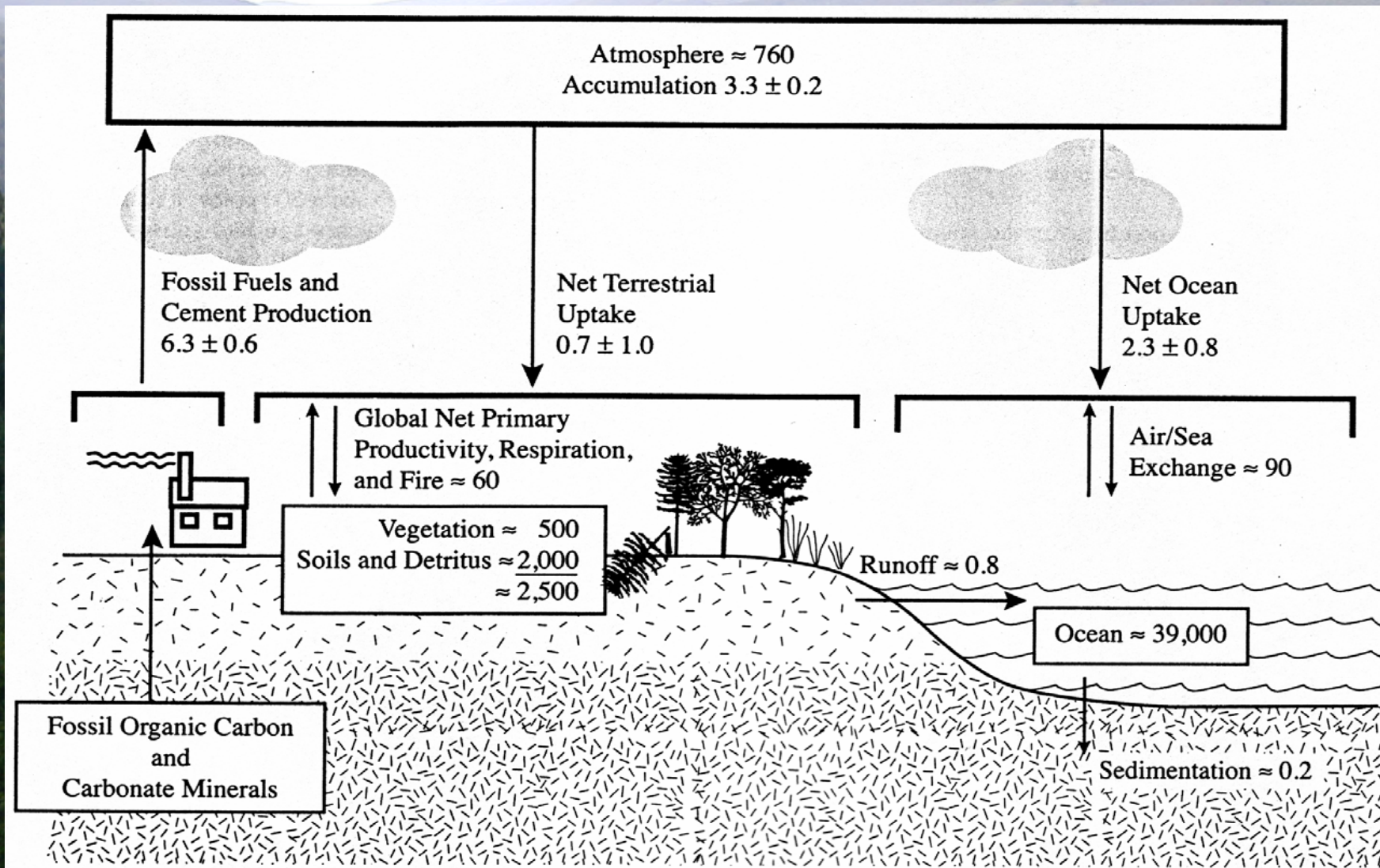

Neexistují ale žádné vědecké důkazy o tom, že by současná deponia C v terestriální biotě **existovala v nezměněné síle i v budoucnosti**. Proto také nemůžeme předpokládat, že terestrické deponium pro C může neustále kompenzovat část emitovaného uhlíku z fosilních paliv. Můžeme však hovořit o časovém efektu, který poskytuje určitý odklad, maximálně však 15 – 100 let, pro vývoj alternativních dlouhodobých strategií zacílených na redukci C v ovzduší (GCP 2003).

S velkou dávkou pravděpodobnosti dojde ke globálnímu oteplování. Aktuální modely předpokládaného budoucího vývoje ukazují na **pokles současného sinku pro C v oteplujícím se klimatu a dokonce se terestrické ekosystémy mohou změnit ve zdroje vzdušného C!!!!!!**

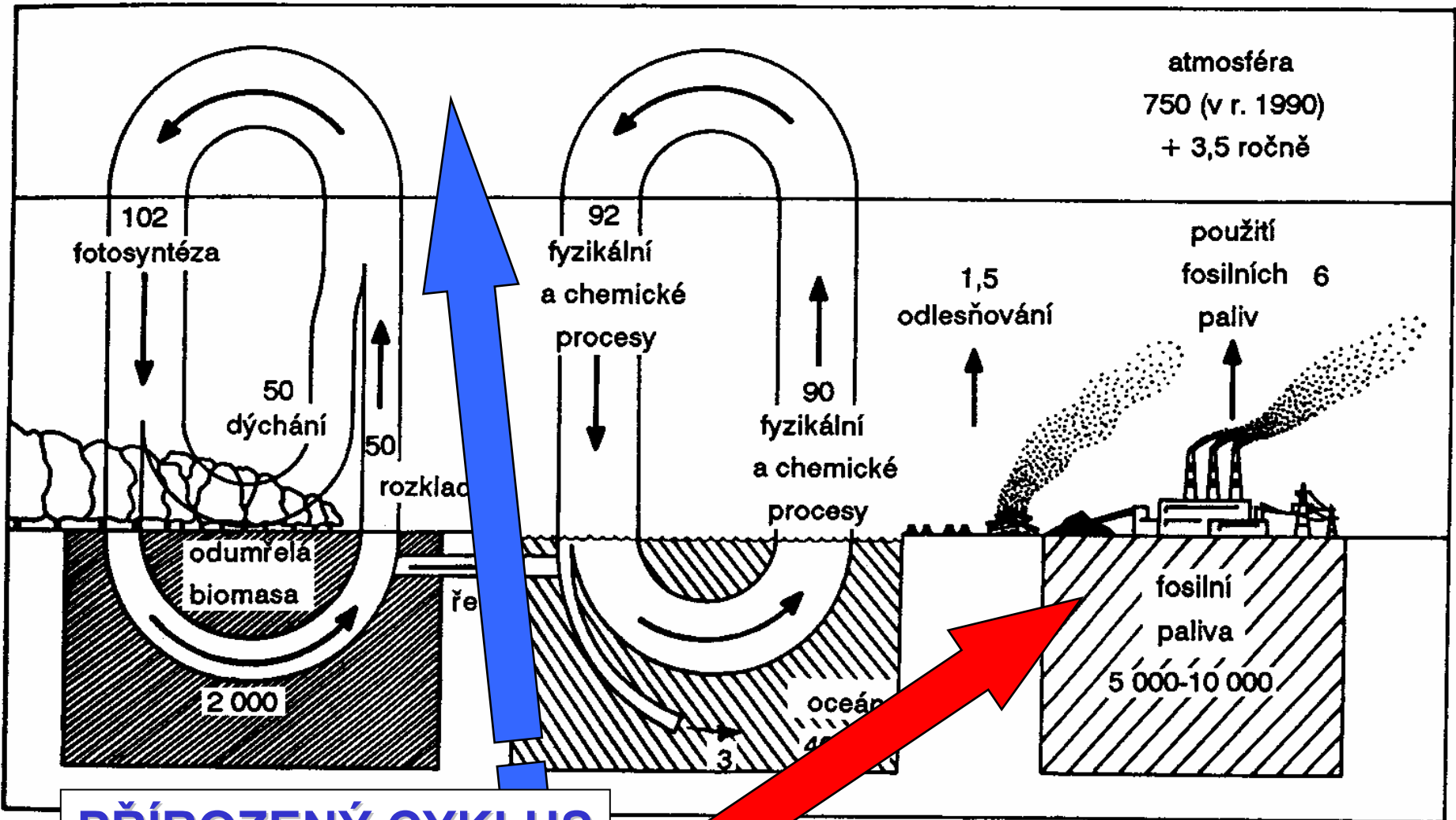

Globální Uhlíkový Cyklus

Globální uhlíkový cyklus

PŘÍROZENÝ CYKLUS

ANTROPOGENNÍ „VKLAD“

uhličitého mezi zásobníky¹ (vyjádřeno jako hmotnost tun nebo gigatunách (Gt)).

Jak je to s významem jednotlivých typů lesů s ohledem na velikost uhlíkového deponia??

Především dřeviny - slouží jako **PREMANENTNÍ PUMPY** - uhlík je z atmosféry pumpován do biomasy a půdy

boreální lesy

- největší uhlíkové deponium planety

boreální lesy

- obrovské uhlíkové deponium v půdě

lesy mírného pásma

-uhlíkové deponium střední síly

An aerial photograph of a tropical rainforest, showing a dense canopy of green trees with some lighter patches indicating cleared areas or roads. A text box is overlaid on the upper left portion of the image.

tropické deštné pralesy

- plíce planety, malé deponium uhlíku

tropické deštné pralesy

- továrna na kyslík

Dva základní přístupy studia GUC

I. Účinkové studie

II. Výzkum toků uhlíku

EEP Bílý Kříž

travní porost

osada Bílý Kříž

EEP Bílý Kříž
kultivační sféry
a smrkový porost

I. Účinkové studie

Experimentální zařízení „Lamelární kultivační sféry“
umožňující dlouhodobou kultivaci porostů v atmosféře
se zvýšeným obsahem CO_2

I. Účinkové studie

A : ambient CO_2 - 350 ppm
E : elevated CO_2 - 700 ppm
C : control

I. Účinkové studie

Působení CO₂ na rostliny

I. karboxylace

II. vstupní substrát fotosyntézy

karbamylace

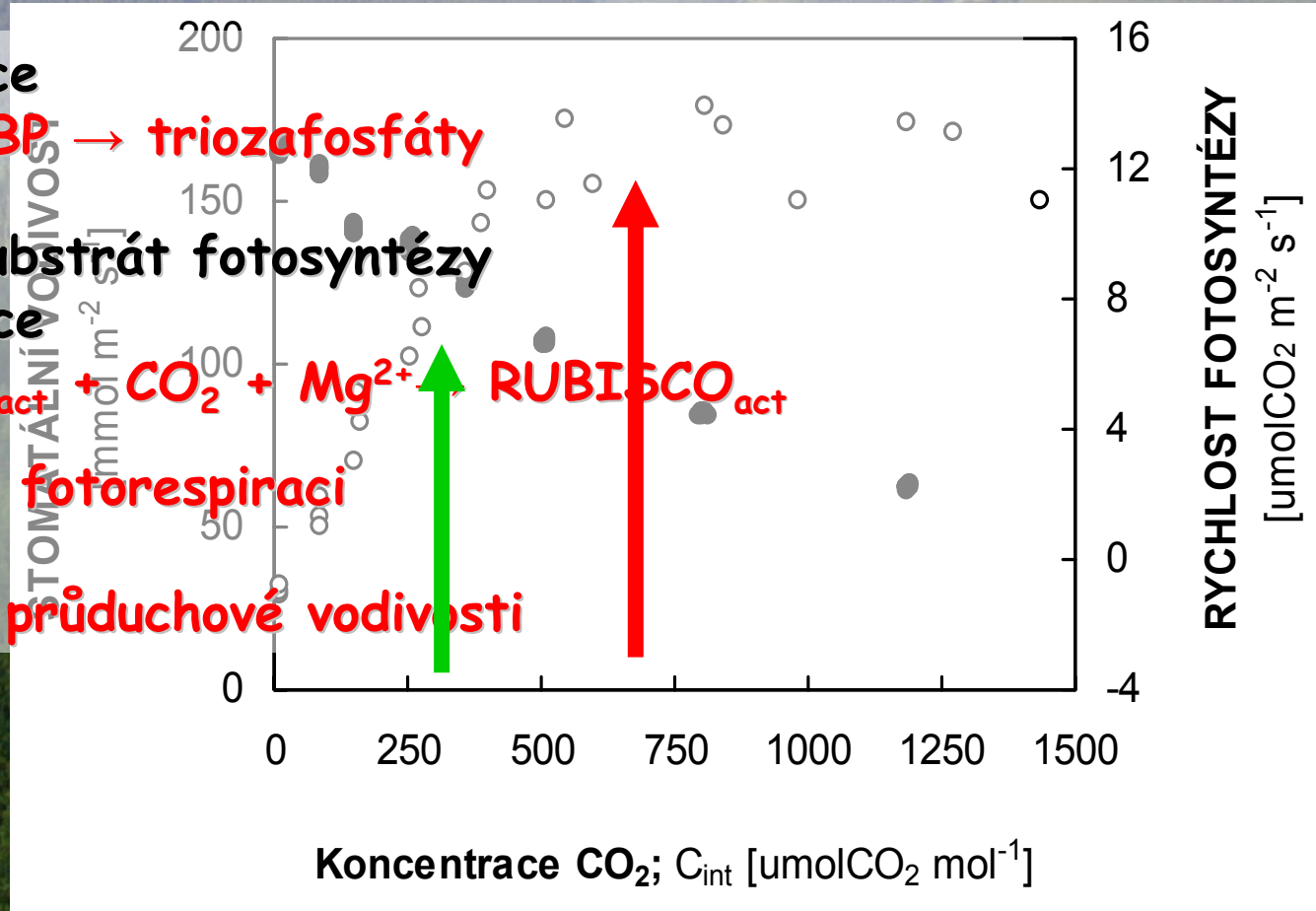

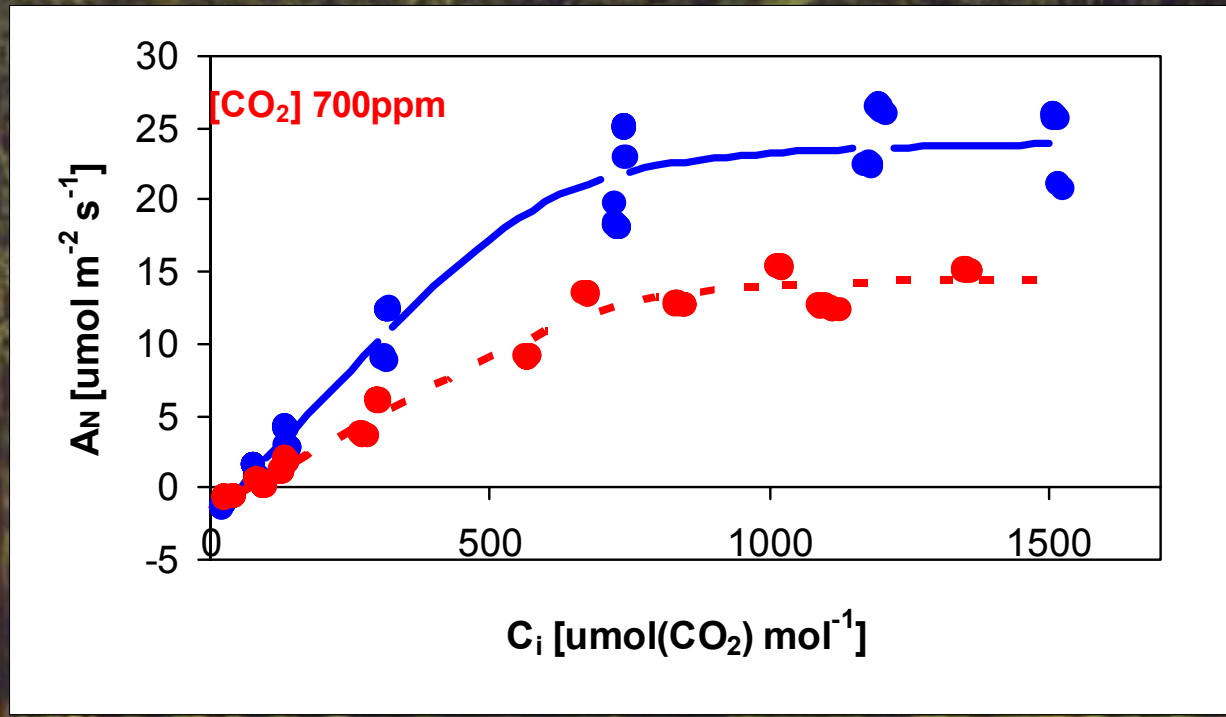
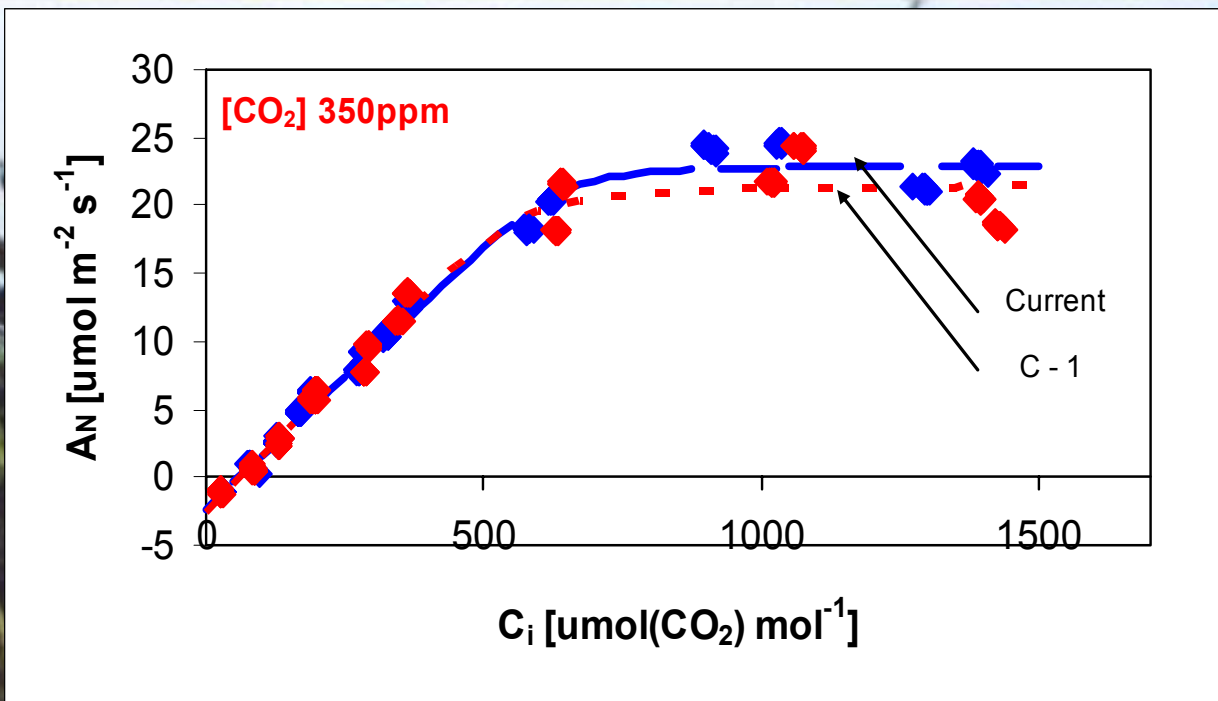
III. vliv na

fotorespiraci

IV. regulace

průduchové vodivosti

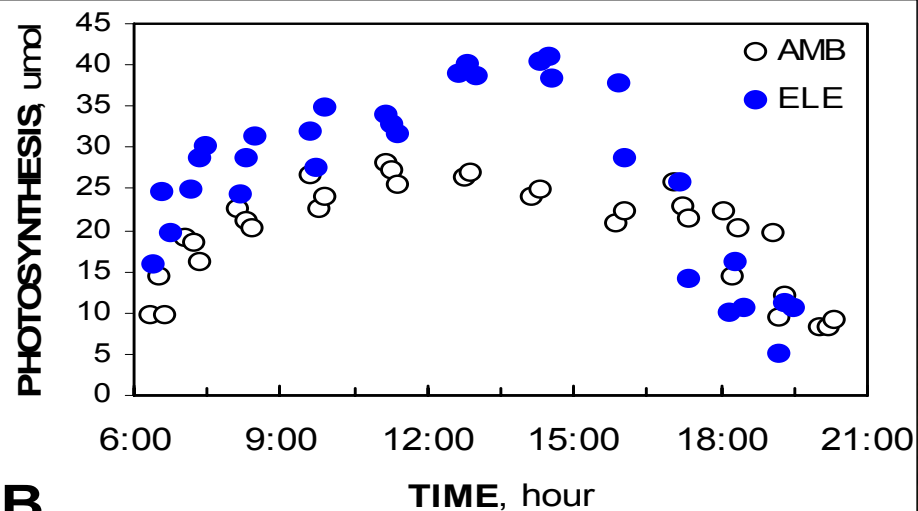
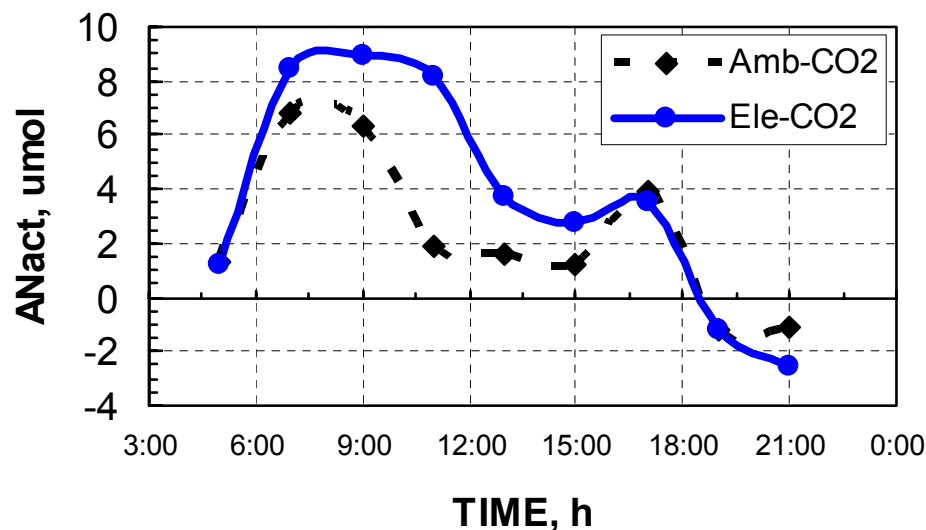

Vliv zvýšeného CO₂
na fotosyntézu

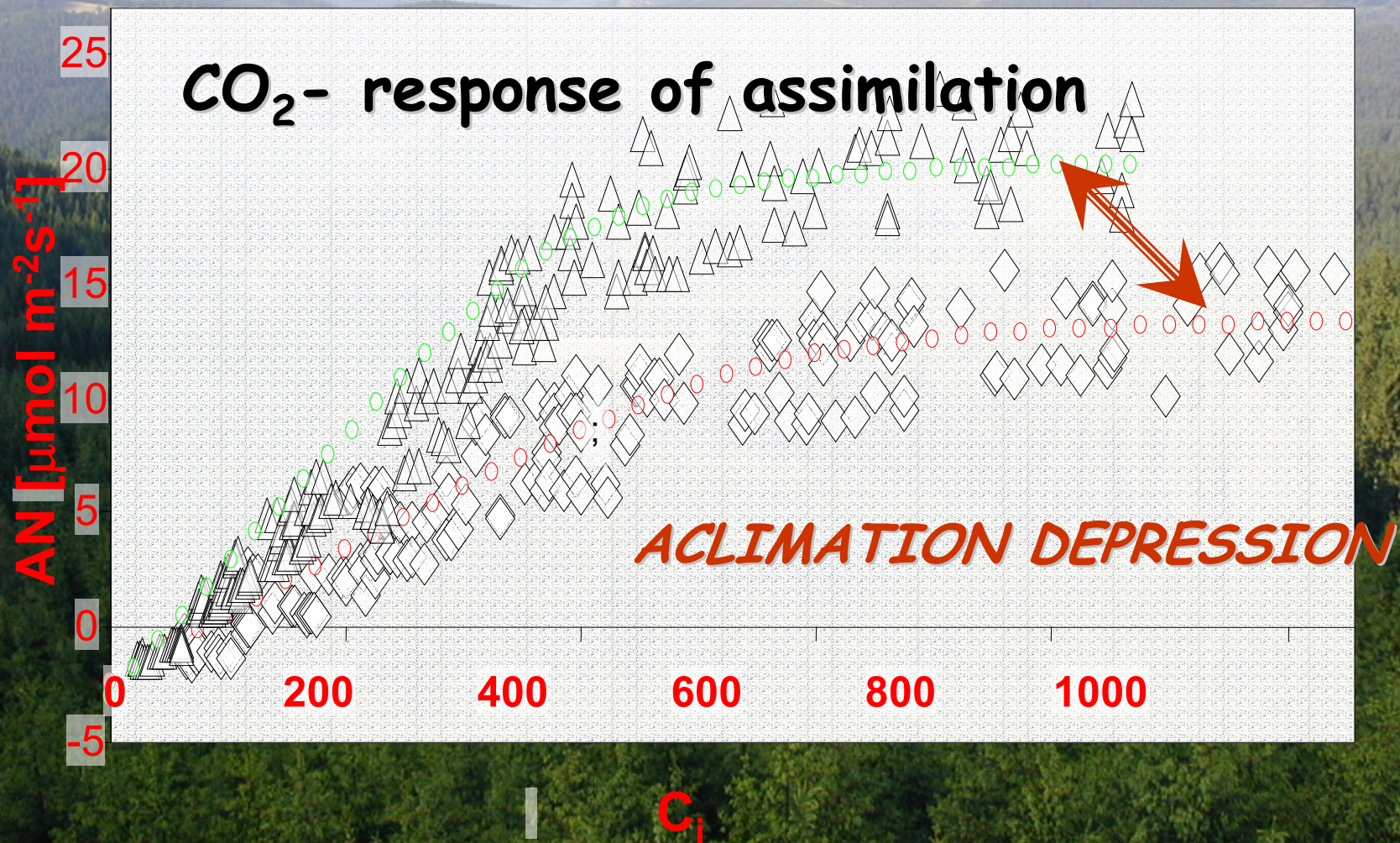
Vliv zvýšeného CO_2 na fotosyntézu

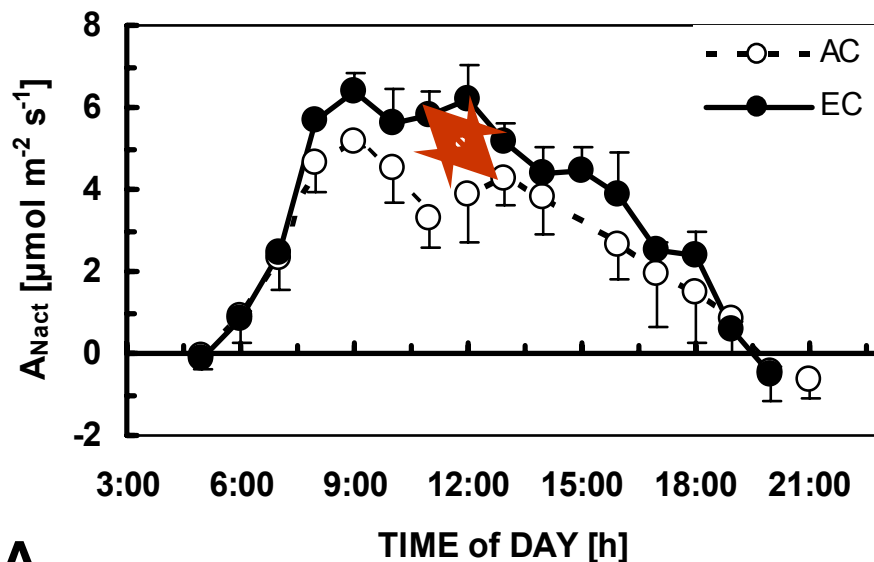

B

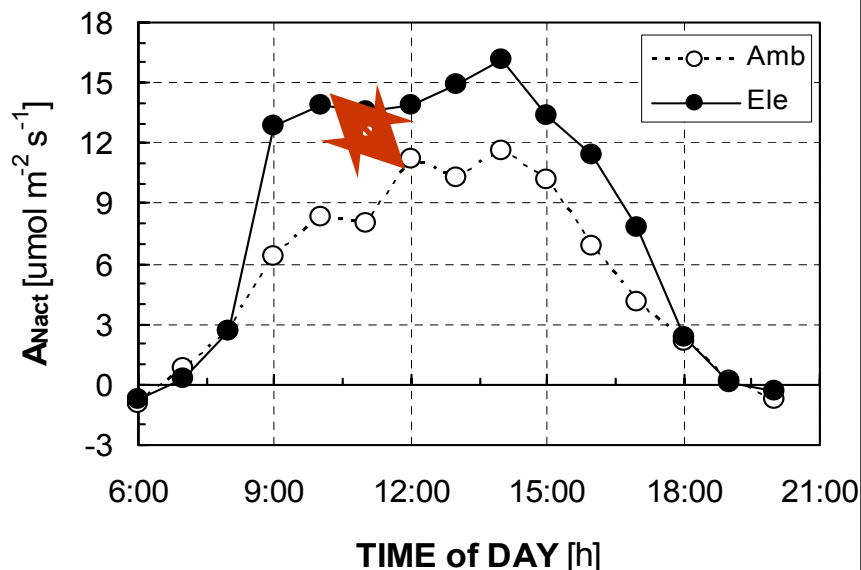
- vyšší počáteční rychlosti (ELE) $\Rightarrow$ vyšší množství RUBISCA v carbamylovaném stavu přes noc
- AMB: pokles o 37% mezi 13:00-17:00
- ELE: stálý pokles od 15:00

- gross fotosyntéza $\Rightarrow$ reálný ukazatel fce Calvinova cyklu
- AMB: pokles téměř nulový (12%)
- ELE: od 15:00 trvalý pokles - feed-back limitace (assimiláty, lokální nedostatek P_i - ATP regeneratce RUBISCO)

A

• smrk-jehličan (CzechCarbo)

• topol-listnáč (EUROFACE)

• vzestup rychlosti asimilace -až o 40%

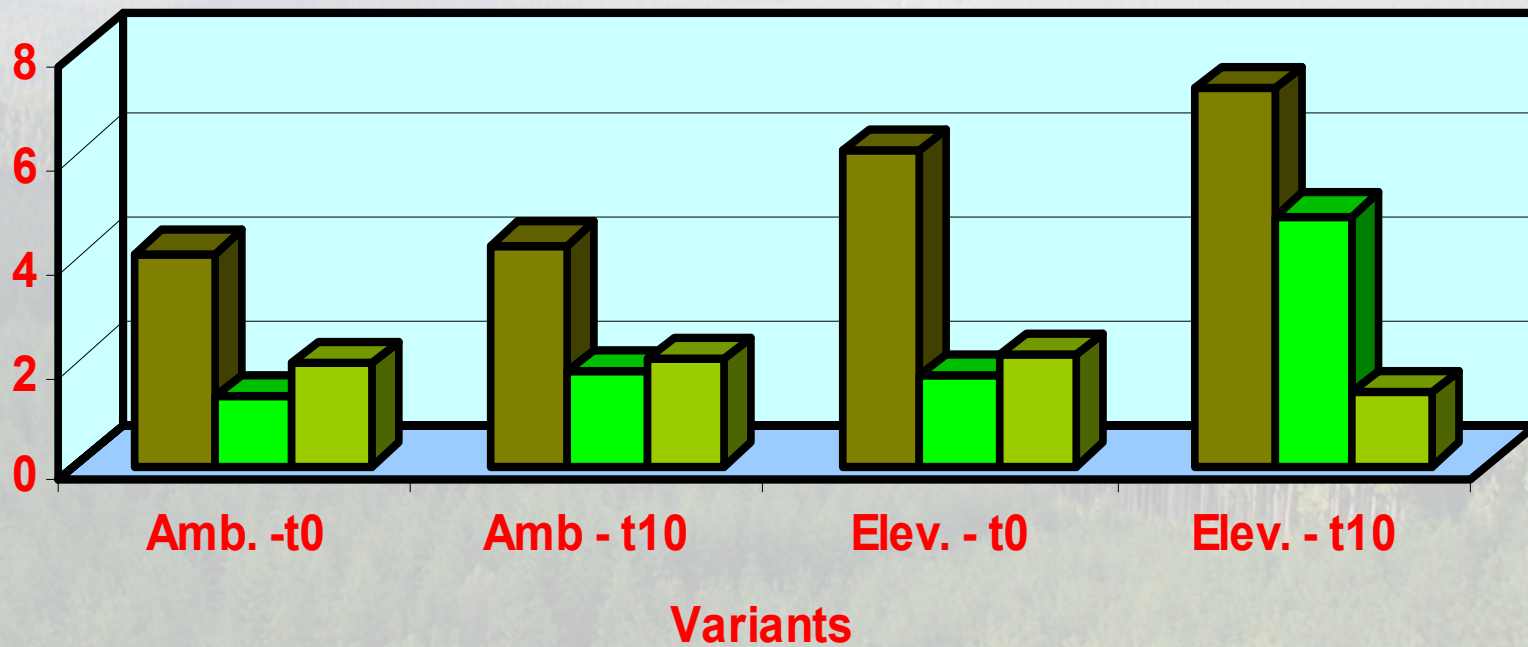
• **AKLIMAČNÍ DEPRESE (down-regulation)**
redukce CO₂-stimulované fotosyntézy

VULHM-OPOČNO 7.4.2006

Možné příčiny aklimační deprese

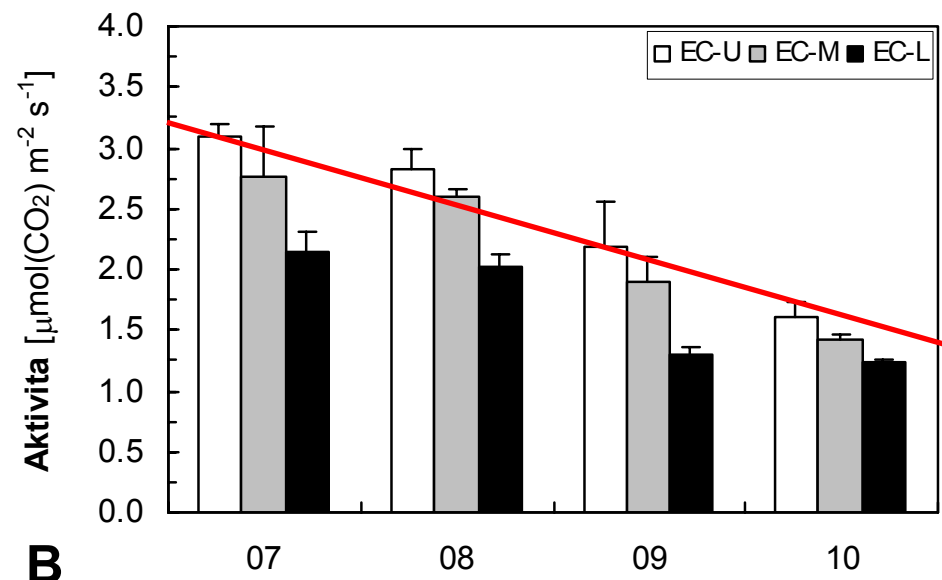
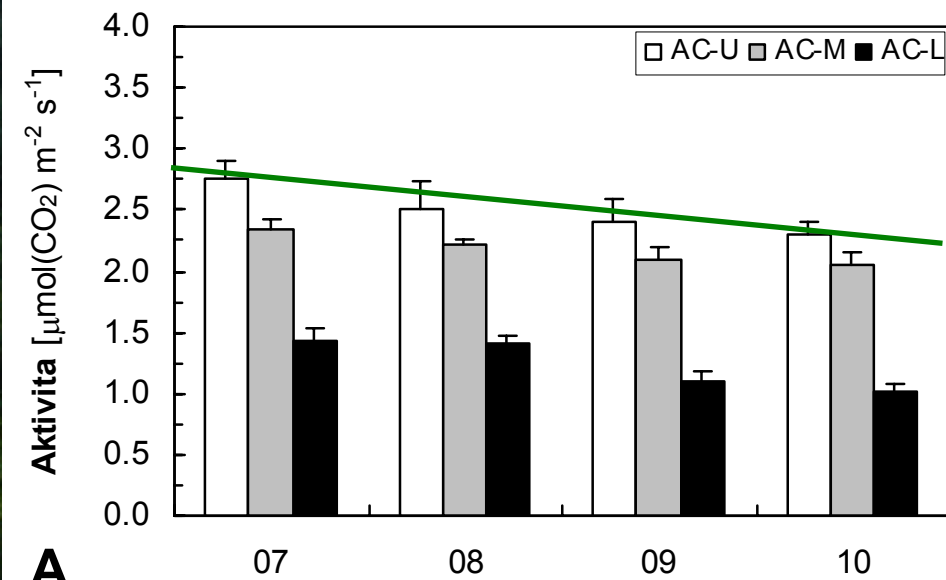

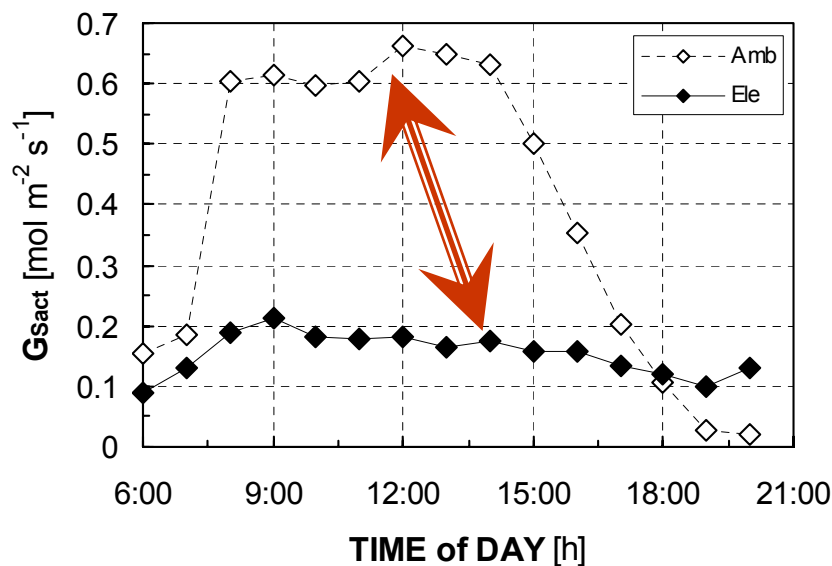
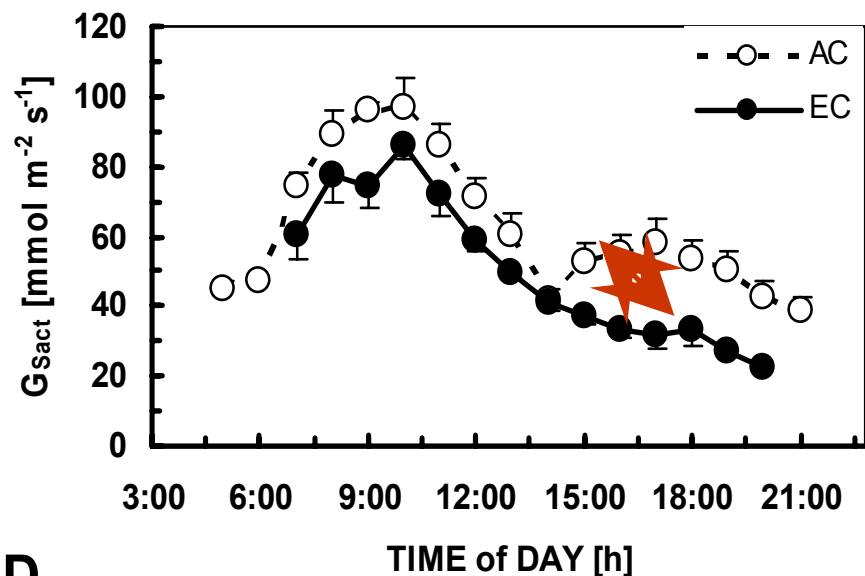
■ total sach. ■ starch ■ RUBISCO

Příčiny aklimační deprese

- Redistribuce/ nedostatek P_i
- Akumulace zásobní formy asimilátů
- Inhibice fotosyntetických genů
- ↓ RUBISCO množství/ aktivita
  - rozdílná aklimace slunných a stinných jehlic

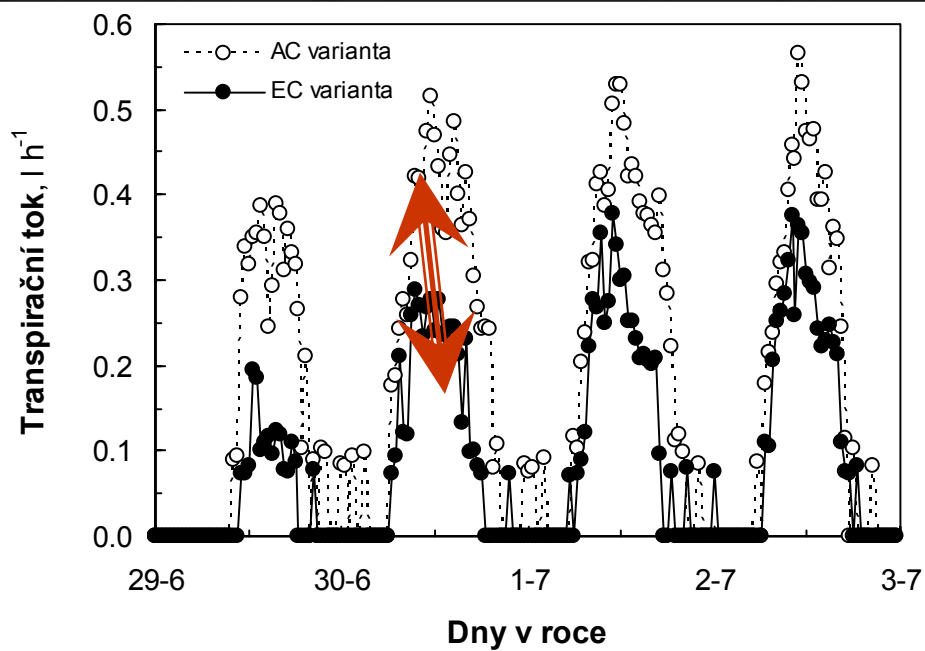
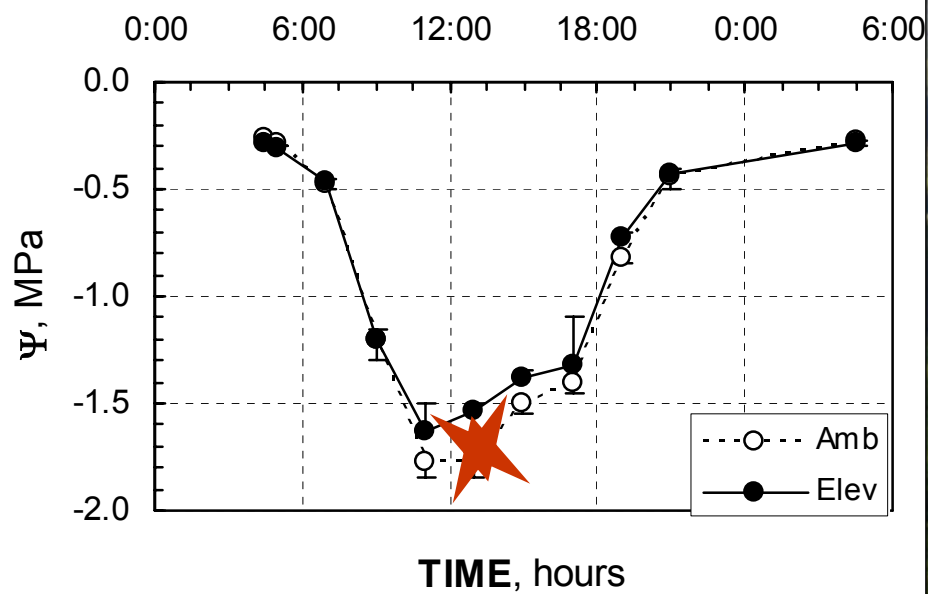

• smrk-jehličan (CzechCarbo)

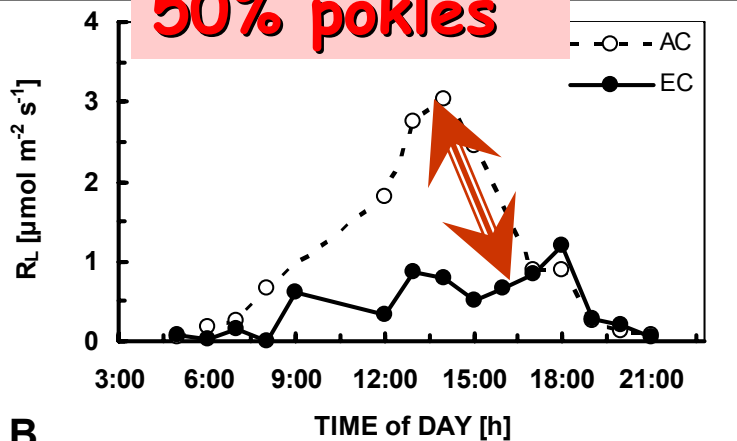
• topol-listnáč (EUROFACE)

- pokles transpirace (G_s) až o 50 (70%)
- vzestup v efektivě využití vody (WUE)
- ochrana proti z vysoušení (stress)

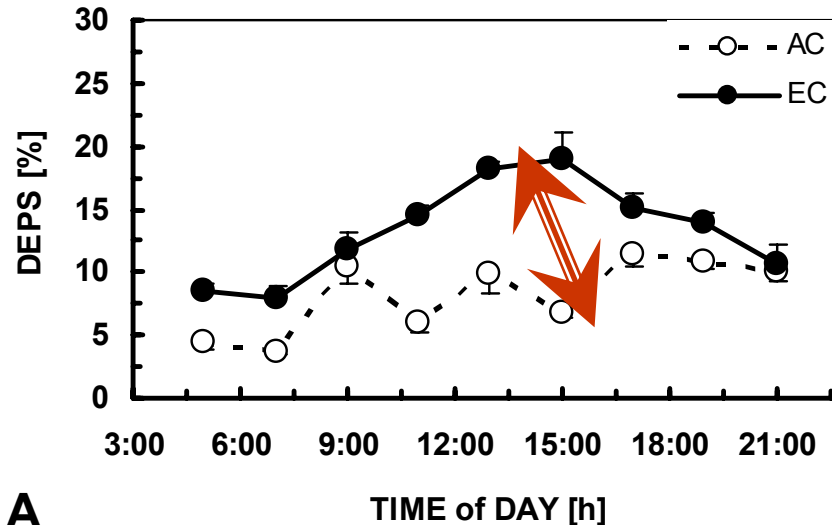
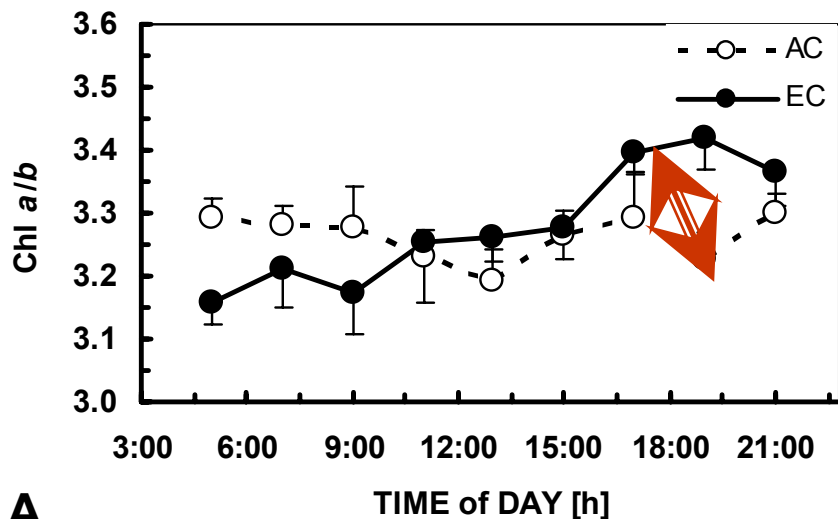

50% pokles

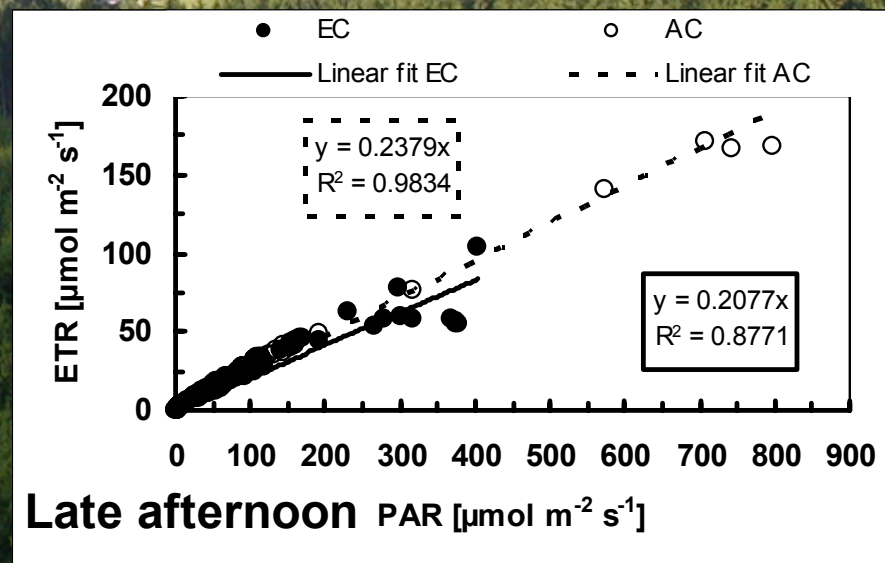
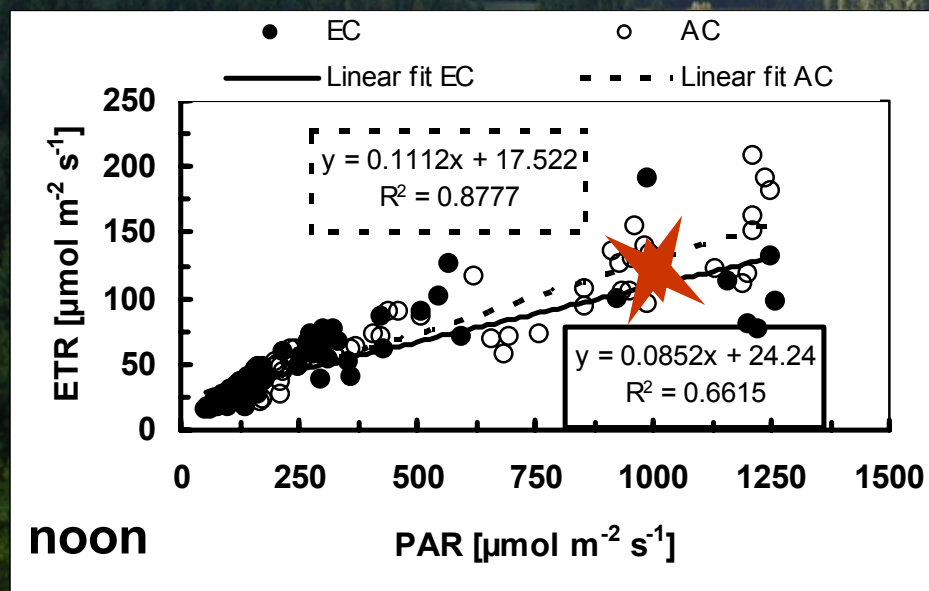
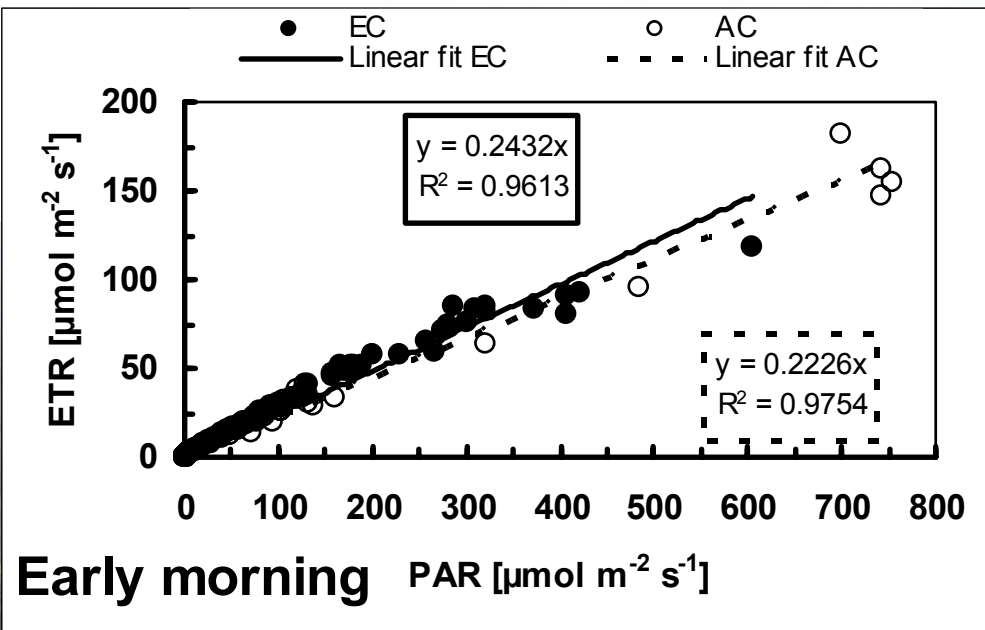
- význam fotorespirace
fotoprotekce (photoinhibition)
– N metabolismus

1. redukce LHC
2. Xantofylový cyklus

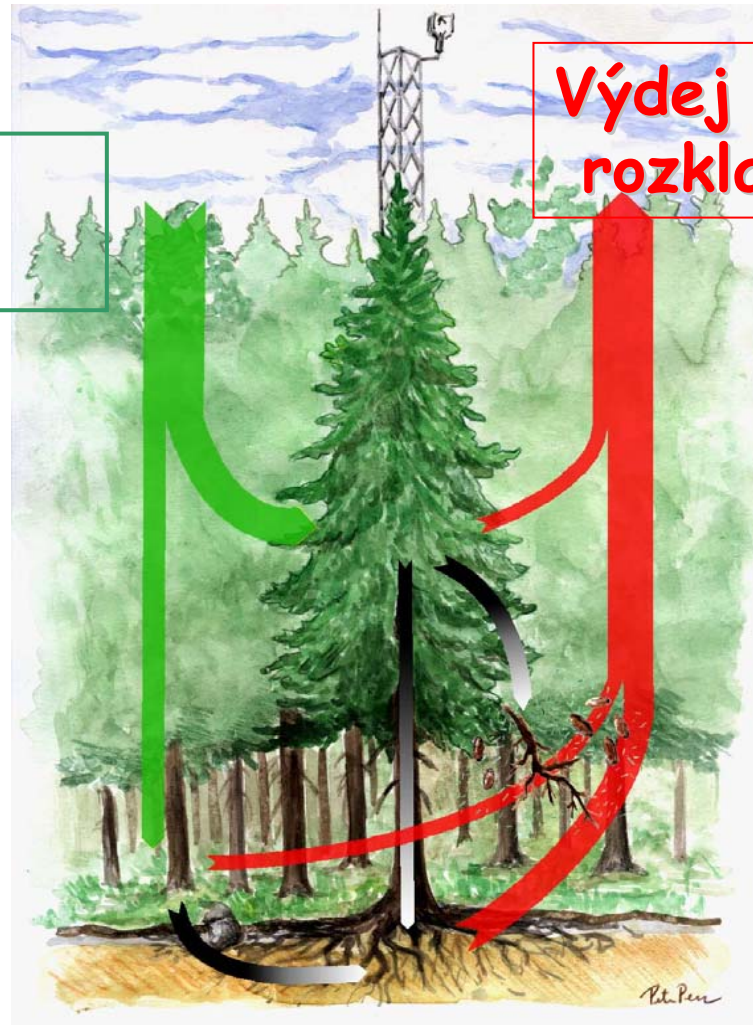

Denní chod rychlosti transportu elektronů pod vlivem zvýšeného CO₂

Ukládání - depozice atmosférického uhlíku rostlinami je výsledkem dvou protisměrných toků

Příjem uhlíku
fotosyntézou

Výdej uhlíku dýcháním a
rozkladem

II. Výzkum toků uhlíku

CO_2 výdej

CO_2 příjem

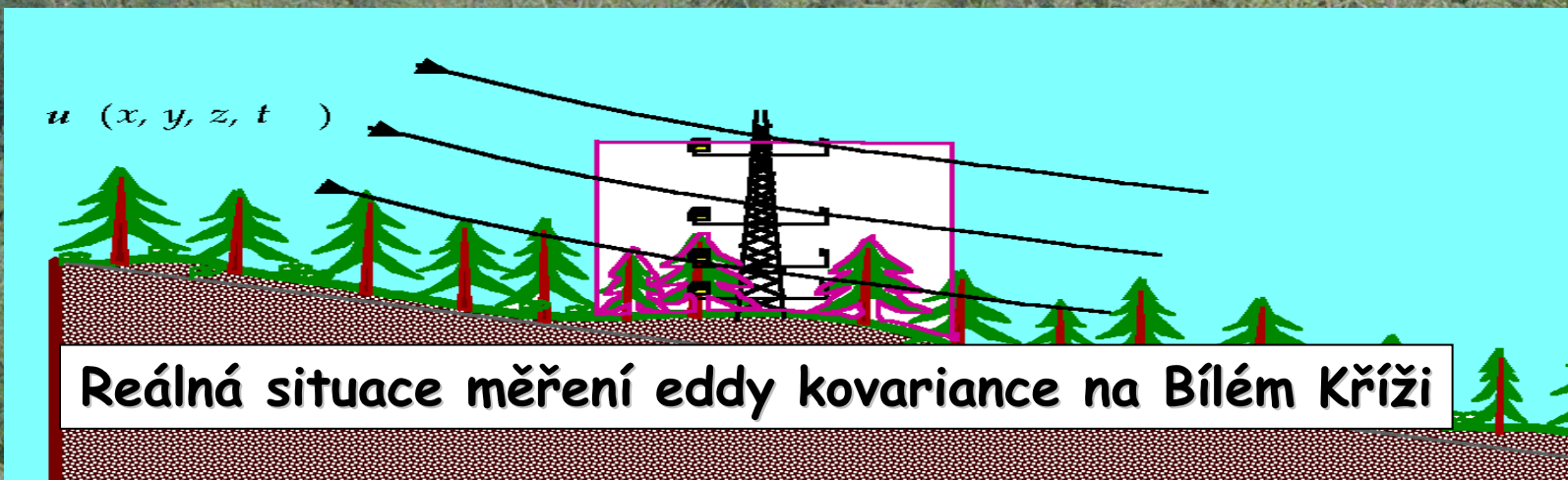

Výměna uhlíku a energie mezi porostem
rostlin = *BIG LEAF model*

TOKY UHLÍKU DO EKOSYSTÉMU

Eddy kovarianční systém

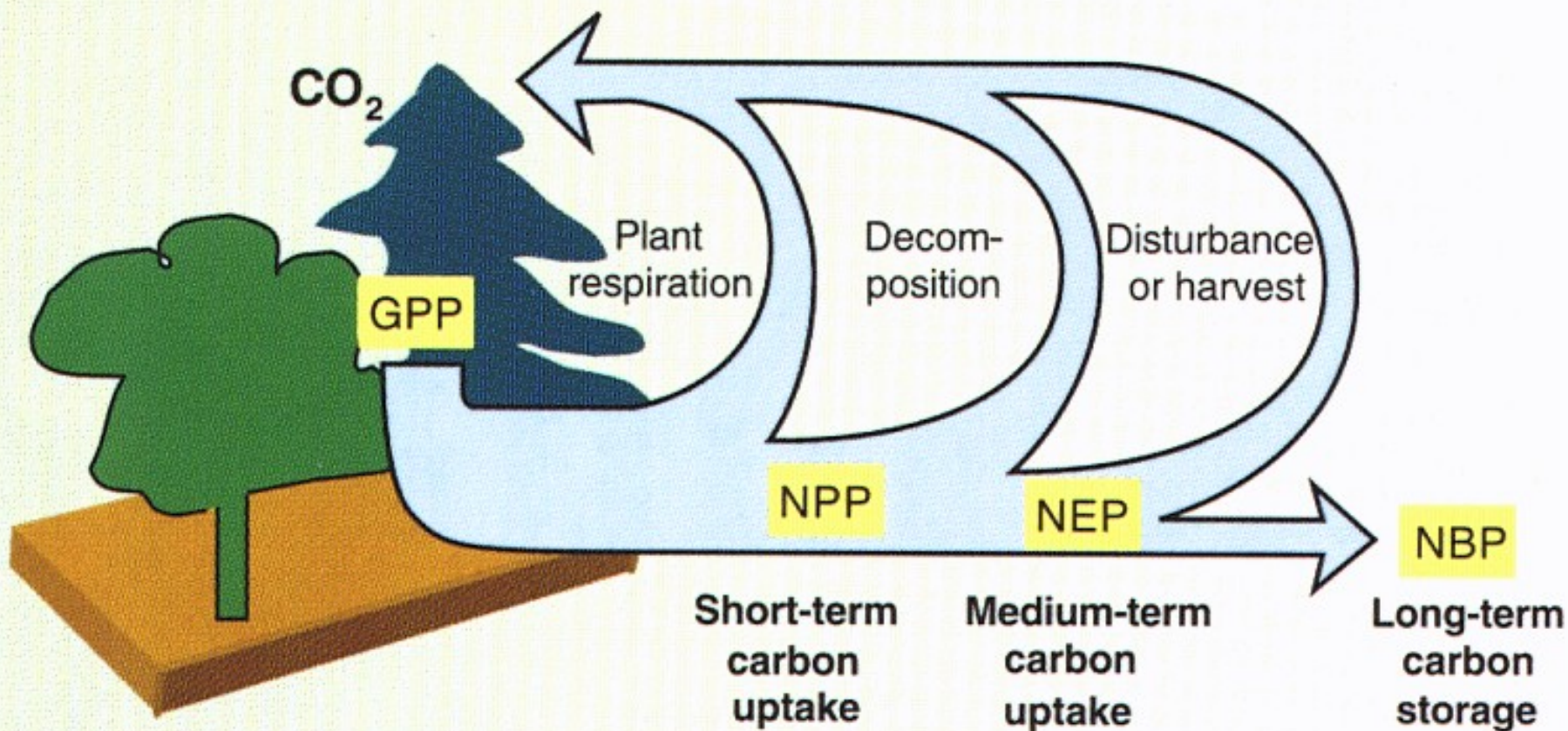

Meteorologický stožár se sestavou čidel pro měření mikroklima porostu a přilehlé vrstvy atmosféry

Eddy kovarianční systém umístěný nad smrkovým porostem

Produkční charakteristiky ekosystému

GPP: Gross primary production (photosynthesis)

NPP: Net primary production

NEP: Net ecosystem production

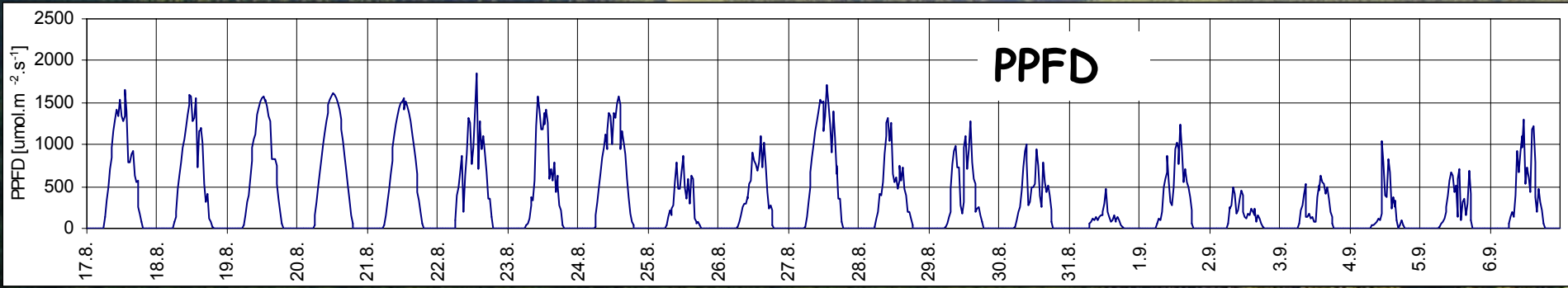
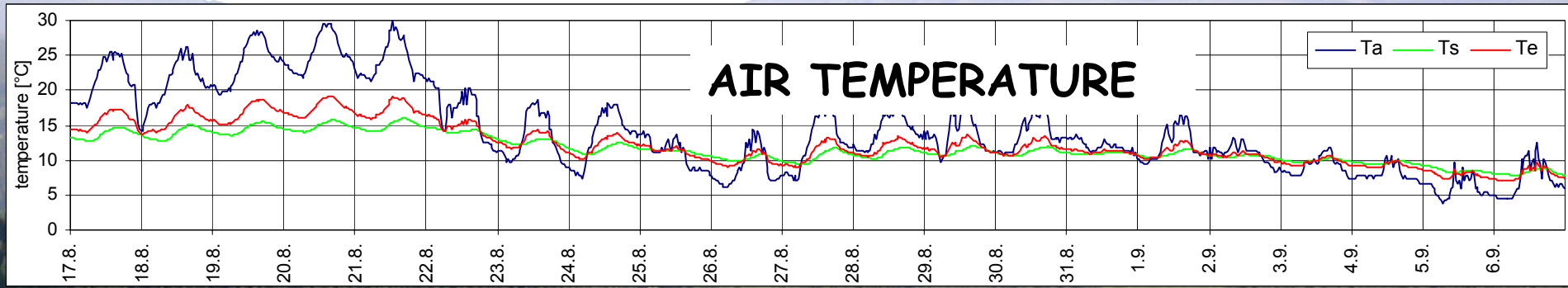
NBP: Net biome production

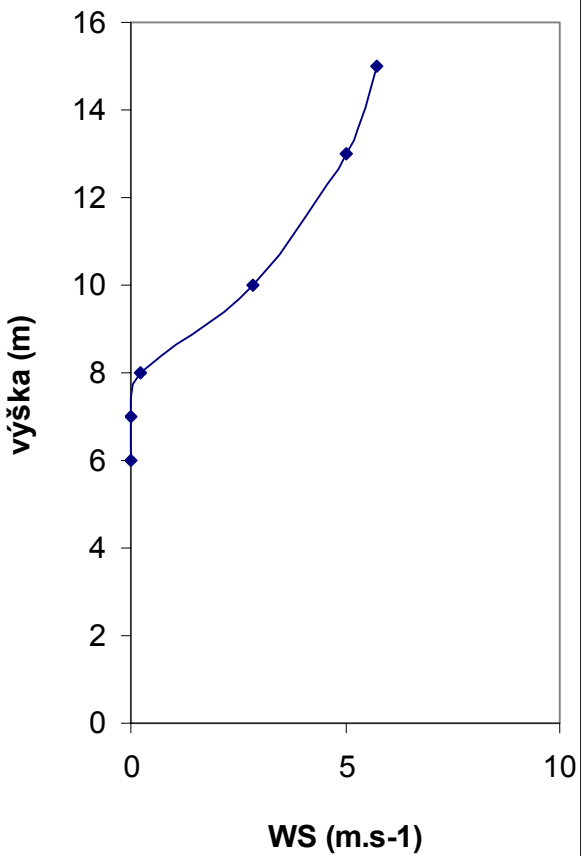
II. Výzkum toků uhlíku

I. Sezónní dynamika

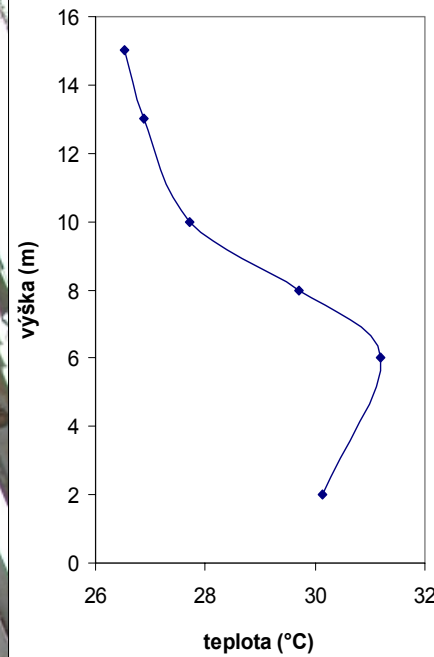
II. Toky uhlíku

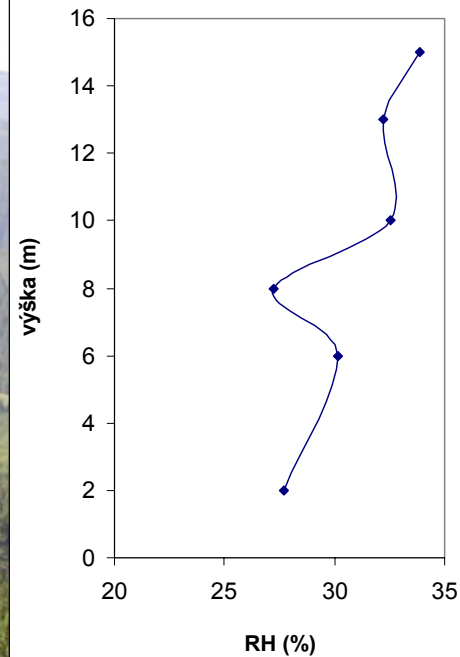
Rychlost větru
1.7.03 13h.

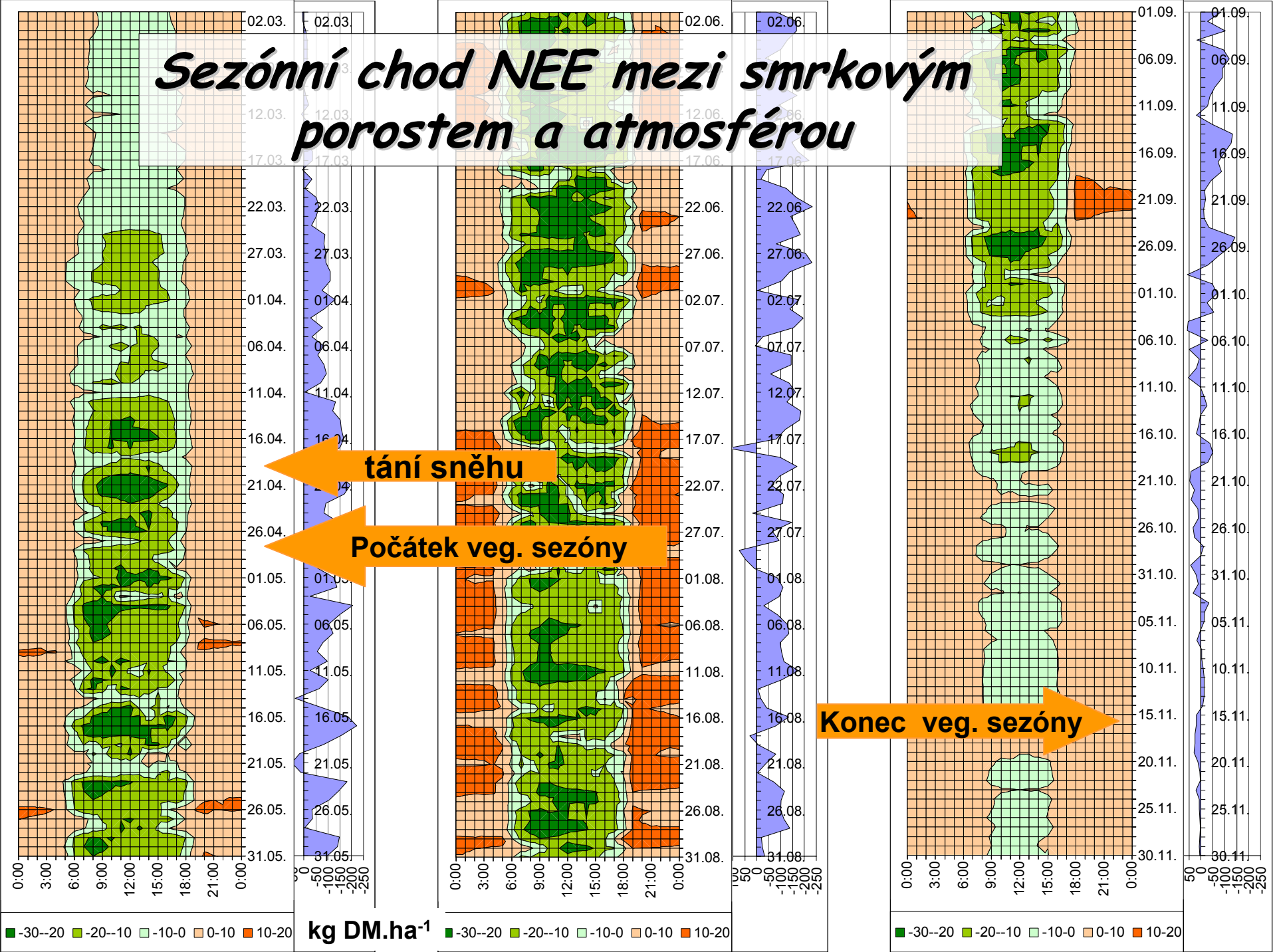
Teplota vzduchu
1.7.03 13h.

Relativní vlhkost vzduchu
1.7.03 13h.

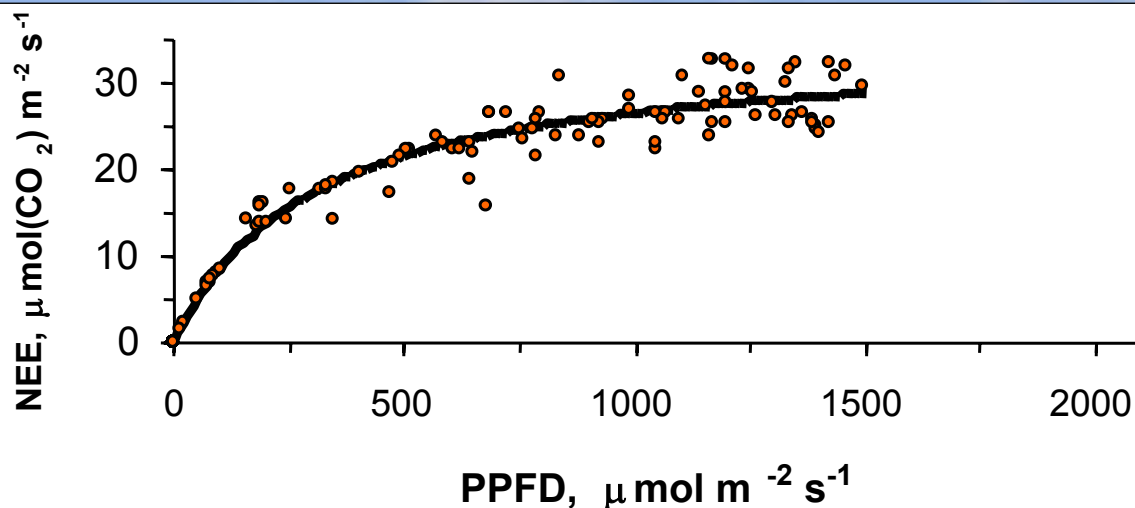

Sezónní chod NEE mezi smrkovým porostem a atmosférou

Závislost NEEP na PPFD - modelová formalizace

$$GPP = \frac{Q \cdot \alpha + GPP_{\max} - \sqrt{(Q \cdot \alpha + GPP_{\max})^2 - 4 \cdot Q \cdot \alpha \cdot k \cdot GPP_{\max}}}{2 \cdot k} - R_d$$

Q ... Aktuální světlo - FAR

α ... Kvantový výtěžek

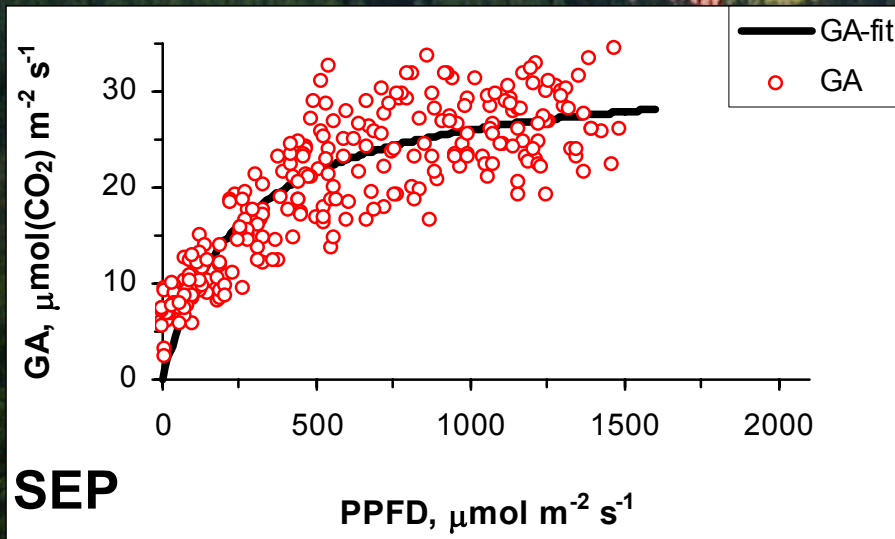
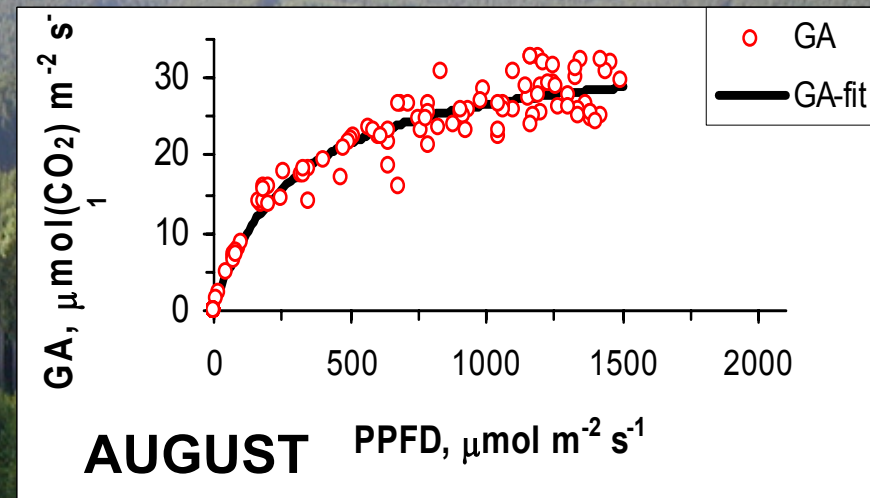
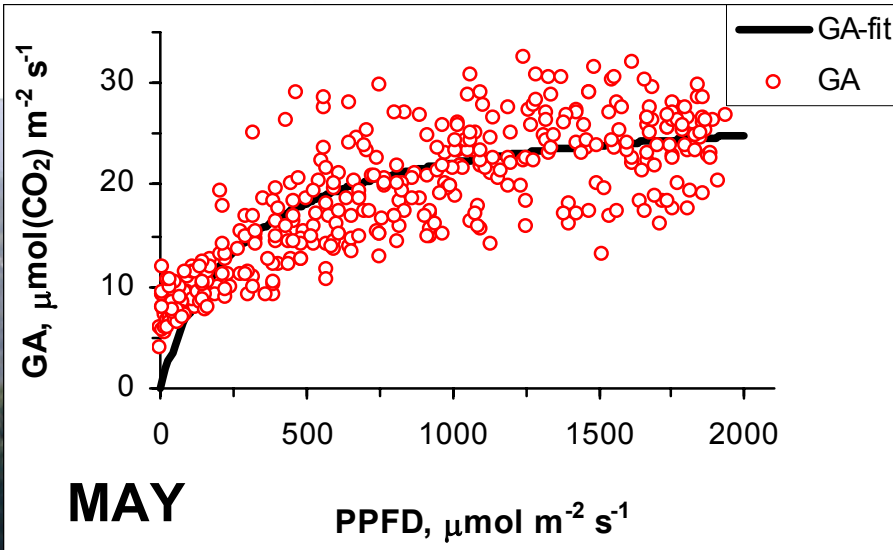
GPP ... Maximální gross asimilace při satyračním FAR

k ... convexita

R_d ...respirace

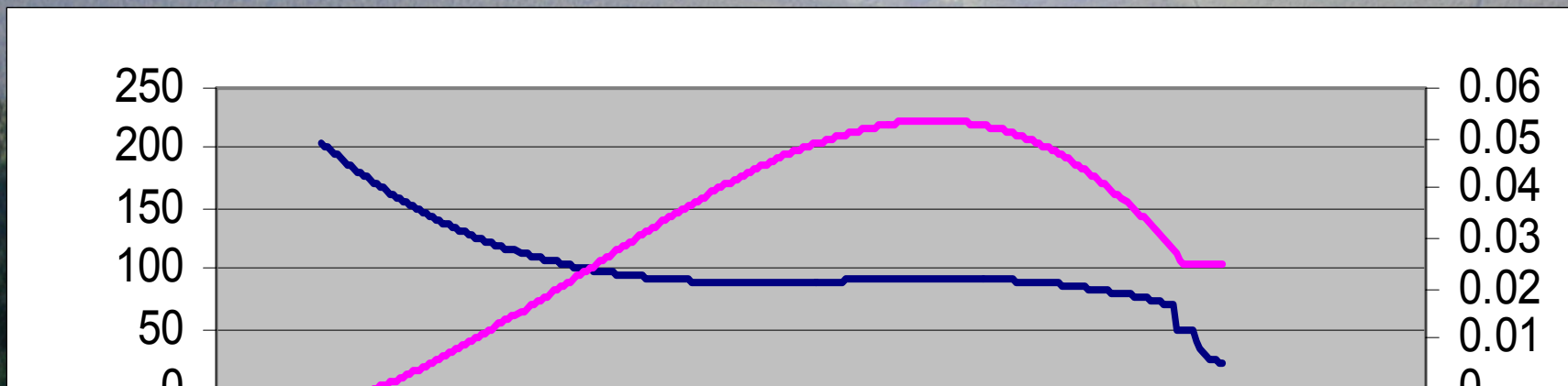

Relace mezi PPFD a GPP ve vybraných měsících vegetační sezóny

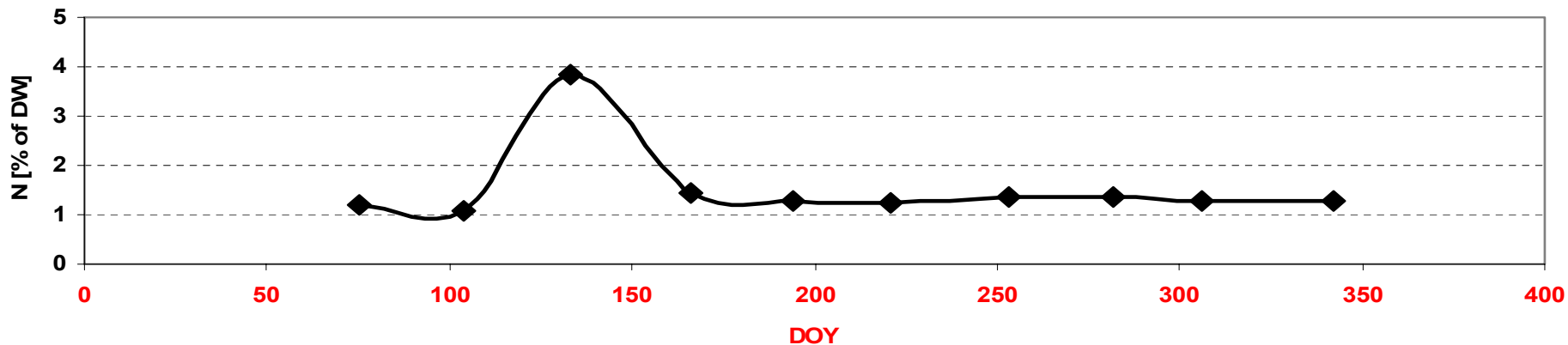

Sezónní chod parametrů LRC GPP

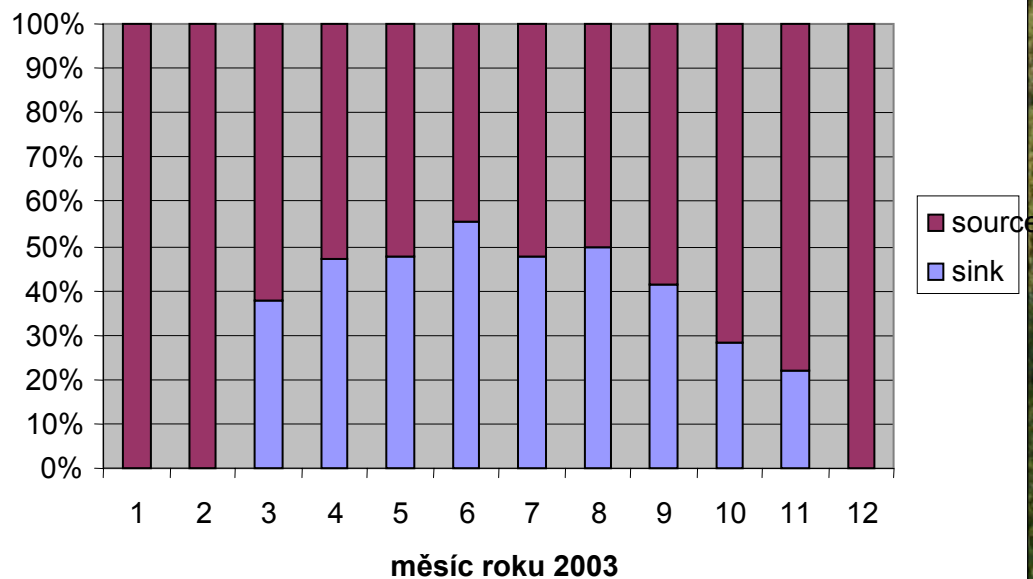
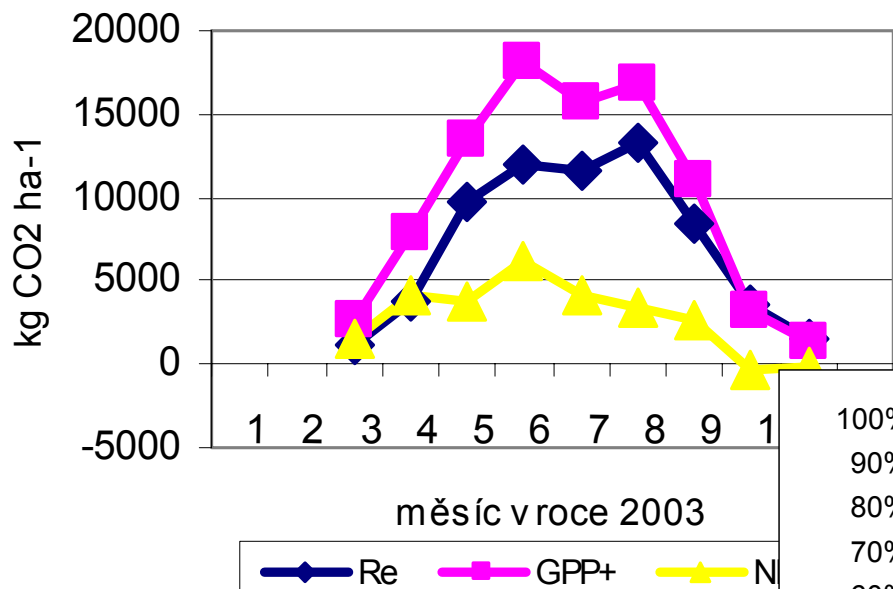

Sezónní chod N obsahu v jehlicích smrku - Bílý Kříž

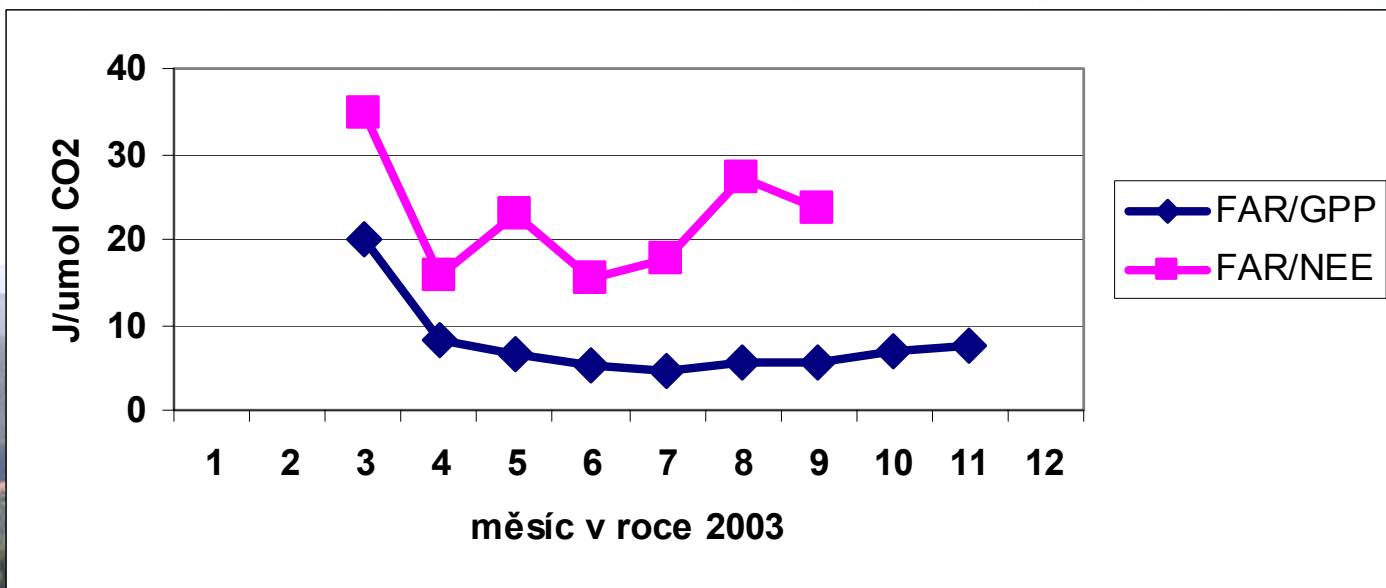

Měsíční sumy respiračních ztrát uhlíku prostem smrku (RE), Gross primární produkce (GPP+) a net ekosystémová produkce (NEP+) smrkový prost Bílý Kříž 2003

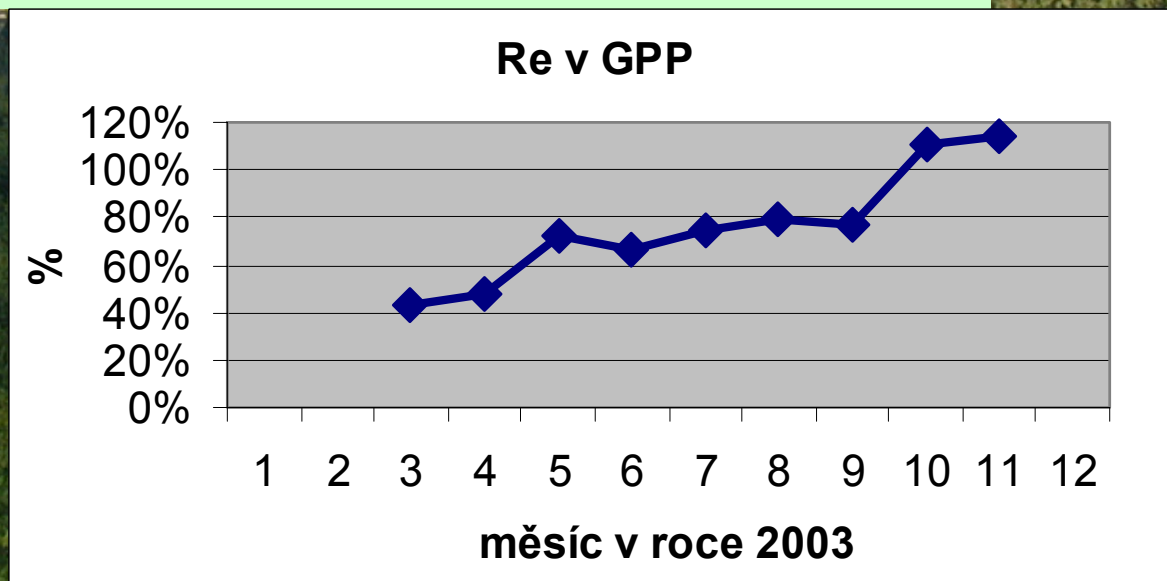

Časový průběh trvání porostního uhlíkového sinku a uhlíkových zdrojů

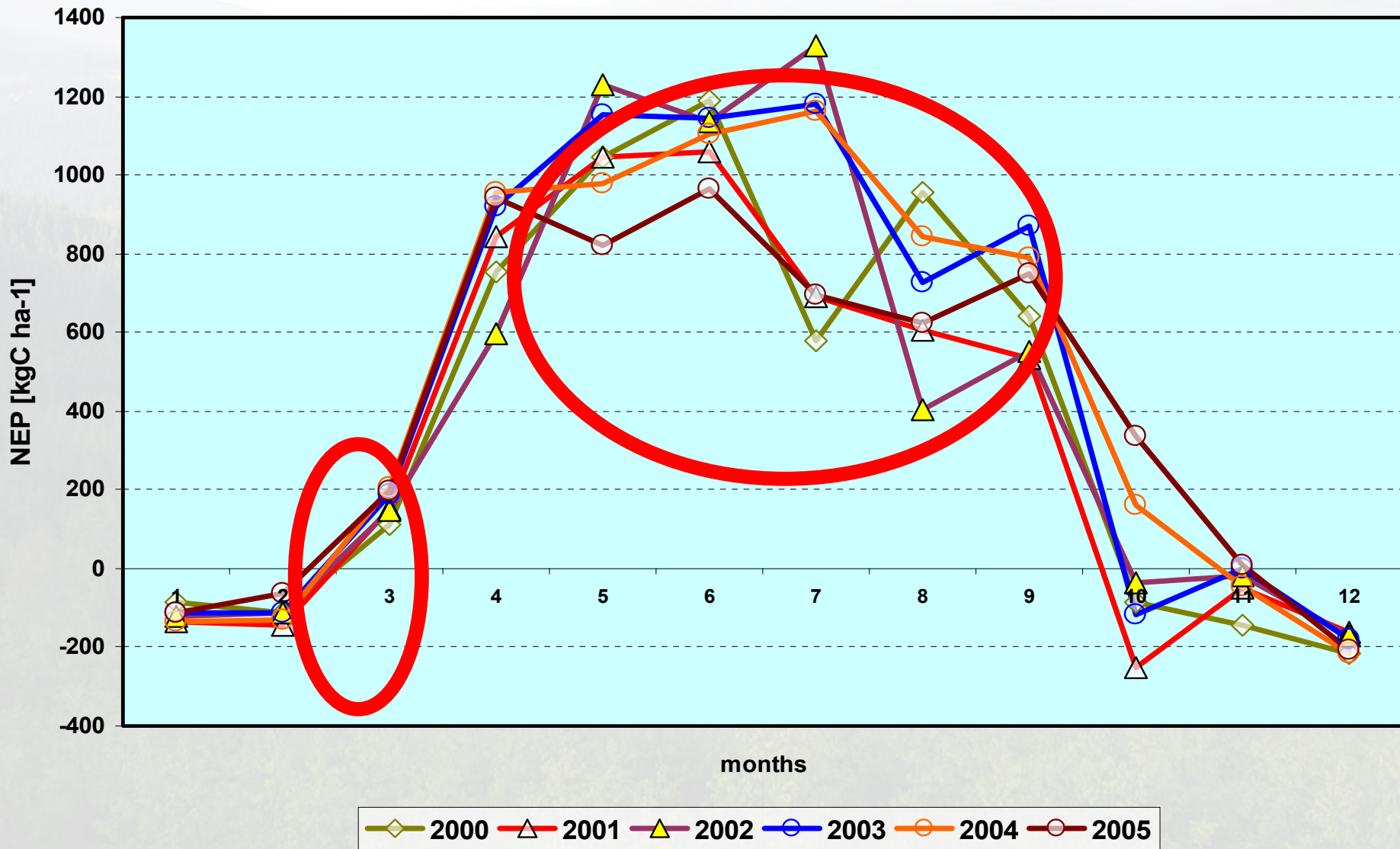

Efektivita využití sluneční radiace (FAR) v hrubé primární produkci (GPP) a čisté toku uhlíku do ekosystému (NEE)

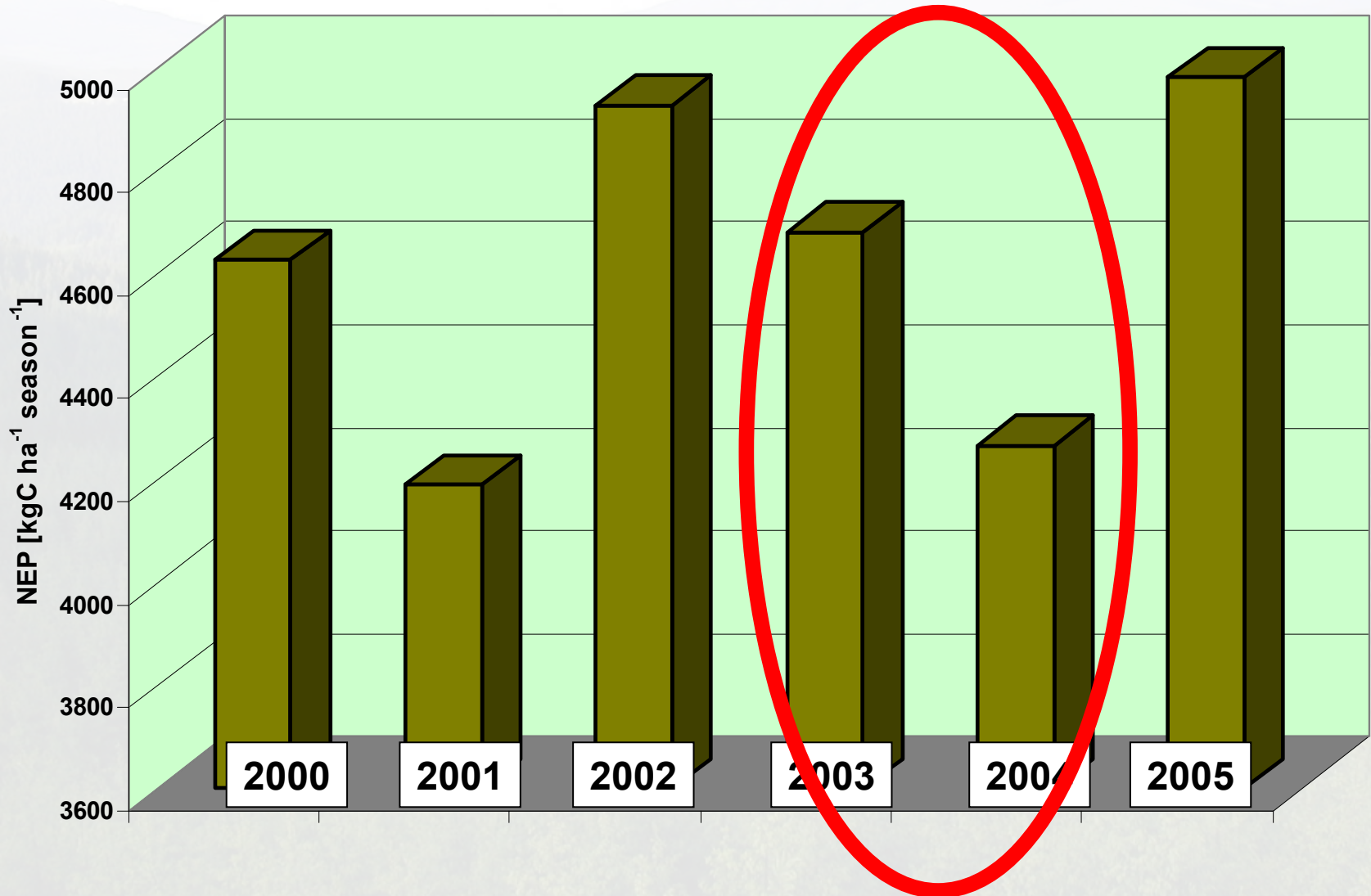
Podíl respiračních ztrát na GPP

Sezónní chod primární produkce horské smrčiny Bily Kříž 200-2005

Meziroční hodnoty celkové - roční - primární produkce horské smrčiny Bílý Kříž

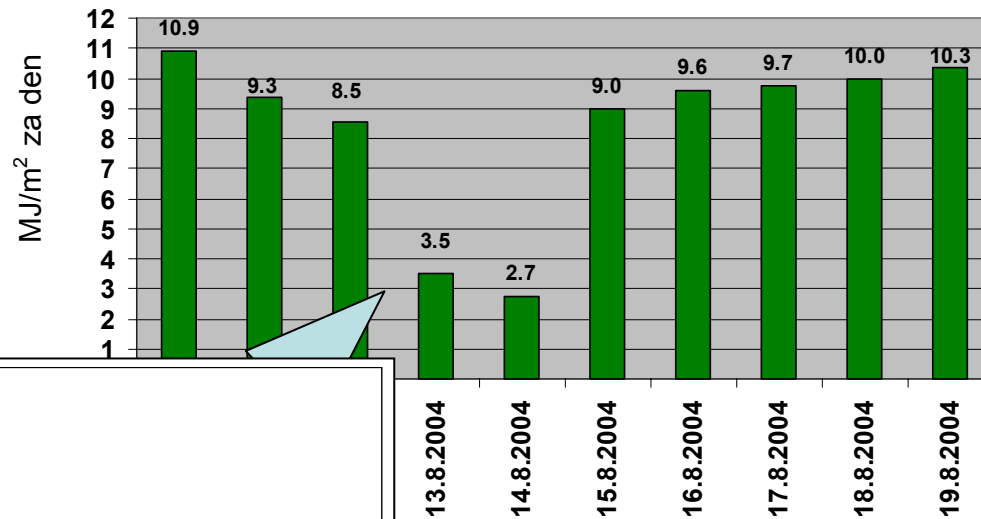

II. Výzkum toků uhlíku

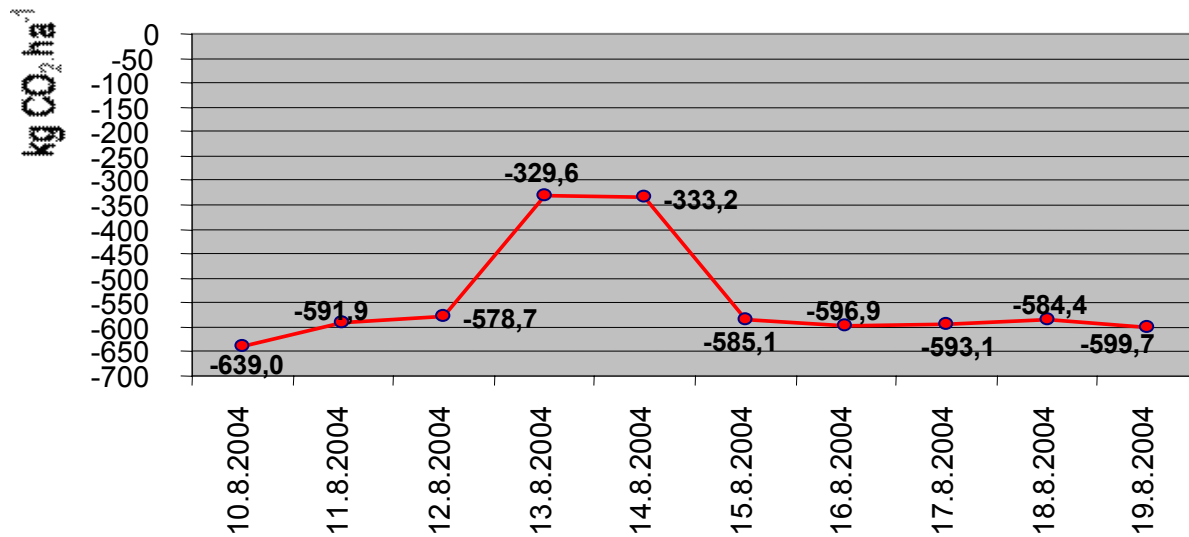
II. Detailní analýza krátkých časových úseků

Daily sums of incident PAR during the period 10.-19. 8. 2004 Bílý Kříž

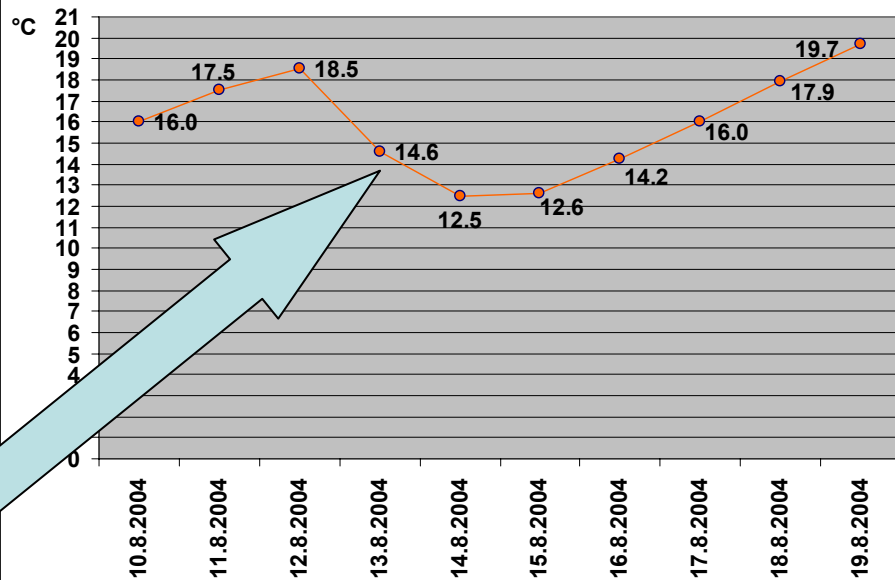
10.-19.8. 2004

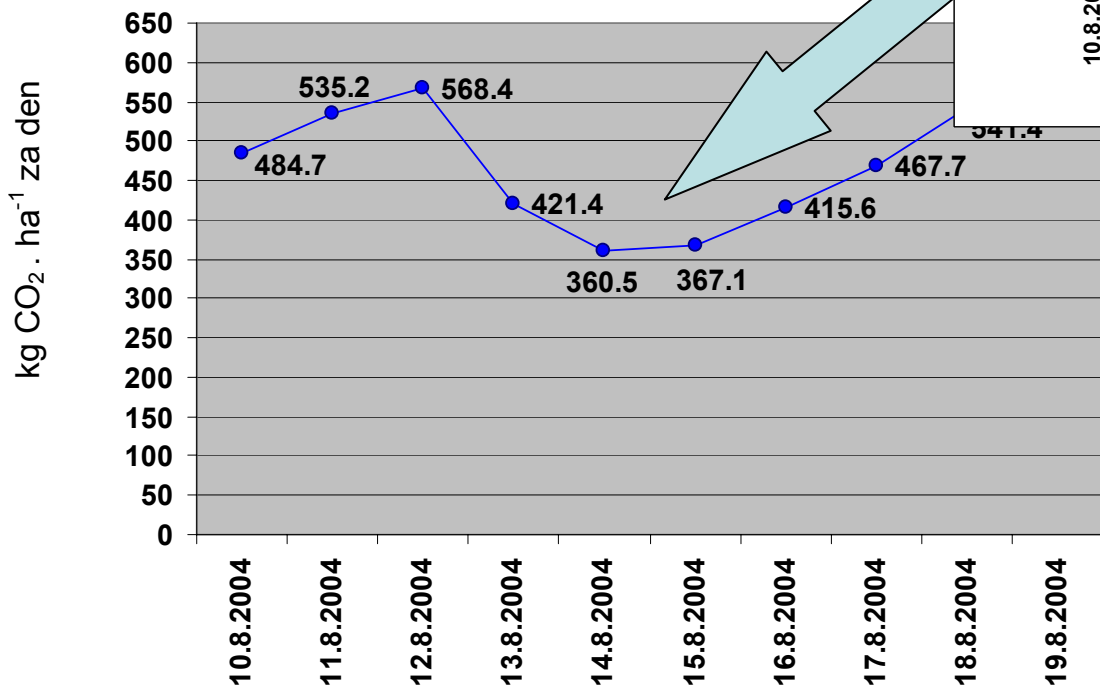

Daily mean air temperature
Bílý Kříž, 10.-19. 8.2004

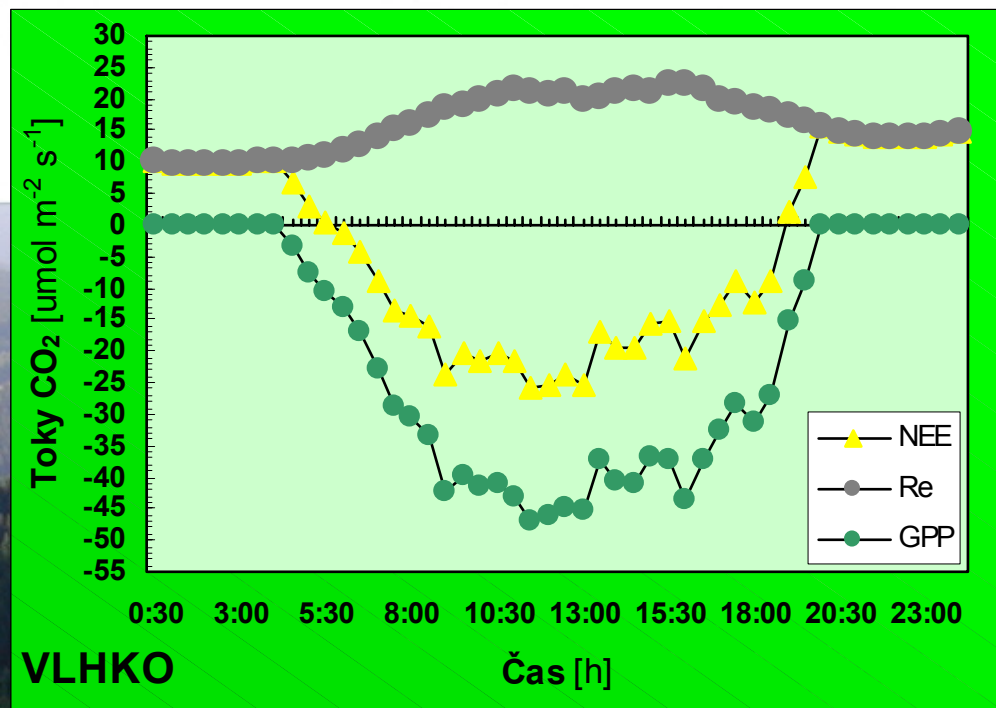
Daily values of ecosystem respiration(Re)
Bílý Kříž, 10.-19.8. 2004

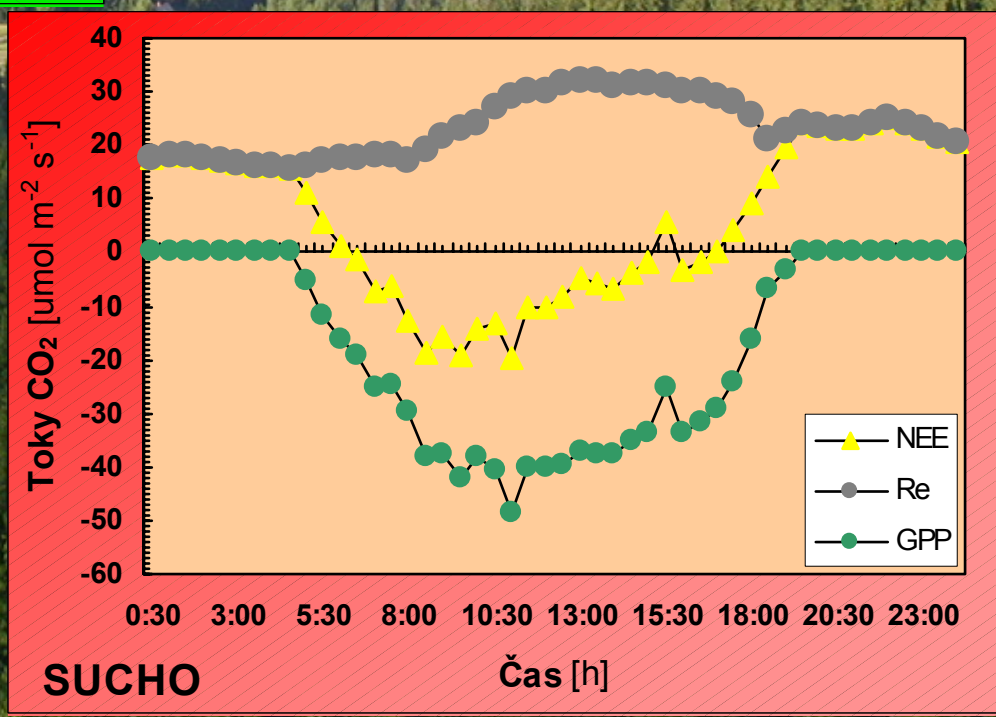
II. Výzkum toků uhlíku

IV. Efekty synoptických situací

GPP- 210 kgC ha⁻¹day⁻¹
 Re+ 166 kgC ha⁻¹day⁻¹
 NEE - 44 kgC ha⁻¹day⁻¹

GPP- 273 kgC ha⁻¹day⁻¹
 Re+ 242 kgC ha⁻¹day⁻¹
 NEE + 29 kgC ha⁻¹day⁻¹

II. Výzkum toků uhlíku

V. Analýza uhlíkových zdrojů a sinků v porostu

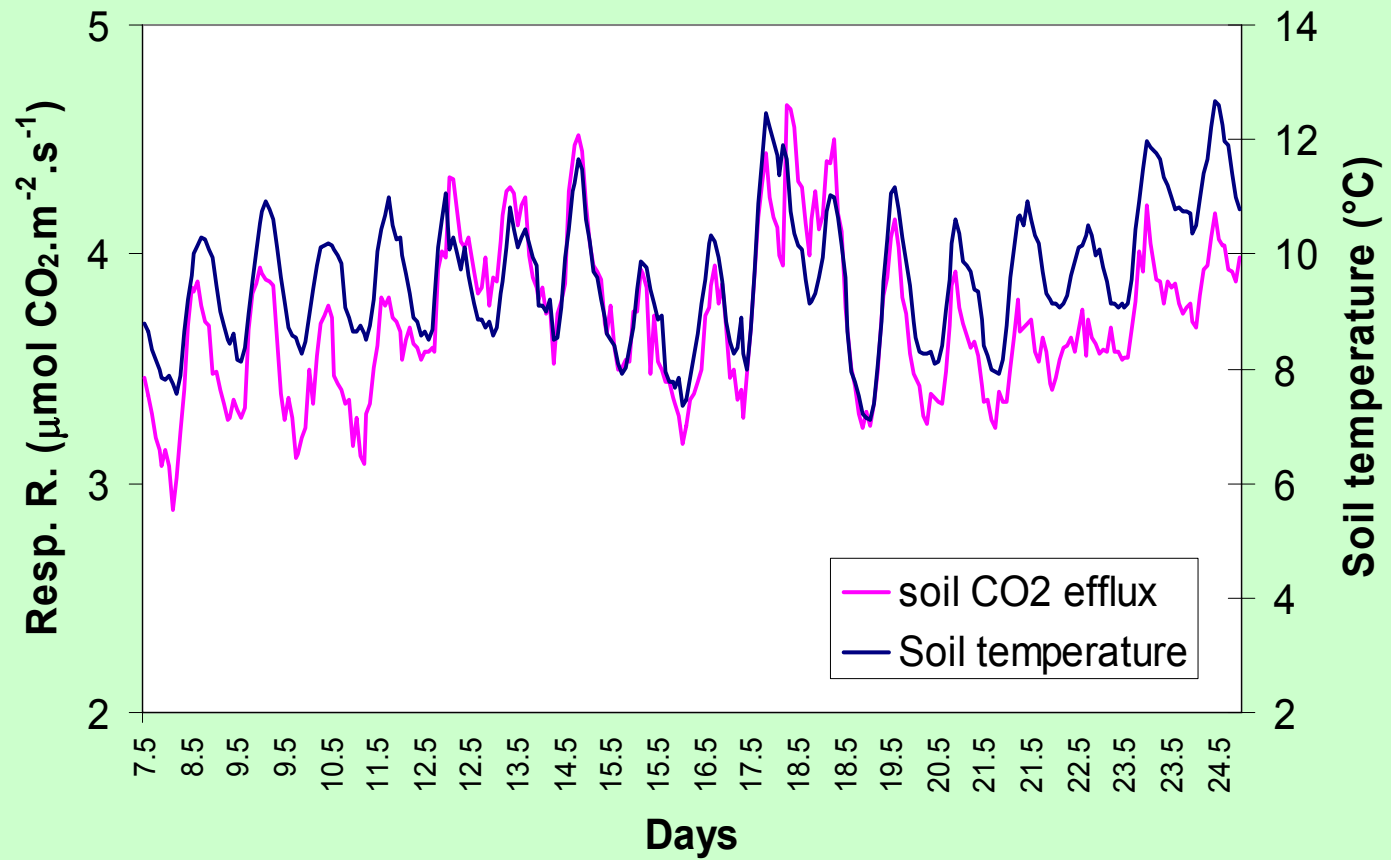
Respirační komory

Kmenová komora

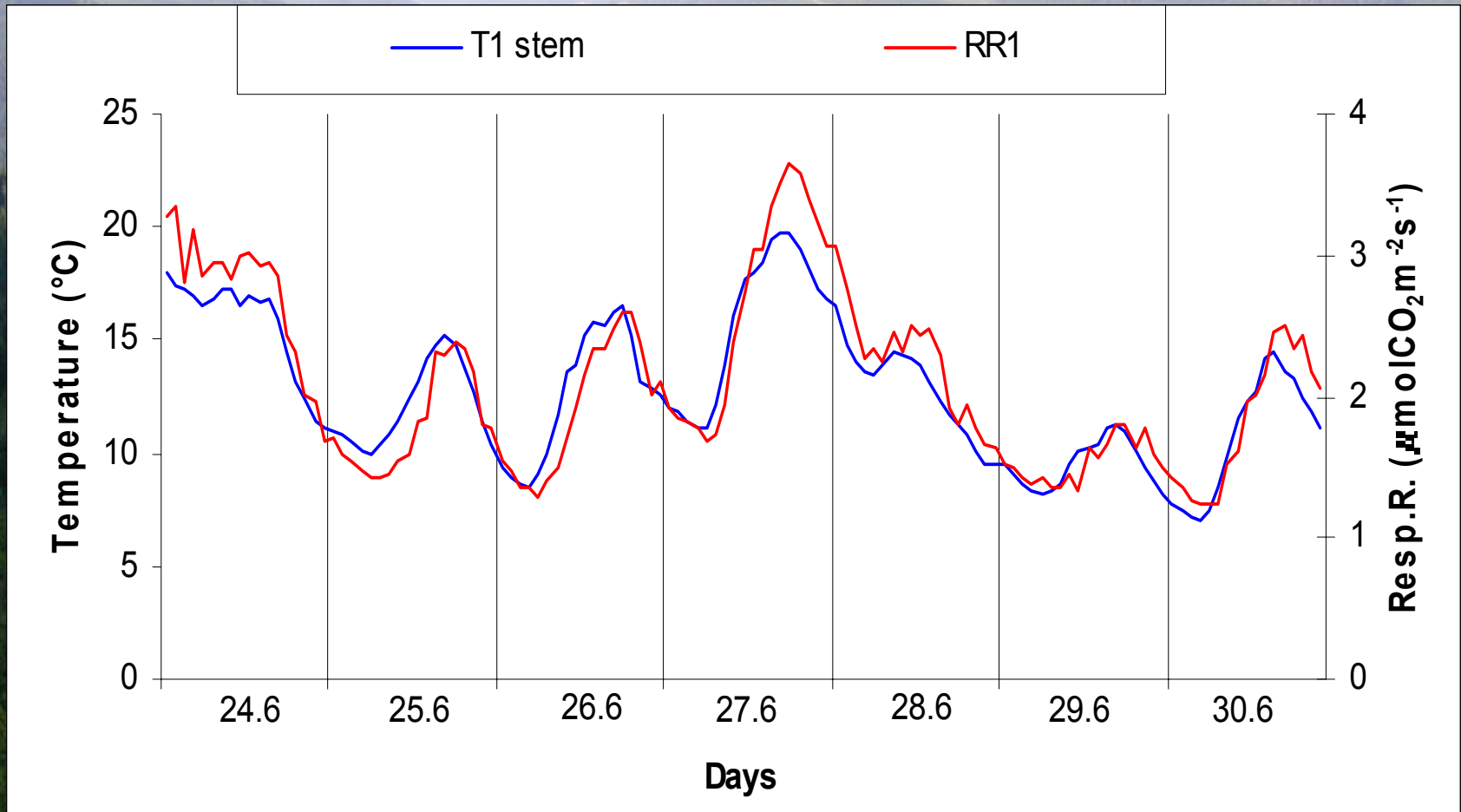
Půdní komora

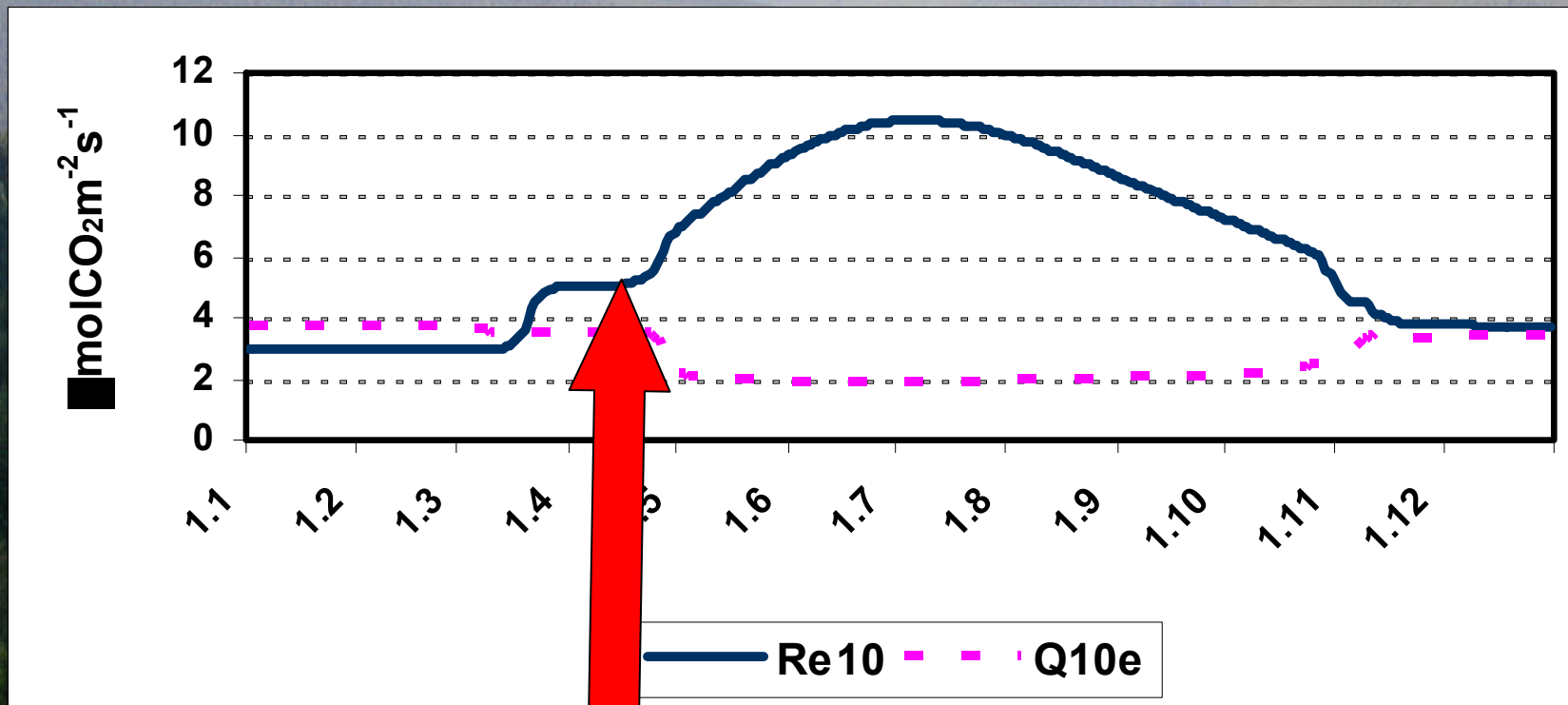
Chody výronu CO₂ z půdy a teploty půdy

Chody výdeje CO_2 z povrchu kmenů a chod teploty kmene

Sezónní chod respirace ekosystému (normalisovaná na 10°C) a hodnoty Q_{10}

Povrch půdy je pod sněhem, kmeny, větve a jehlice bez sněhu

II. Výzkum toků uhlíku

III. Vliv typu a kvality slunečního záření

**Teplota a vlhkost
vzduchu**

Dopadající FAR

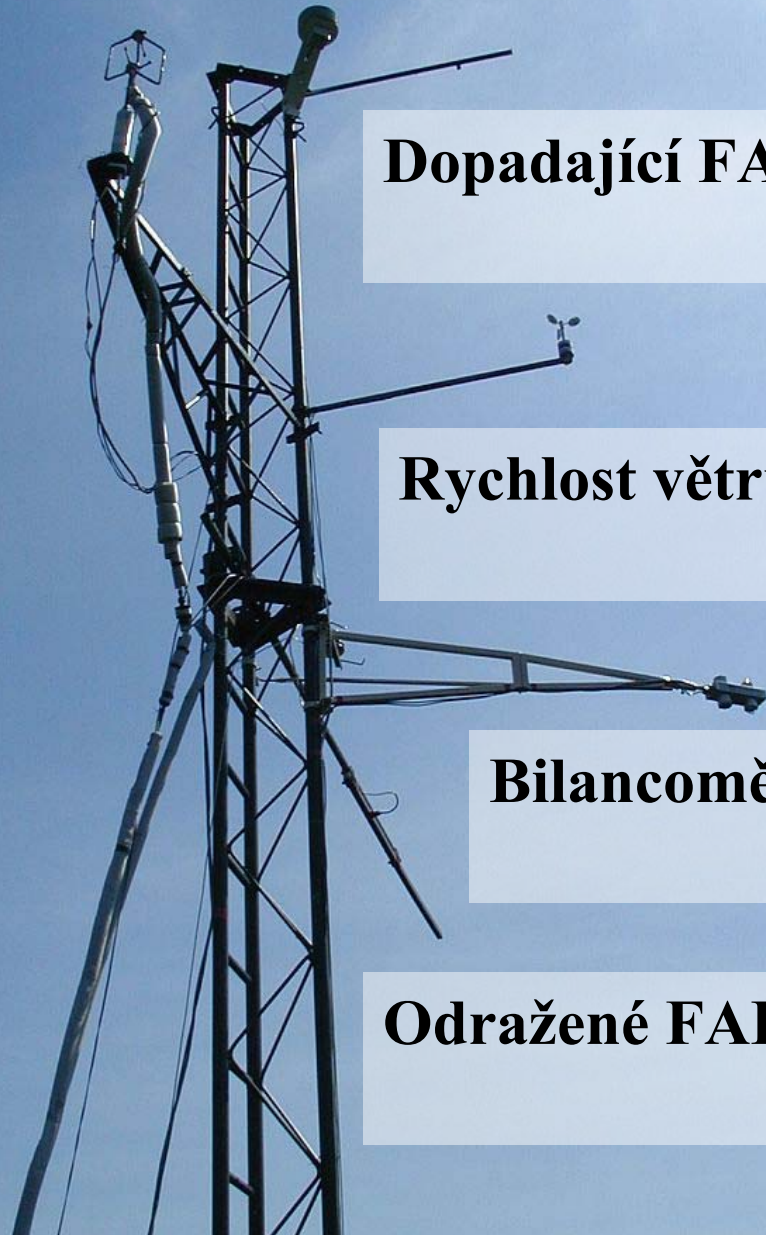
Rychlost větru

Bilancoměr

Odražené FAR

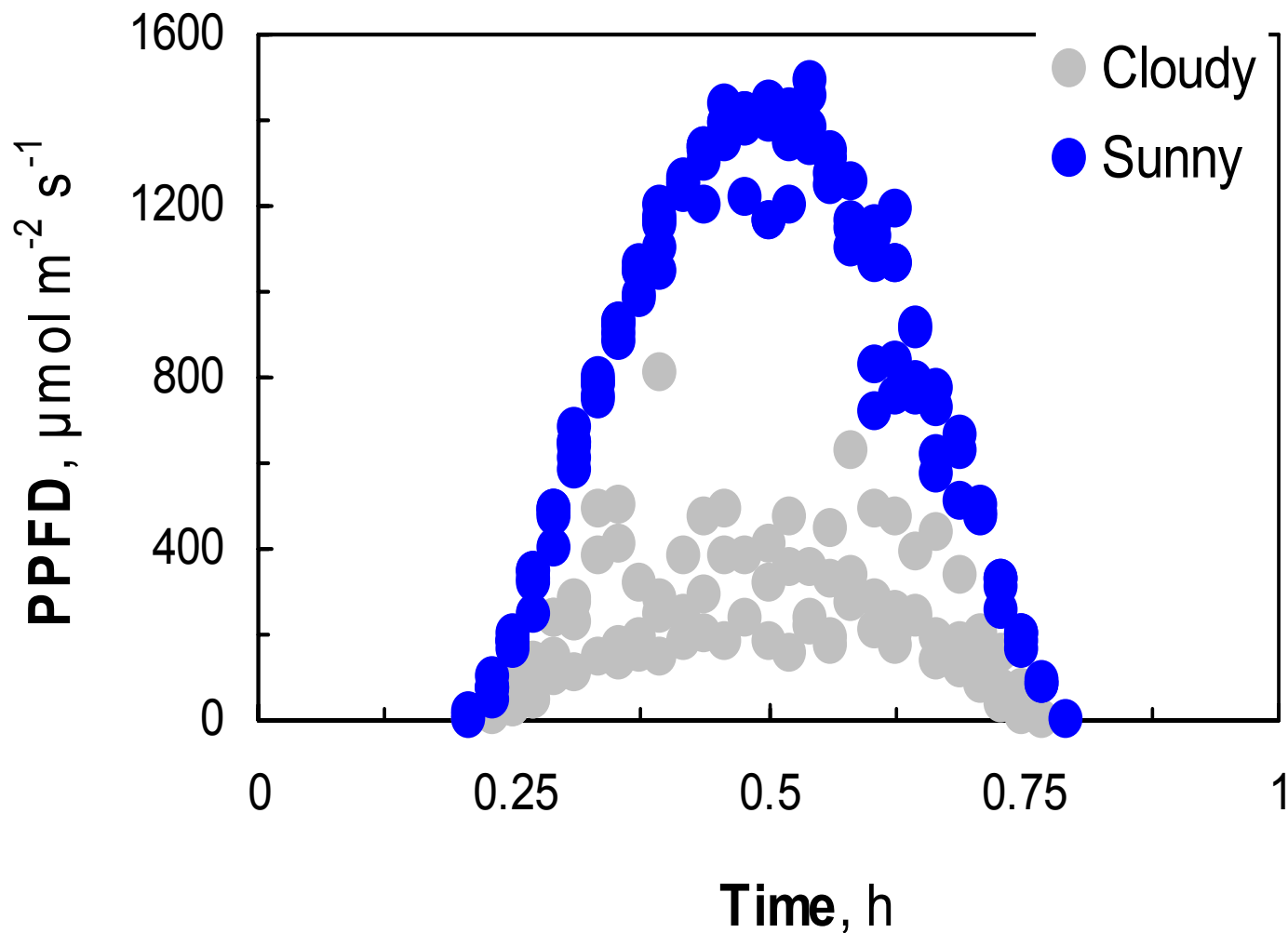
FAR

Solarimetr

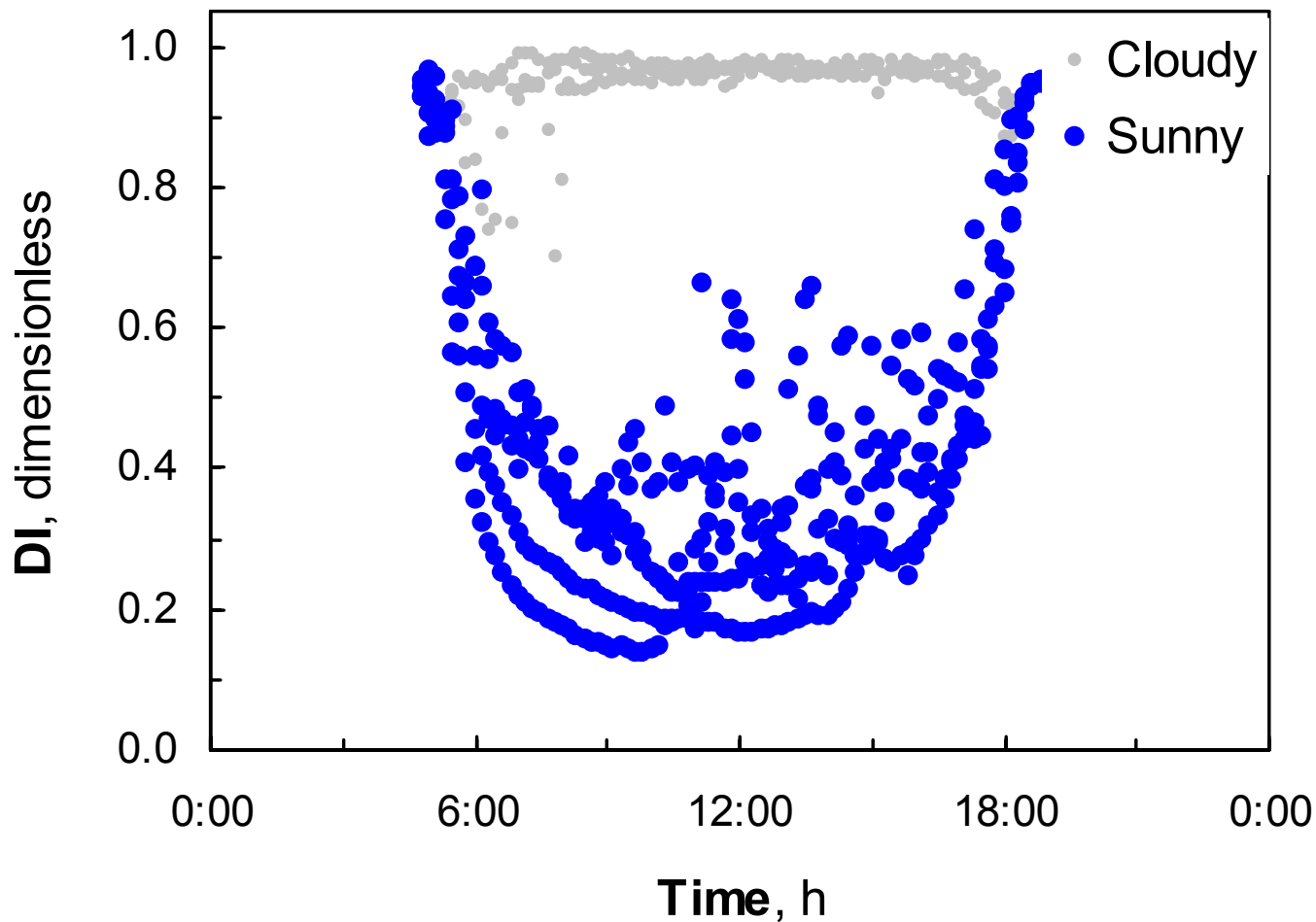

Příkon PAR za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

Hodnota difuzního indexu za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

CANFIB

system for measurement of spatial variability of PhAR within the tree crown

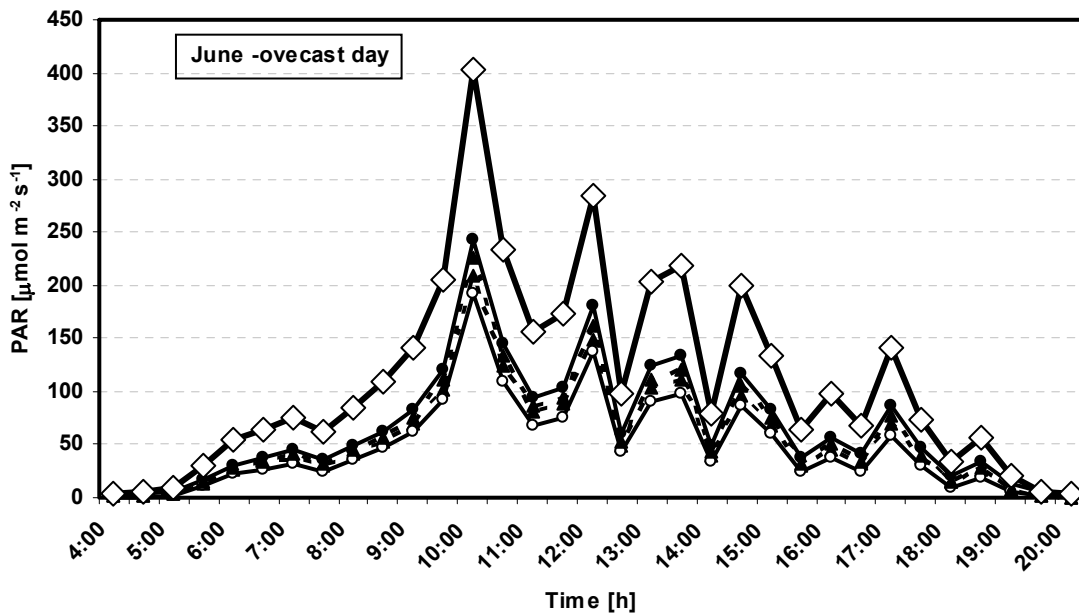
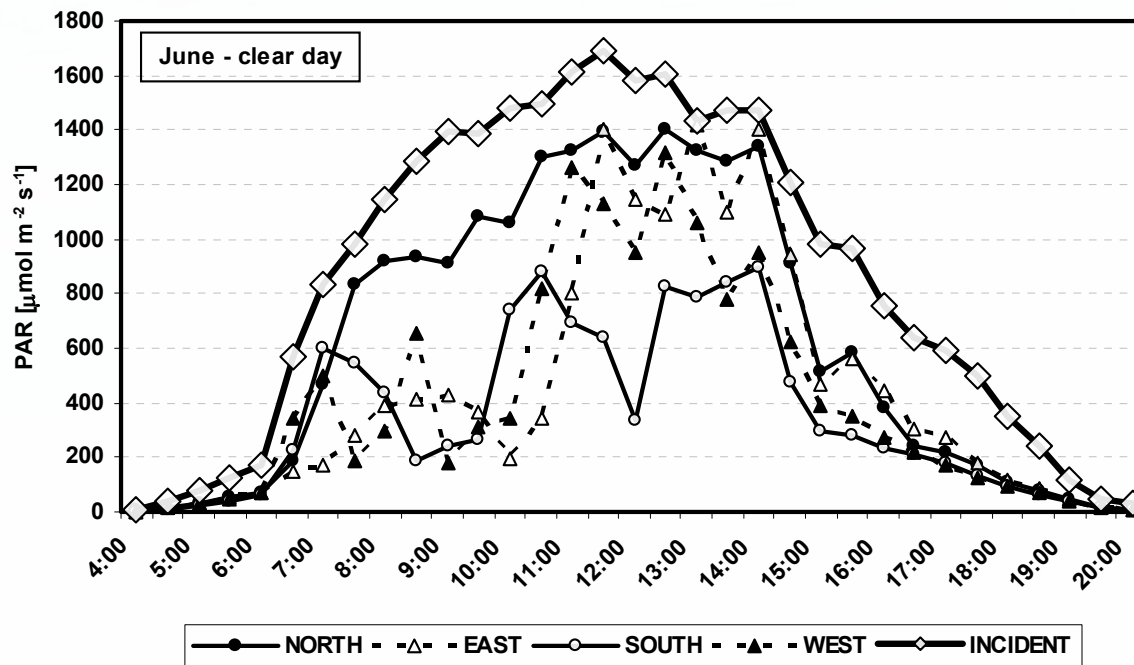

diffuser

restrictor

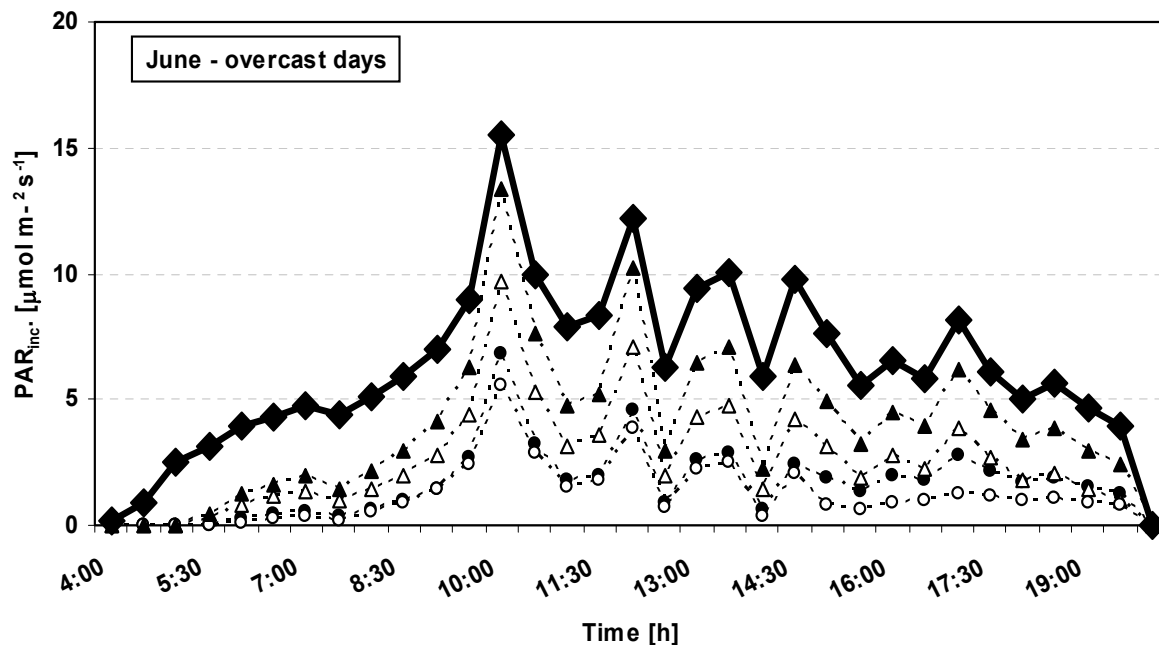
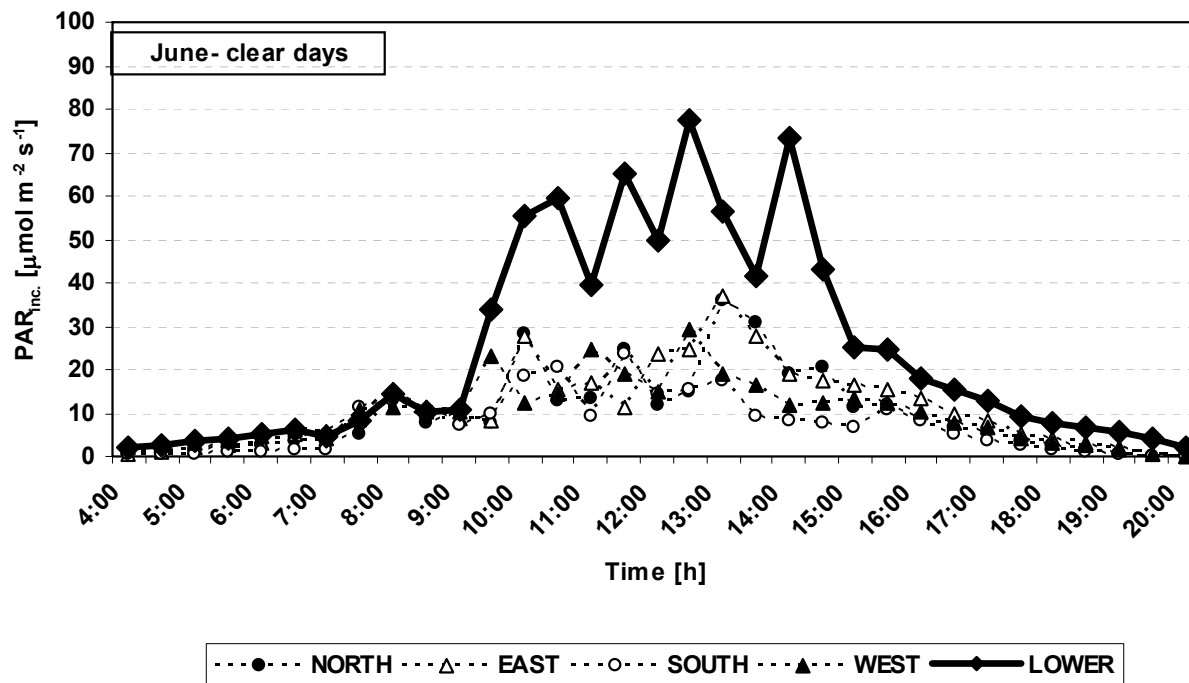
optical cable

photodiode

Distribuce PhAR - horní část korunového tělesa za podmínek přímé a difusní radiace

VULHM-OPOČNO 7.4.2006

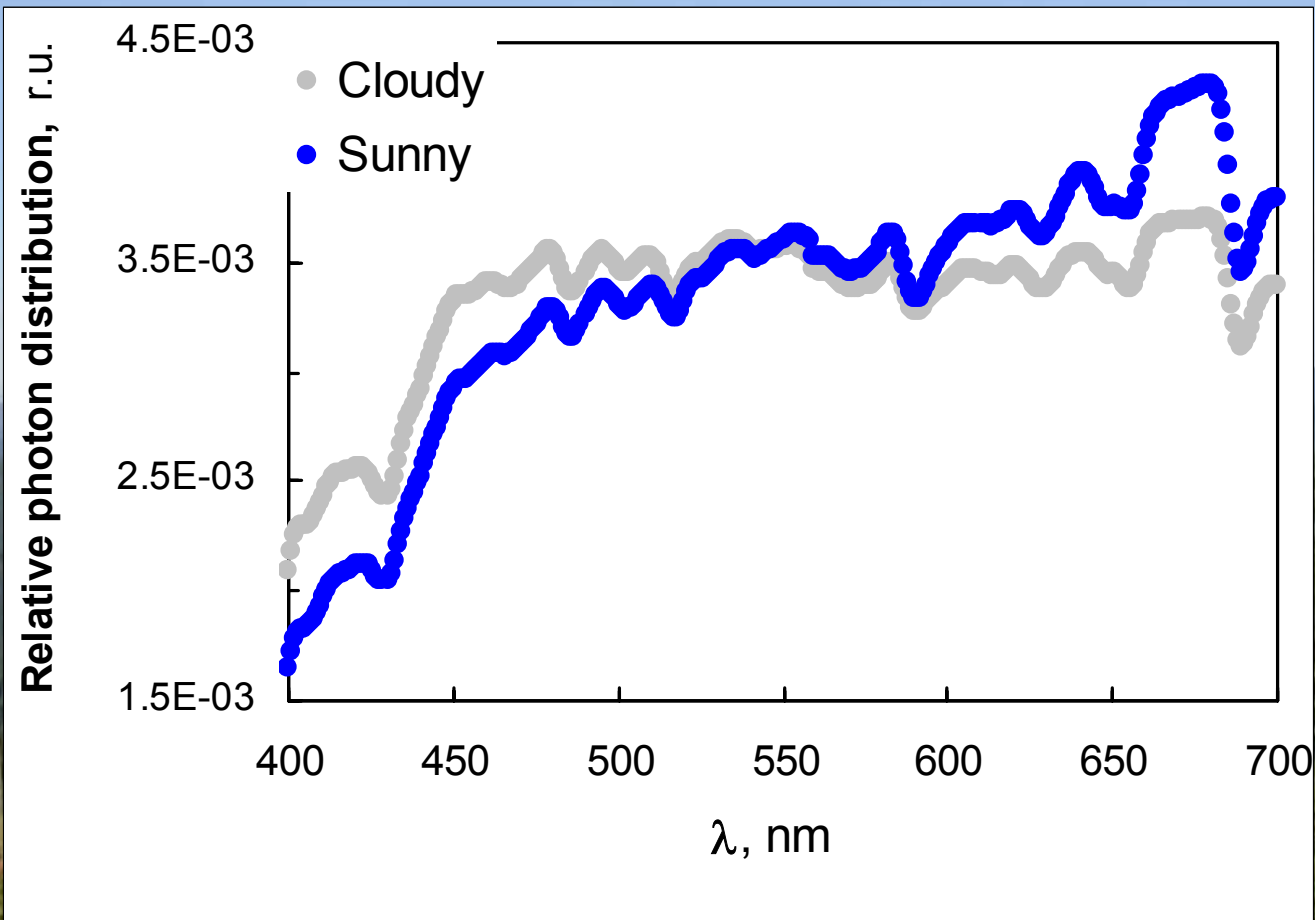

Distribuce PhAR - **spodní**
část korunového tělesa
za podmínek přímé
a difusní radiace

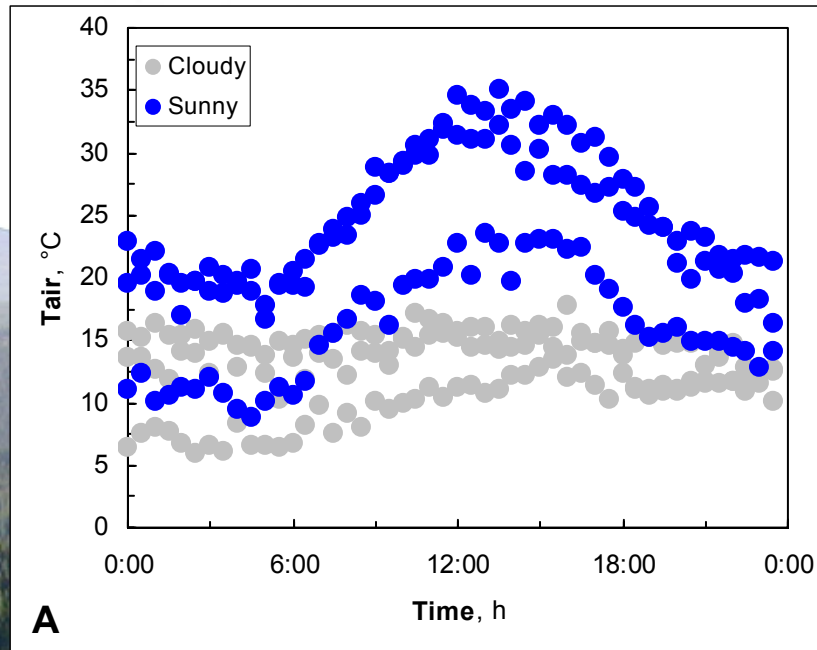
VULHM-OPOČNO 7.4.2006

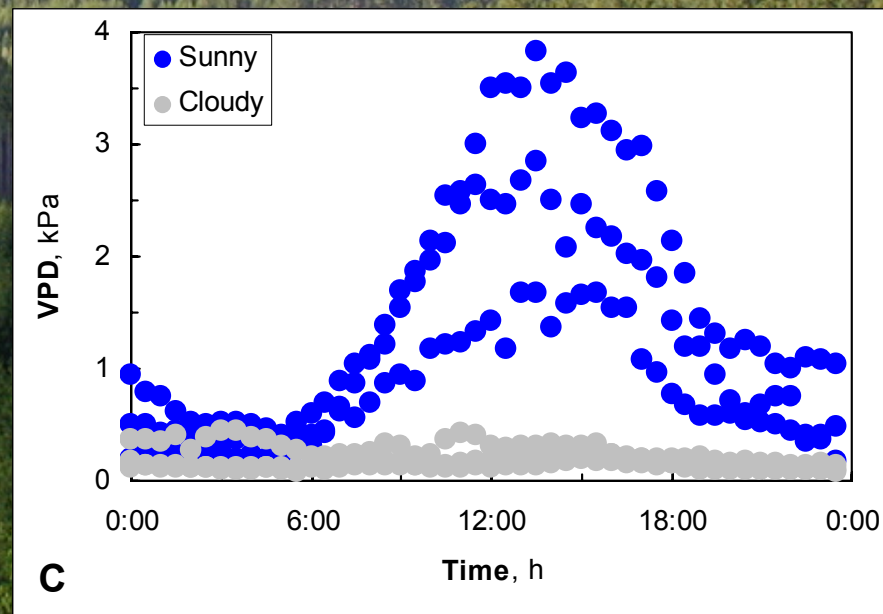
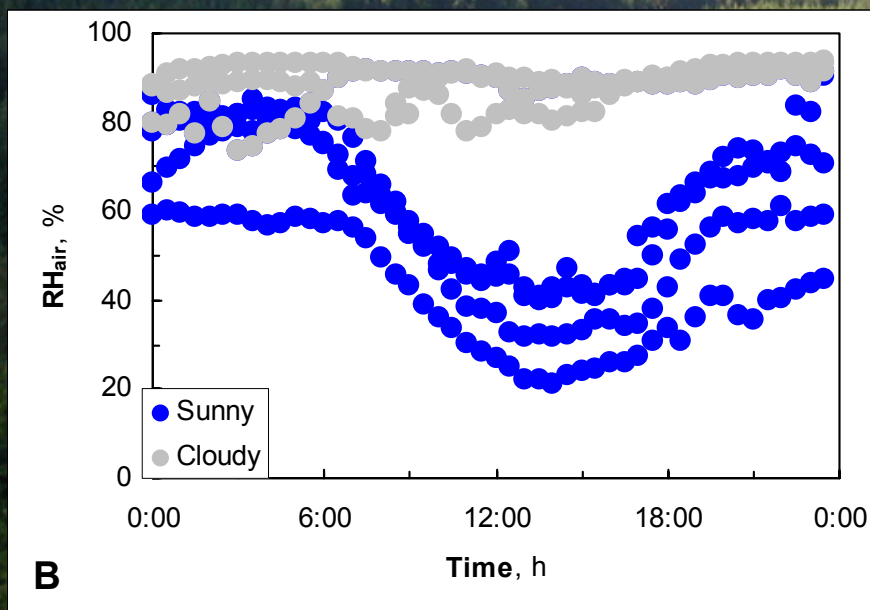
Distribuce fotonů ve spektru FAR za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

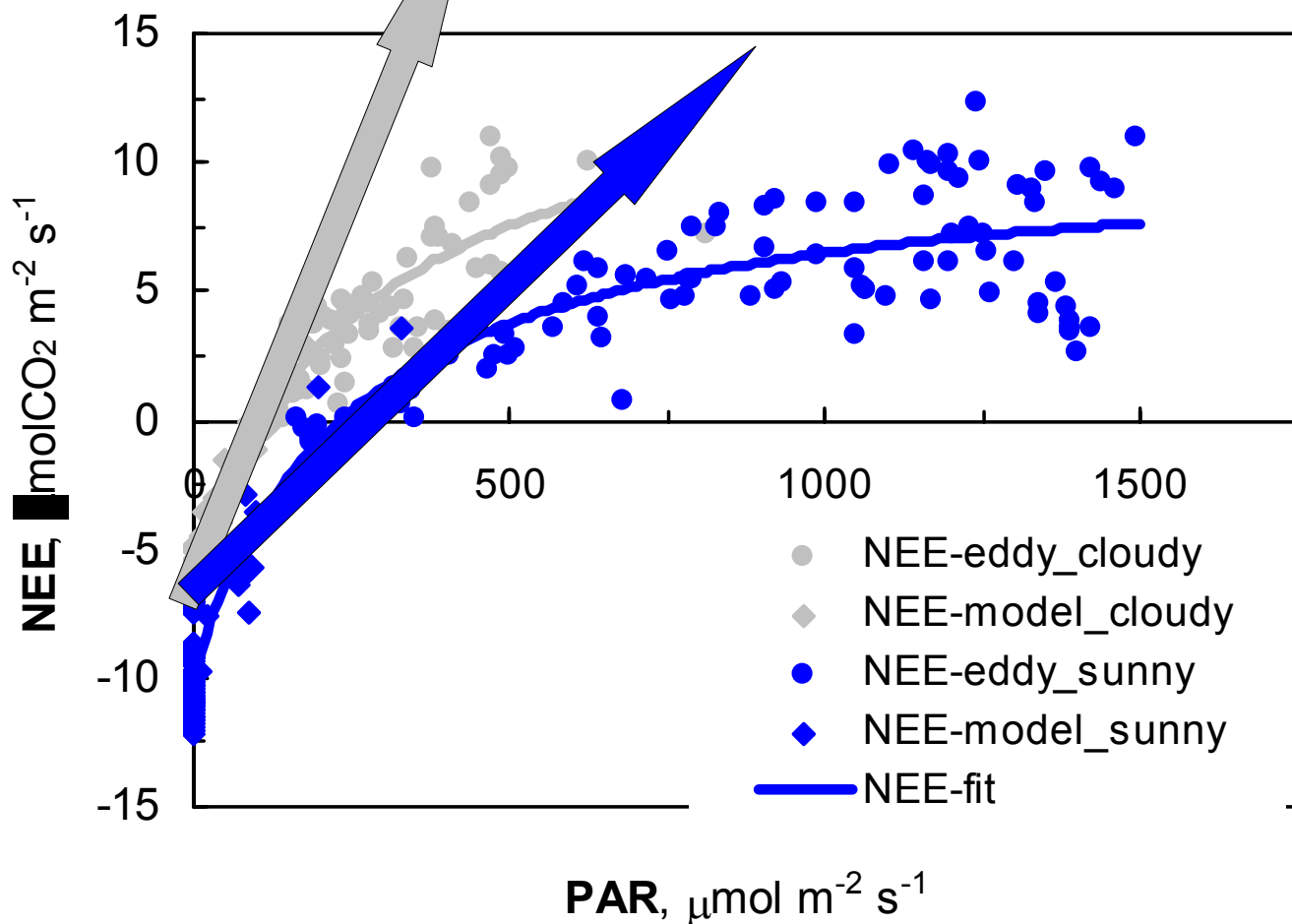

Parametry mikroklima
za podmínek přímé
a difusní radiace

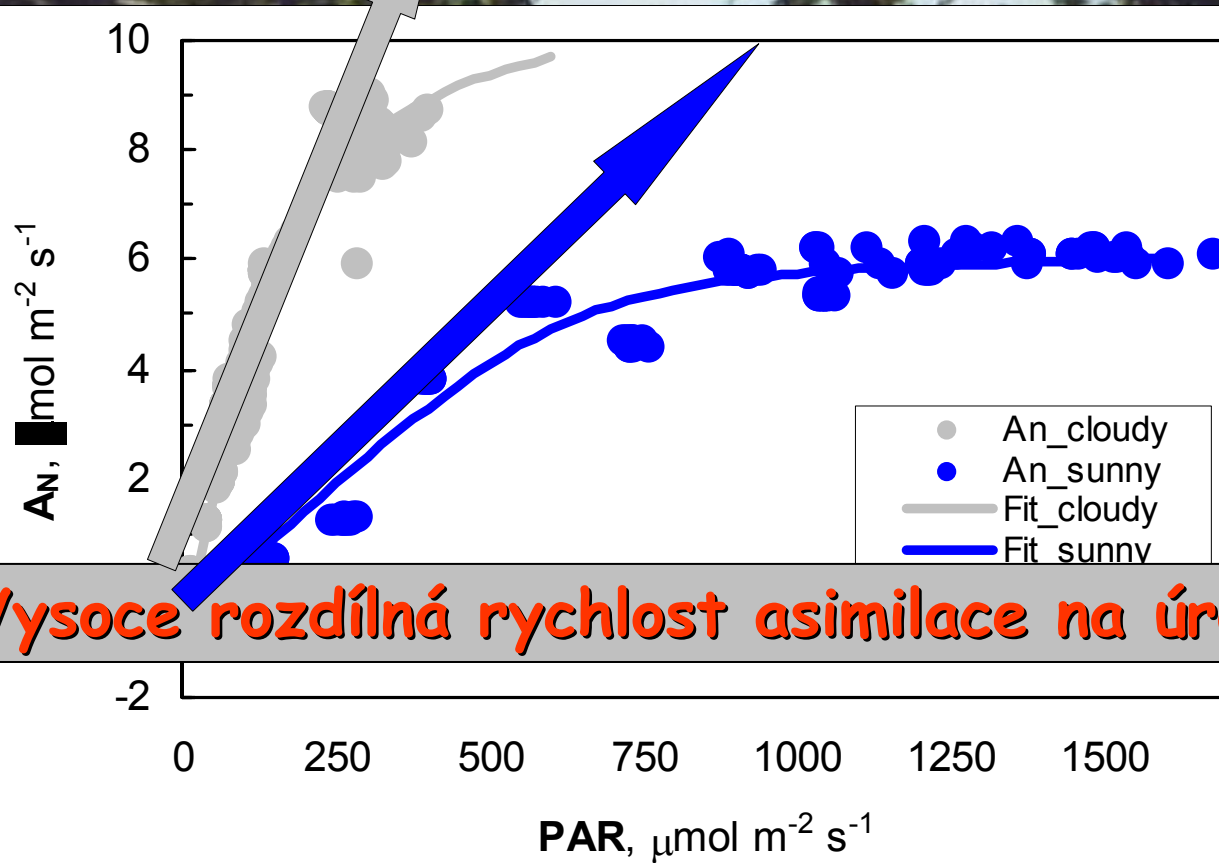

Toky CO_2 do smrkového prostu za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

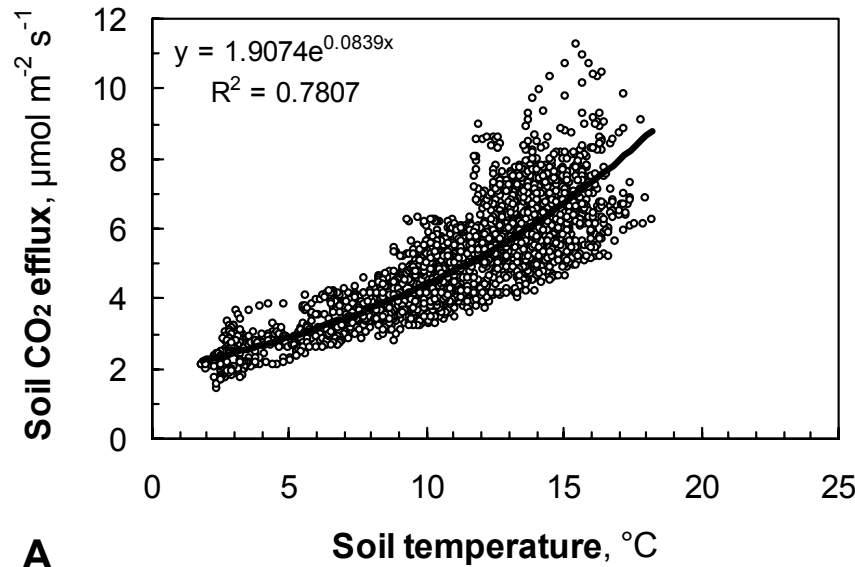

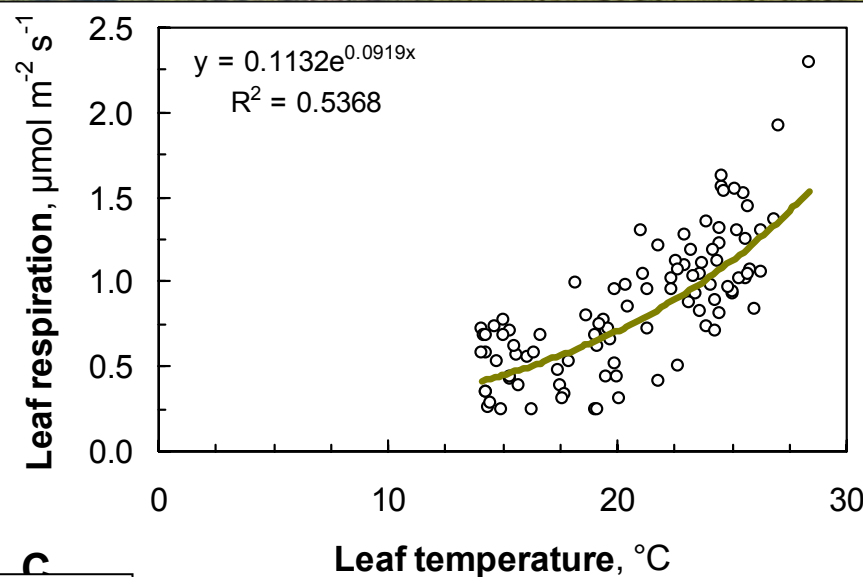
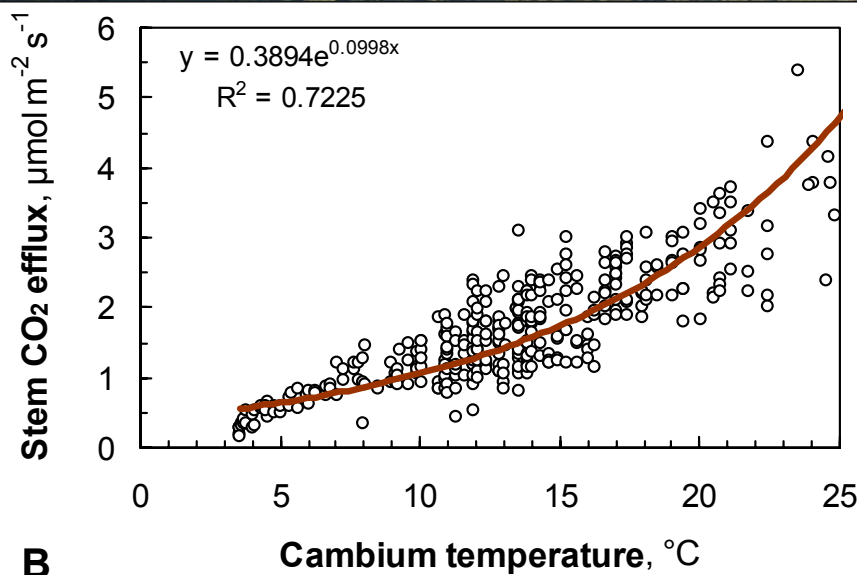
Příčiny rozdílného NEE za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

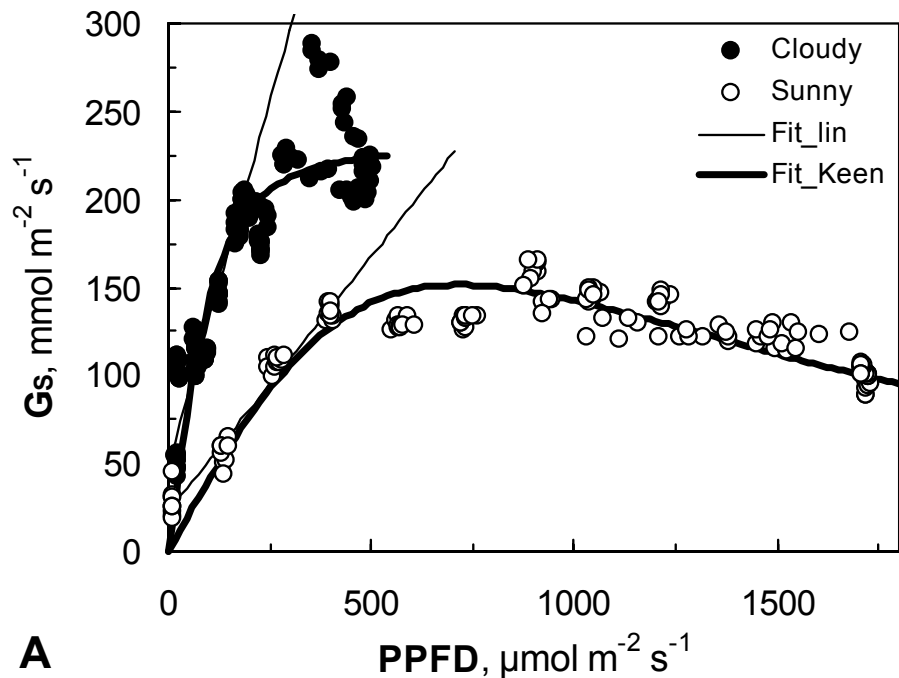
I. Vysoce rozdílná rychlost asimilace na úrovni jehlic

III. Respirace půdy, kmene a jehlic v závislosti na teplotě

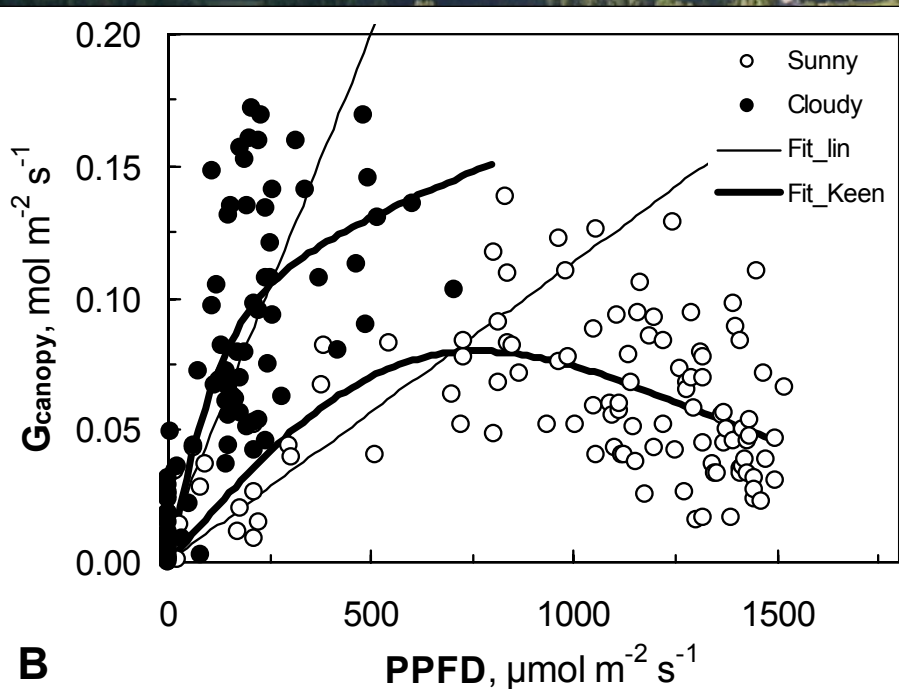
Příčiny rozdílného NEE za podmínek
přímé a difusní sluneční radiace

A

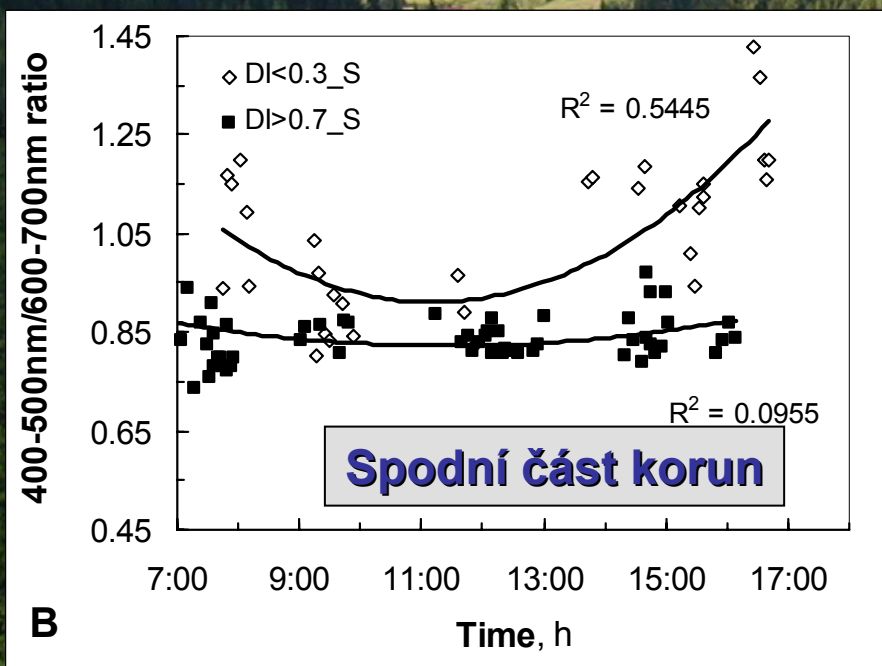
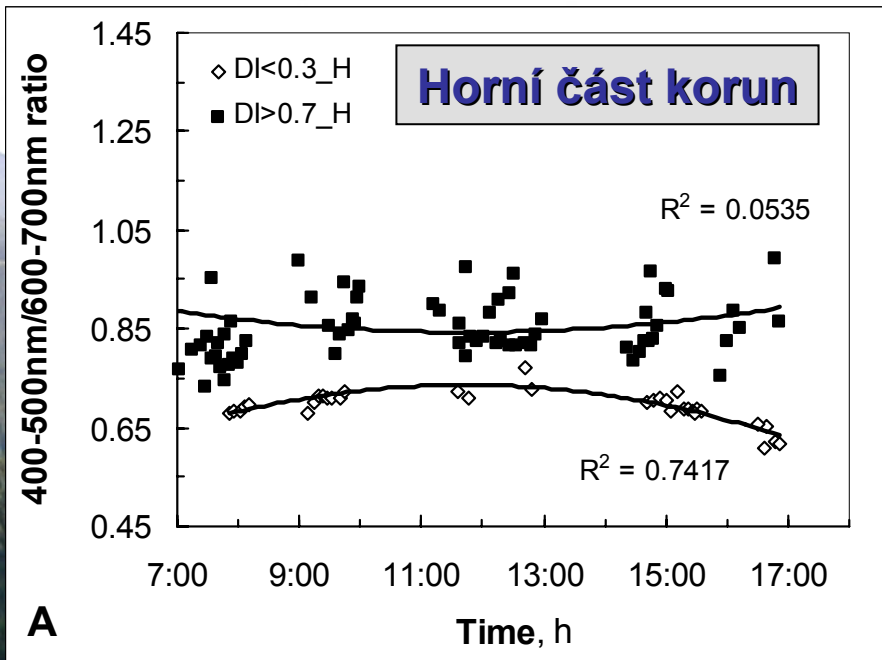
Příčiny rozdílného NEE za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

IV. Vodivost průduchů

B

VULHM-OPOČNO 7.4.2006

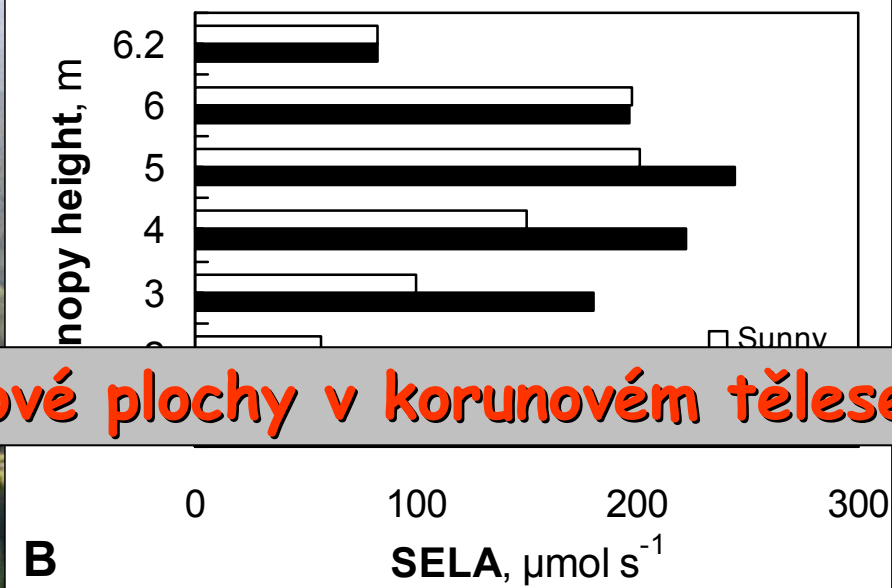
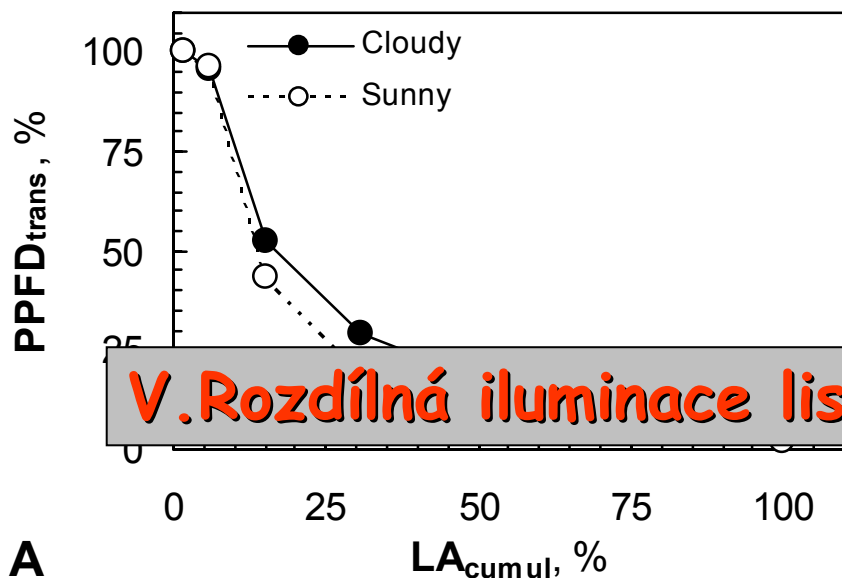

Příčiny rozdílného NEE za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

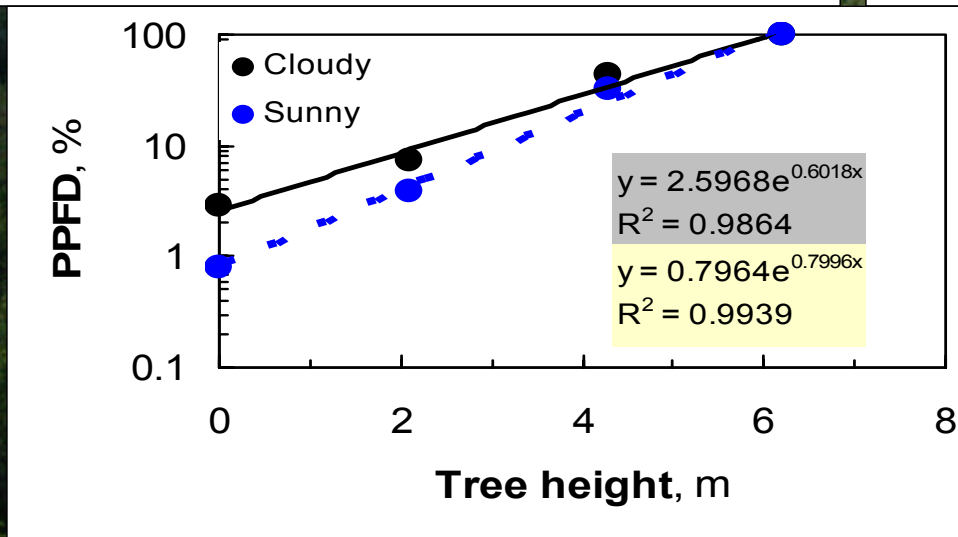
IV. Rozdílný „blue/red radiation“ poměr

Příčiny rozdílného NEE za podmínek přímé a difusní sluneční radiace

V. Rozdílná iluminace listové plochy v korunovém tělese

CO DOKÁŽE SMRKOVÝ LES???

NA 1 ha POROSTU JE ROZLOŽENA PLOCHA 22-ti ha
JEHLIC TY ZACHYTÍ 99% DOPADLÉ SLUNEČNÍ ENERGIE

EFEKTIVNOST TOHOTO ZÁCHYTU JE ASI 2%
TO ZMANEMÁ, ŽE ZA ROK HEKTAR LESA ULOŽÍ ENERGI
ODPOVÍDAJÍ 8 tunám HNĚDÉHO UHLÍ.

CO DOKÁŽE SMRKOVÝ LES???

1 ha LESA VYPRODUKUJE ZA ROK 10 tun KYSLÍKU
TEDY 63 STROMU VYRÁBÍ ROČNÍ SPOTŘEBU KYSLÍKU
PRO JEDNOHO ČLOVÍČKA

1 ha LESA ZACHYTÍ ZA ROK 15 tun CO₂,
TOLIK HO VYPRODUKUJE OSOBNÍ AUTO, UJEDE-LI
60 TISÍC KM

1 ha LESA ODPAŘÍ-PŘEČERPÁ ZA 1 SLUNNÝ DEN
40 000 LITRŮ VODY, TEDY CHLADÍCÍ VÝKON JEDNOHO
STROMU JE ROVEN 10-ti LEDNÍČKÁM

**Hyperspektrální
senzor AISA-EAGLE
- aplikace pro lesní
porost**

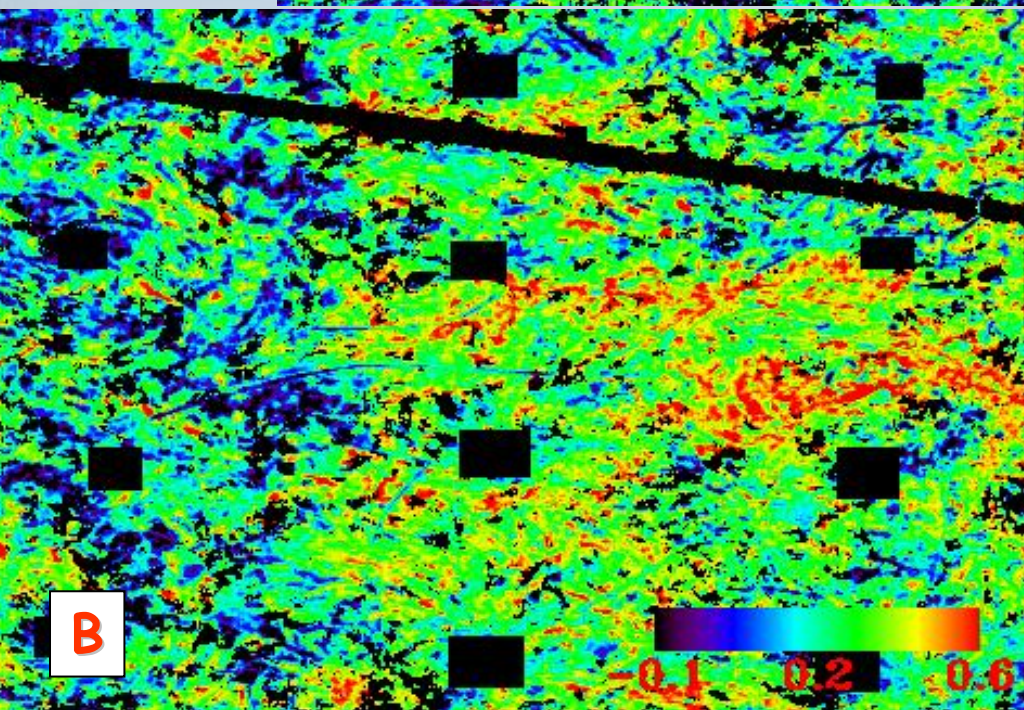
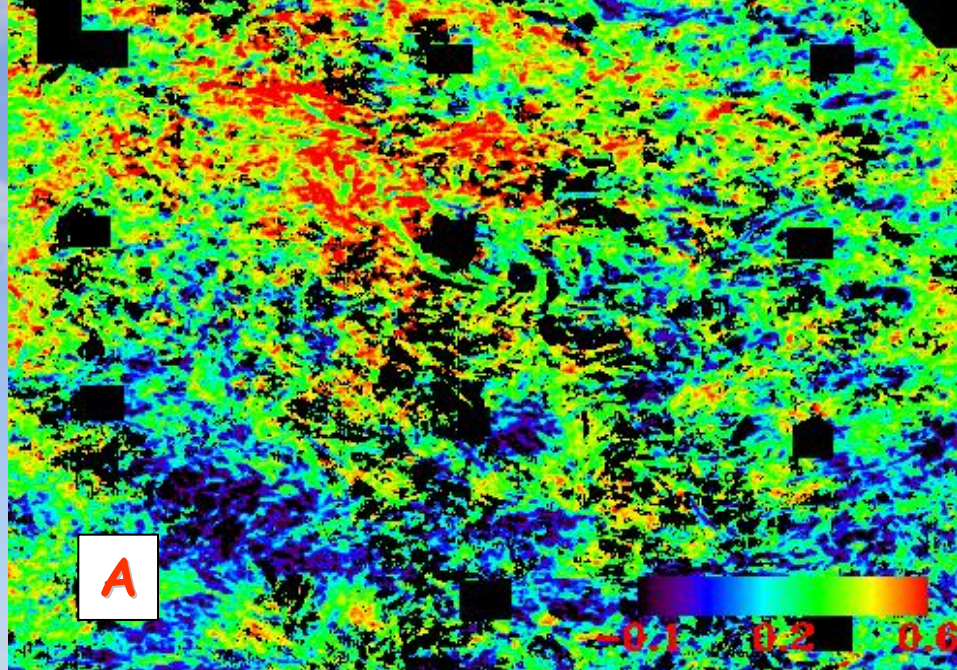
VULHM-OPOČNO 7.4.2006

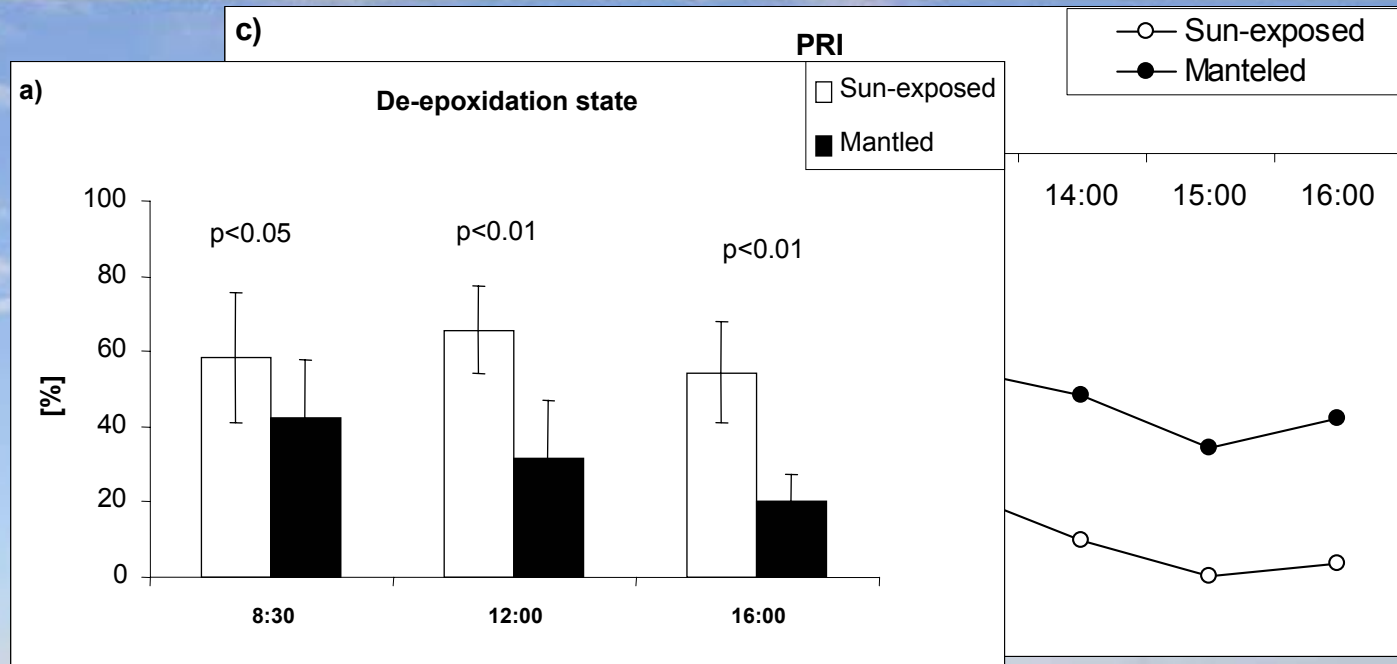
Hyperspektrální senzor AISA-EAGLE - aplikace pro luční porost

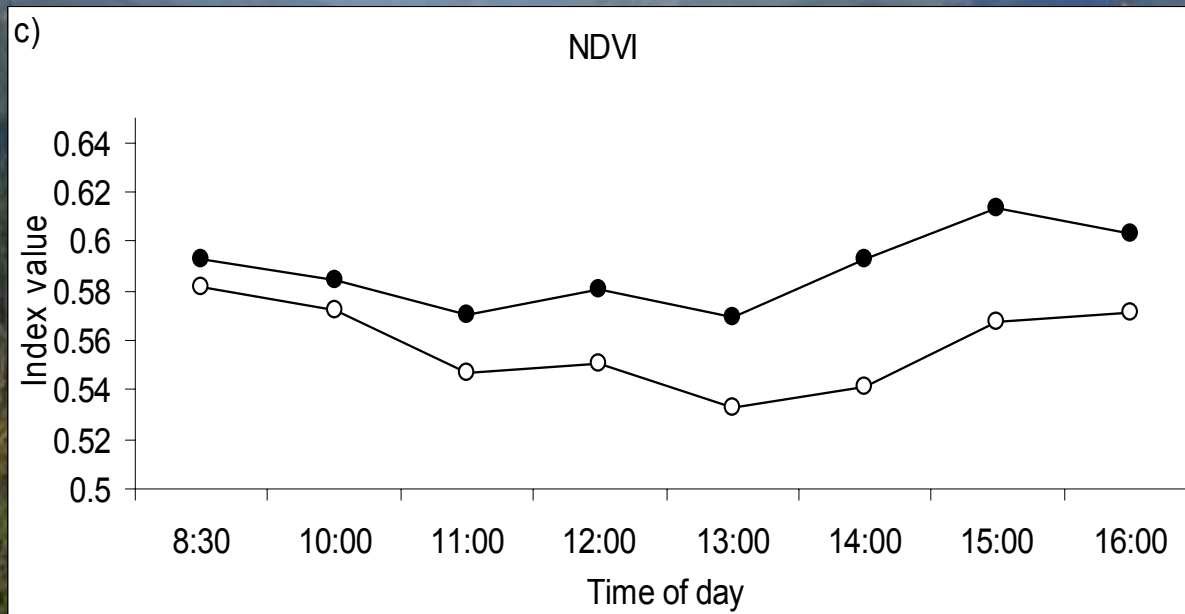
VULHM-OPOČNO 7.4.2006

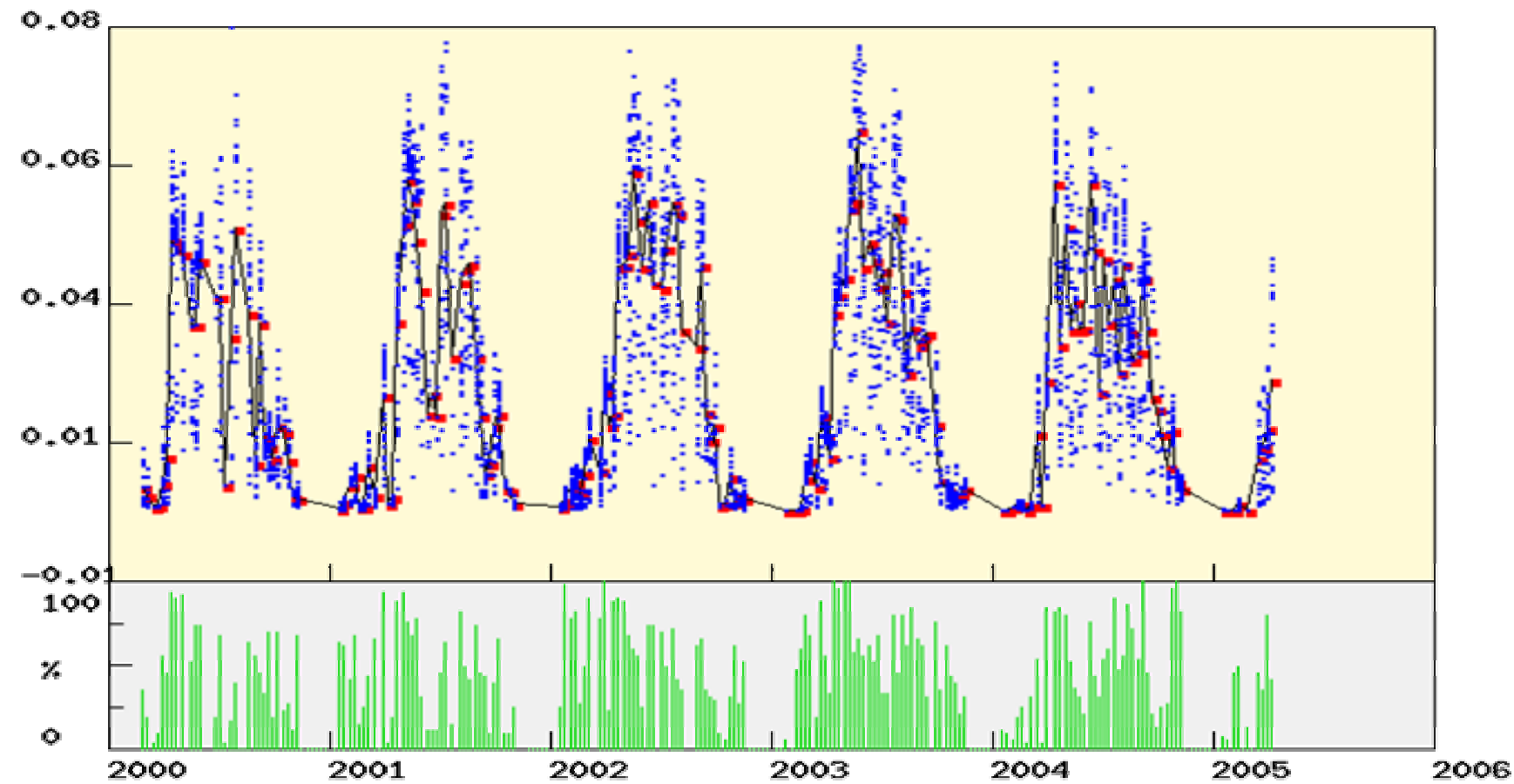
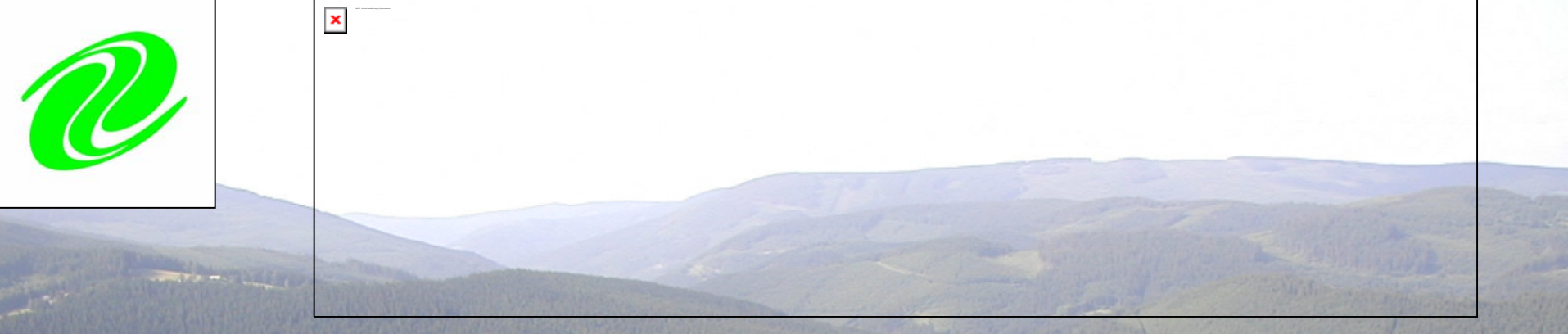
Disribuce hodnoty PRI
indexu na plose
odkryte (A) a zastíněné (B)

Denní chod hodnot PRI a NDVI

VULHM-OPOČNO 7.4.2006

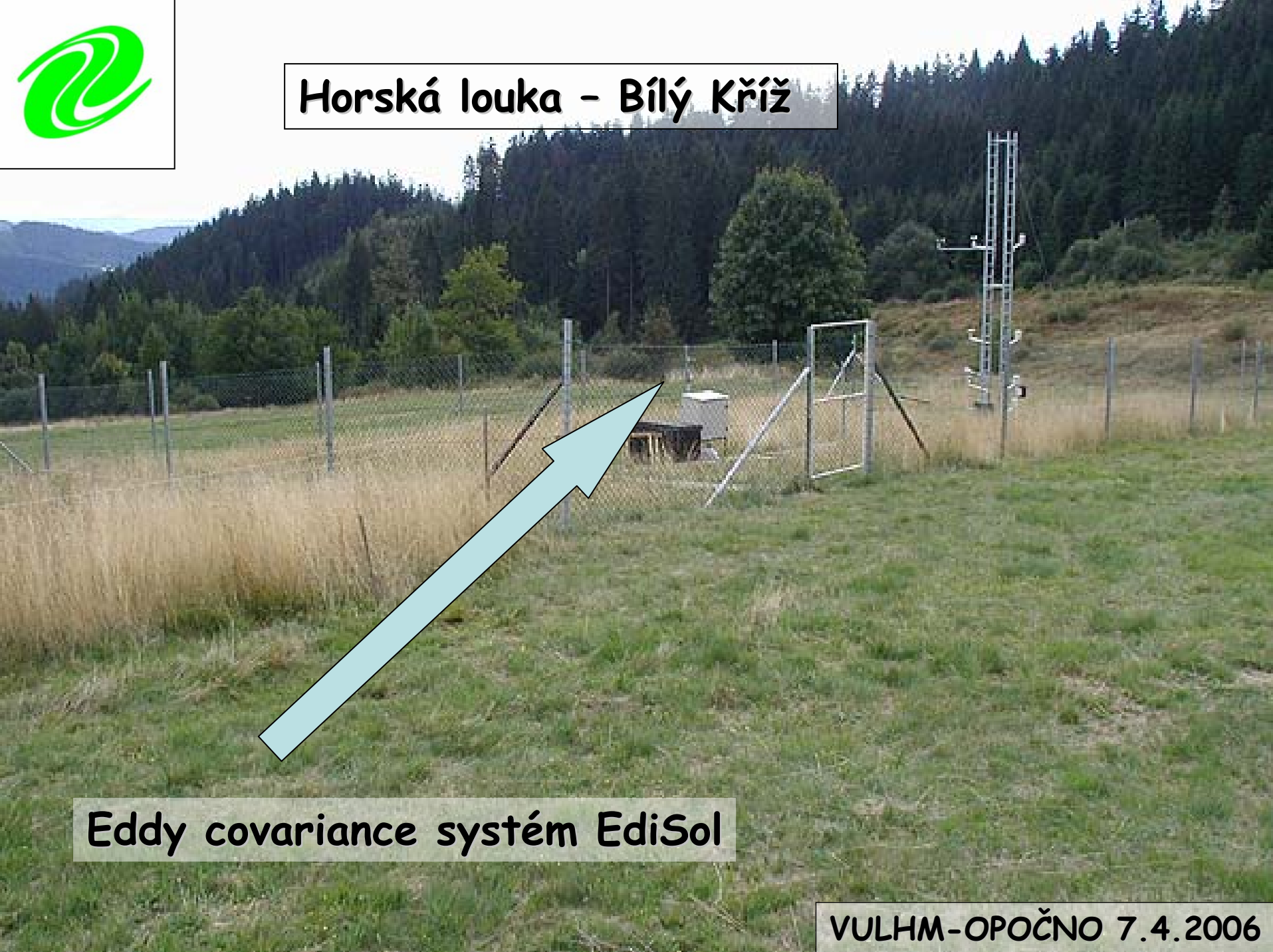

II. Výzkum toků uhlíku

VI. Ostatní typy ekosystémů v ČR

Horská louka - Bílý Kříž

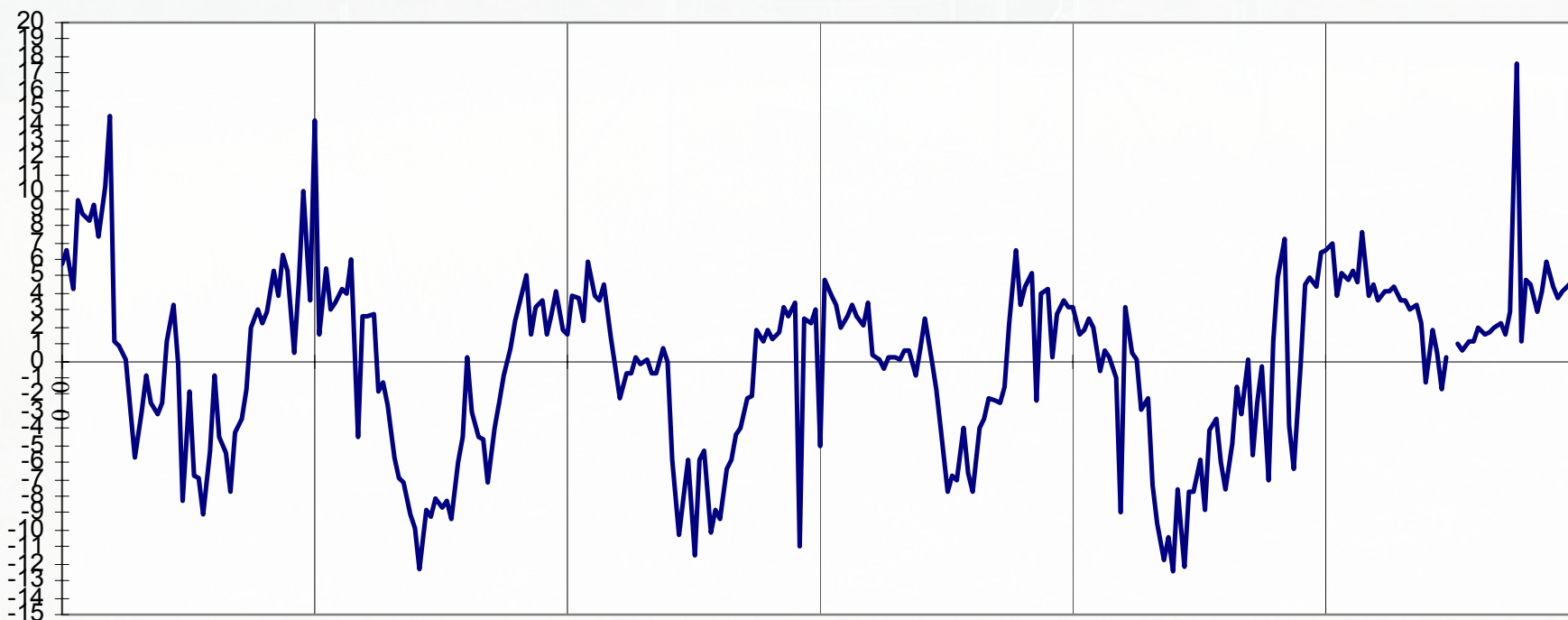
Eddy covariance systém EdiSol

VULHM-OPOČNO 7.4.2006

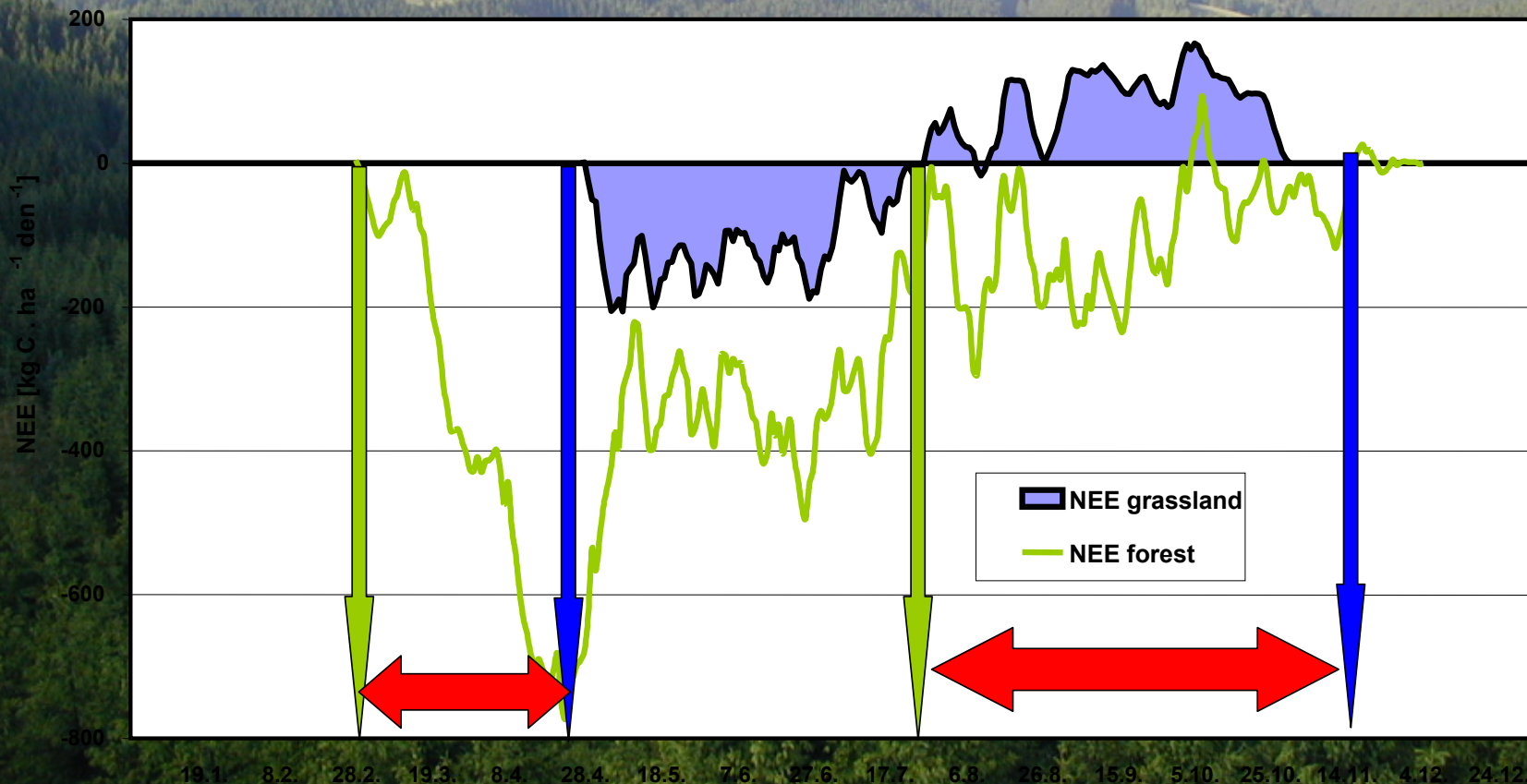

Sezónní chod CO_2 toků horská louka Bílý Kříž

Srovnání sezónních chodů NEE smrkového horského porostu a horské louky- Bílý Kříž 2004

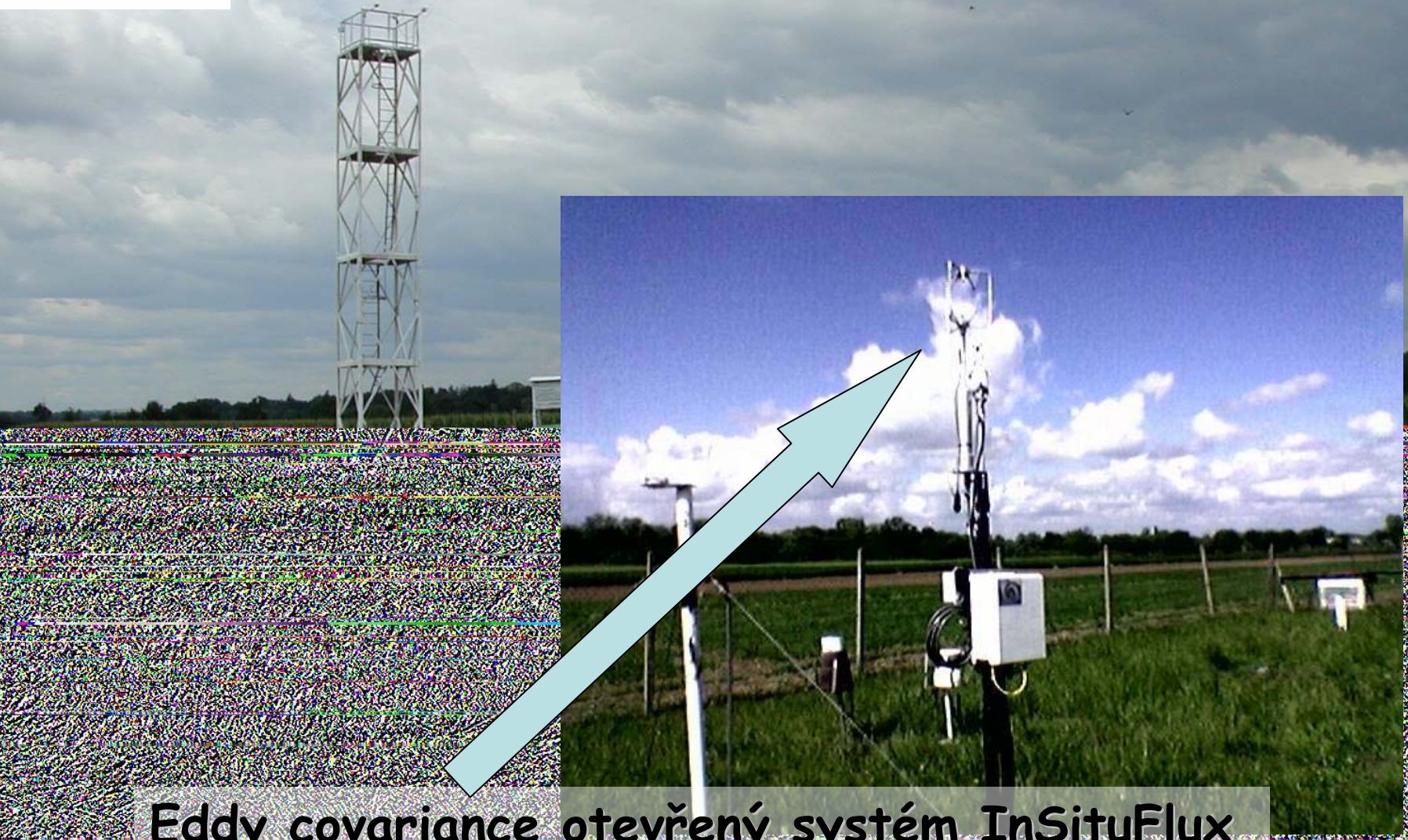
Ekosystém mokřadů Mokrý louky Třeboň

Eddy covariance otevřený system InSituFlux

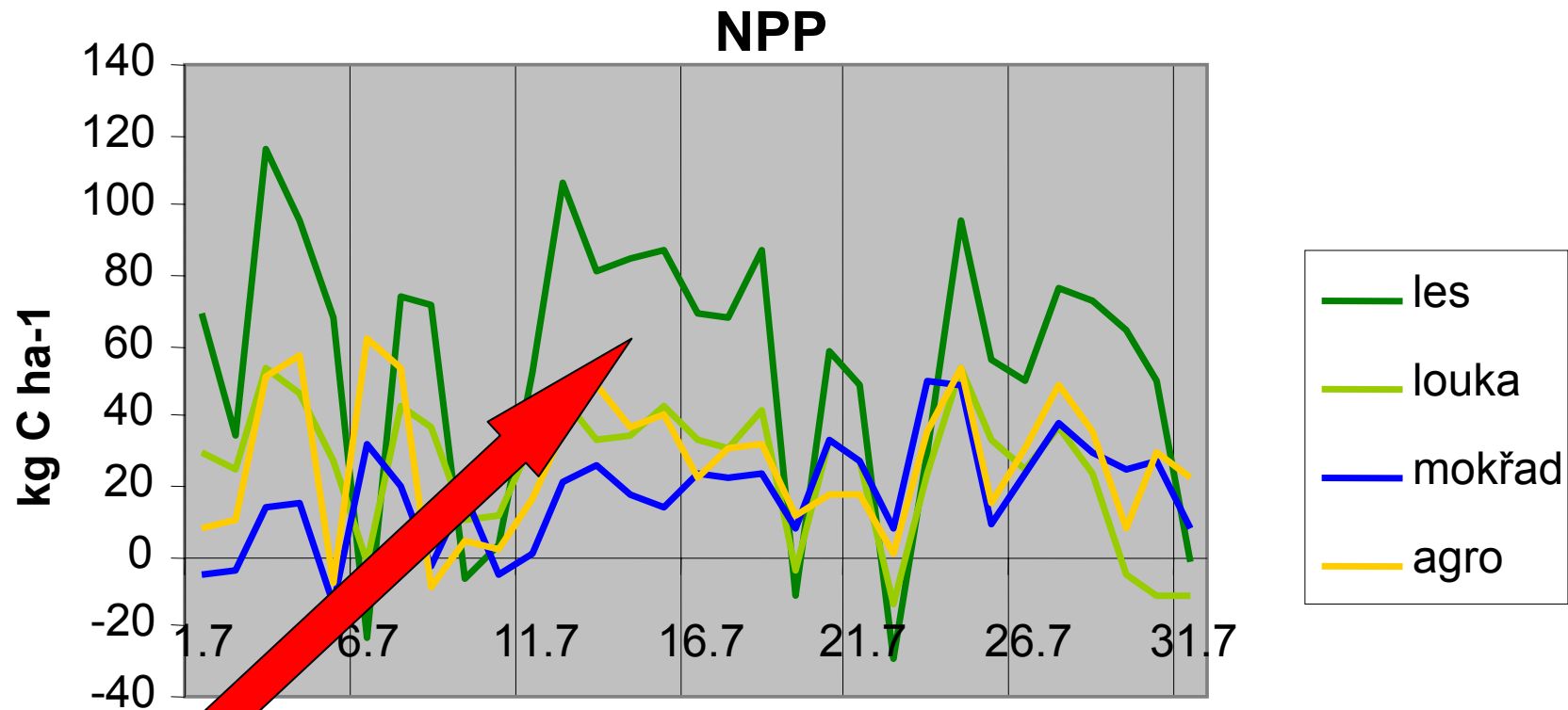

Agrosystém Žabčice

Eddy covariance otevřený systém InSituFlux

Primární produkce jednotlivých typů ekosystémů České republiky

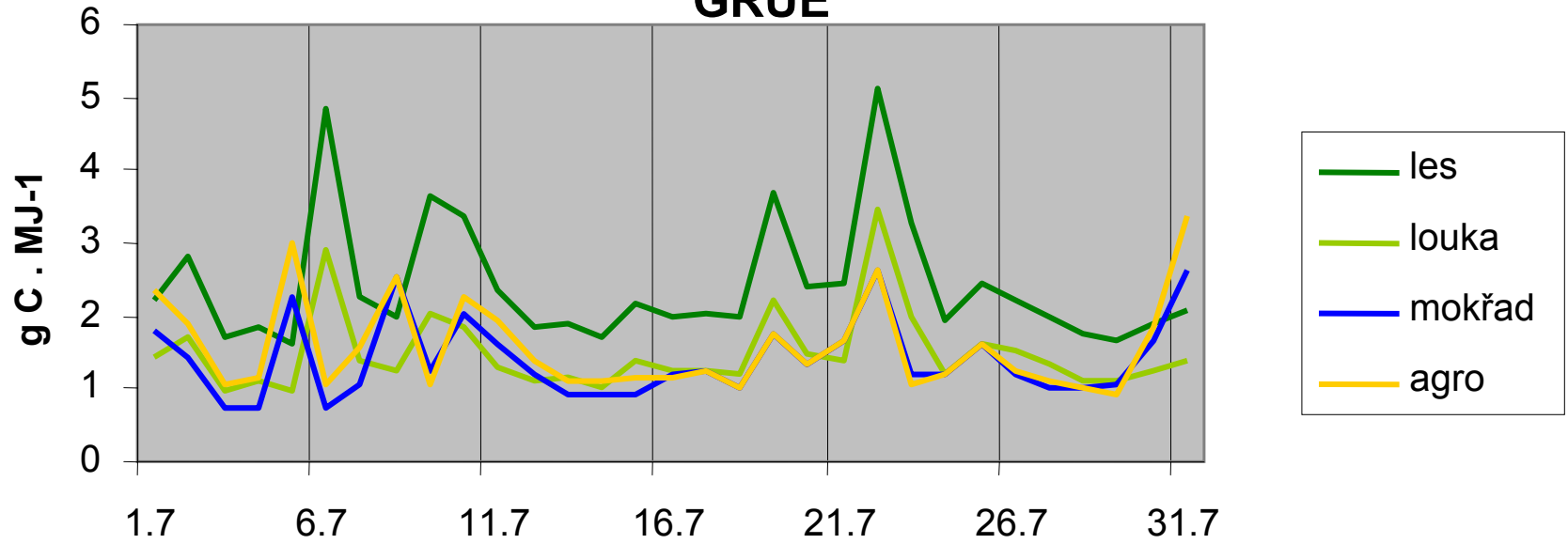

Efektivita využití sluneční radiace v zachyceném uhlíku

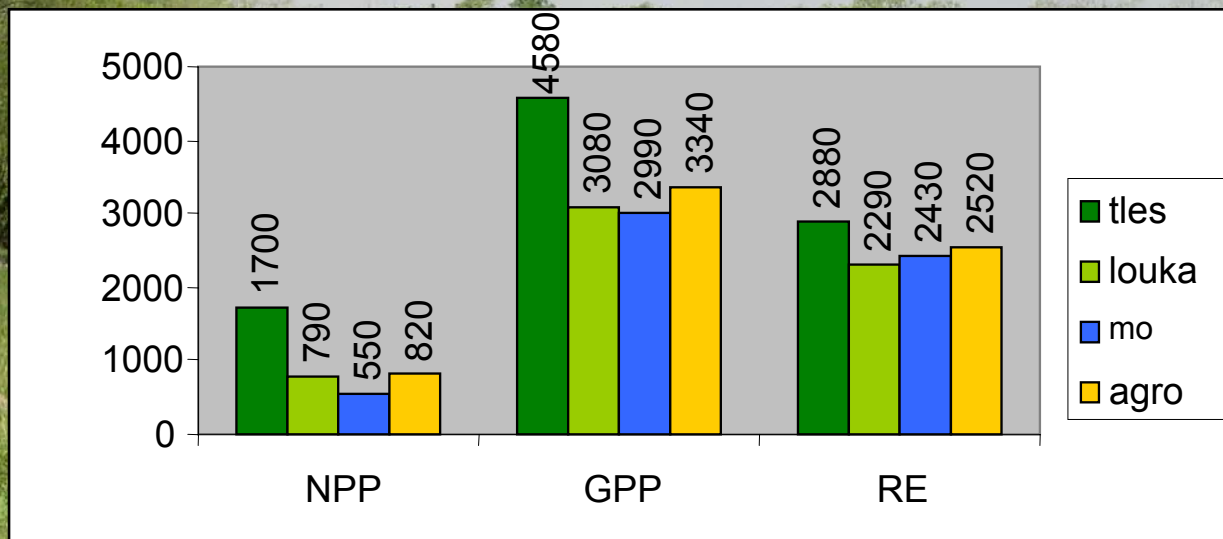

GRUE

Suma zachyceného C v daném typu ekosystémů - červenec 2005

Průměrná efektivita využití sluneční radiace

